

TC

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENKSEL TÜRK SANATLAR ANASANAT DALI
ESKİ YAZI PROGRAMI

HURUF-U MUKATTAA
(Hat Tasarımları)

(Sanatta Yeterlik Eser Metni)

Hazırlayan:

20126222 Omar N.QASIM

Danışman:

Yrd. Doç. E. Pınar EZMEN DOĞU

Omar N.QASIM tarafından hazırlanan **Huruf-u Mukatta'a** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Sanatta Yeterlik Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 26 / 05 / 2016

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Yrd.Doç. Pınar DOĞU
(Danışman – Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç. Hüseyin GÜNDÜZ (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç. Canan SUNER
(MSGSÜ.Grafik Tasarım -Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Mehmet MEMİŞ (Sakarya Üniv.Öğr.Üyesi)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Sevgi PARLAK (İ.Ü.Öğr.Üyesi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa no .

ÖNSÖZ -----	I
ÖZET -----	II
SUMMARY -----	IV
RESİM LİSTESİ -----	VI
TABLO LİSTESİ -----	X
1. GİRİŞ -----	1
1.1. Çalışmanın Amacı -----	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı -----	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi -----	4
1.4. Sözlük -----	8
2. HURUF-U MAKATTA'A'NIN TANIMI VE KULLANILDIĞI ALANLAR -----	13
2.1. Huruf-u Mukattaa'nın Tanımı ve Anlamı -----	13
2.1.1. Huruf-u Mukattaa Sınıflandırılması -----	17
2.1.2. Huruf-u Mukattaa İle Başlayan Sûreler. -----	21
2.2. Huruf-u Mukattaa Kullanıldığı Alanlar -----	30
2.2.1. Tılsımlı Objeler/ Nesnelere -----	30
2.2.1.1. Tılsımlar -----	30
2.2.1.2. Tılsımlı Gömlekler -----	31
2.2.1.3. Muskalar -----	35
2.2.1.4. Şifalı Taslar -----	36
2.2.2. Tılsımlarda Kullanılan Teknikler -----	37
2.2.2.1. Beduh (Gazali Üçgeni) -----	41
2.2.2.2. Ebced -----	43
2.2.2.3. Cedvel -----	44
2.2.2.4. Vefk -----	45
2.2.3. Tılsımlarda Kullanılan Metinler. -----	46
2.2.3.1. Besmele -----	46
2.2.3.2. Sûreler ve Ayetler -----	47
2.2.3.3. Esmâ-ül Hüsnâ -----	48
2.2.3.4. Melek Adları -----	49

2.2.3.5. Ashâb-ı Kehf -----	49
2.2.4. Eser Çalışması Kapsamında Yapılan Tasarımlarda Kullanılan İbarelerin Tılsım Denemeleri-----	50
3.HURUF-U MUKATTAA İLE YAPILAN HAT TASARIMLARI -----	57
3.1. Hat sanatında Huruf-u Mukattaa konulu örnekler -----	58
3.2. Özgün Hat Tasarım Önerisi -----	65
3.2.1 Malzeme ve Teknikler-----	67
3.2.2. Yazı Çeşitleri-----	70
3.3. Uygulamalar -----	73
3.3.1. Katalog No: 1 -----	73
3.3.2. Katalog No 2 -----	85
3.3.3. Katalog No 3 -----	92
3.3.4. Katalog No 4 -----	98
3.3.5. Katalog No 5 -----	104
3.3.6. Katalog No 6 -----	116
3.3.7. Katalog No 7 -----	121
4.SONUÇ -----	129
5.KAYNAKLAR -----	133
5.1. İNTERNET KAYNAKLARI -----	140
ÖZGEÇMİŞ-----	141

ÖNSÖZ

Gerek Türk, gerek İslâm kültürü ve sanatında oldukça önemli ve haklı bir yeri olan Hat Sanatı, edebî eserlerde veya sanatsal tasarımlarda istihdam edilirken, metinler çoğunlukla Kur'an-ı Kerim'den seçilmiştir. Kur'an'ın ayetlerinden konu alarak yapılan çalışmalar üzerlerinde Huruf-u Mukattaa'nın geçtiği örnekler değerlendirilmiş, edinilen tecrübe ve bilgilerle tasarımlar oluşturulmuştur. Hem Türk hem İslâm kültüründe şekillenen tılsımlı gömlekler, şifalı taslar, muskaldaki metin ve üslûp temel alınarak, Kûfi, Sülûs gibi geleneksel hat yazı çeşitleri tercih edilirken uygulamalarda lazer kesim, dijital baskı gibi modern teknikler kullanılmıştır.

Bu çalışmada kıymetli katkılarıyla desteğini ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Pınar Ezmen Doğu'ya, destek ve her türlü bilgi birikimleriyle çalışmalarına katkıları olan, Yrd. Doç. Hüseyin Gündüz'e, araştırma görevlisi Berrin Yapar Ünal'a, bilgisi ve kitabetinden yararlandığım Muhammed Furkan Şimşek'e gösterdikleri anlayış için teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İslâm dininin temelini oluşturan mukaddes kitabı Kur'an-ı Kerim'de kimi Sûrelerin başında bulunan ve mahiyeti tam olarak bilinemeyen ancak sadece müfessirlerce tahminlerle, varsayımlarda bulunula gelen Huruf-u Mukattaa (kesik harfler) Türk ve İslâm sanatında asırlardır kullanılmış ve günümüzde de hâlâ canlılığını korumaktadır.

İnsanların nazardan, hastalıklara, musibetlere ve hatta savaşta zarar görmeye kadar her türlü zor duruma karşı insanların doğal olarak gösterdiği savunma refleksini, Müslümanlar da İslâmi motiflerle ve kendilerine yol gösterici olarak bizzat Allah tarafından gönderilen Hz. Peygamber'in (sav) öğrettiği usul üzere yansıtmışlardır. Bu korunma ihtiyacını Allah'ın kelamına sığınmakta bulanlar olduğu gibi Huruf-u Mukattaa ya başvuranlar olduğu da görülmüştür.

Huruf-u Mukattaa kavramı konu alınarak hat sanatında özgün tasarımların oluşturulmasını amaçlayan çalışmada yedi tasarım ve bu tasarımlarının uygulamaları yapılmıştır.

Eserlerde geleneksel birikim yanında özgün düşüncelere de yer vermeye çalışılmış ve sanatsal açıdan yeni bakış açıları oluşturulmuştur. Örneğin; bir numaralı katalogdaki eserde "Elif, Lâm, Mim" harflerinin açılmış bir Kur'an gibi, şekli itibariyle dünyayı simgeleyen metni kuşatarak tüm ilimlerin kitabın kendinde var olduğunu sembolize etmesi, üç numaralı katalogdaki eserde vahyin muhatabı olan Peygamber'in ağır yükünü hafifletmeyi amaçlayan ilâhi mesaj düşüncesine temas edilmesi, beş numaralı katalogdaki eserde

Musevilik, Hıristiyanlık inançlarıyla İslâm dininin kaynağının aynı olduğuna ve hepsinin kendi miatları içerisinde insanlığın maslahatı için var oldukları düşünceleri resmedilmeye çalışılmıştır.

Sülüs, Celî Divanî, Mushafî Kûfisi, Makilî Kûfisi, Fatımî Kûfisi, Nesih hat yazı çeşitleri kullanılarak tasarlanan çalışmaların uygulamasında, ahırlı kâğıtlar, is mürekkebi, yirmi üç ayar altın, renkli mürekkep gibi malzemelerle geleneksel usulün ve dijital baskı, lazer kesimi gibi modern tekniklerin birlikte kullanıldığı özgün tasarım denemeleri yapılmıştır.

SUMMARY

In the Qur'an, the primary book of Islam, certain surahs begin with Huruf-u Mukatta (literally denoting *singular letters*), the mystery of which is not exactly known but only expounders offer various assumptions about. They have been drawn in Turkish-Islamic for centuries art and are still popular.

One example of these mysterious verses are (Huruf-u Mukatta) which mean the singular letters because it is pronounced separately, letter by letter and not as a one word. These letters have been used in Islamic art during the Ottoman era and it is still being used in these kinds of arts till nowadays. Huruf-u Mukatta are also used to dispel illness, envy and unfortunate circumstances or crisis, moreover it is used to protect the leaders and soldiers in wars and make them gain victories as they believe. These letters also contain some divine secrets which the prophet knew through the angel Gabriel.

Within this context, we represent these divine verses as art works in seven pieces in this project, it contains different types of calligraphy and it is all representing our own thoughts and ideas.

The first art work is (الم), the first verse in Surah Baqarah, and this art work looks like an open book referring to the Qur'an which is the symbol of Islam, the religion of mercy and tolerance, so it's open and the lights arise from it upon all human beings. The third art work in our project is a verse from surah Taha, it mentions about the prophet and

his feelings when he received the message from god and how hard and difficult it was, so we represent all those feelings with dark colors and it looks narrow, dark and sad to achieve that purpose. The fifth art work represents the three divine religions (Judaism, Christianity and Islam) and how they complete each other, Islam the middle religion comes in between the hard Teachings of Judaism and the merciful Teachings of Christianity so it unites all the human beings together.

In our project we have enjoyed different types of calligraphy such as CeliSülüs, JaliDivani, Makili Kufic, Fatimi Kufic and Nasikh ,and used the treated hand-made paper and the Arabic ink as well as the 23K rose gold , in some of art works, digital printing, laser cutting process.

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Tılsımlı Gmlek 17 yy., Hlya Tezcan, Topkapı Sarayı Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler, Timaş Yayınları, 56.

Resim 2: Çeşitli Muskalar.

Resim 3: Muska Türü.

Resim 4: Tılsımlı Tas, 17 yüzyıl, TSM Hazine Bölümü 2/ 4700, Hülya Tezcan, Topkapı Sarayı Koleksiyonundan Şifalı Gömlekler, Entegre Yayınları,160.

Resim 5: Tılsım ıkartmasının beraberinde görüldügü eski bir Beduh rneği, Hülya Tezcan, Topkapı Sarayı Koleksiyonundan Şifalı Gömlekler, Entegre Yayınları,153.

Resim 6: Hattat Abdülaziz Rifai imzalı Meryem Sresi.

Resim 7: Hafız Osman Kur'an Serlevhası (A6549), ve Seyyid Abdullah Yedikule Kur'an Serlevhası (A6543), İstanbul Nadir Eser Kütüphanesi.

Resim 8: Mısırlı Hattat Salah ABDULHLİK Arşivinden.

Resim 9: Bir Tılsımlı Gömlek zerine Besmele İçinde İşlenmiş YâSîn Sresi Detayı.

Resim 10: Hattat Mıthat TOPAÇ Arşivinden.

Resim 11: Hattat Yılmaz Turan Arşivinden.

Resim 12: Hattat Osman Özçay Arşivinden.

Resim 13: Hattat Abdülaziz Rıfai imzalı Yasin Sûresi

Resim 14: Mushafi Kufi hicri 7. Asrı Necef kütüphanesi.

Resim 15: Hattat İsam Abdulhalık Arşivinden.

Resim 16: Cava Kalemi Foto: Omar N QASIM.

Resim 17: Kamış Kalemi Foto: Omar N QASIM.

Resim 18: İs Mürekkebi , Foto: Omar N QASIM.

Resim 19: Metal Uçlar, Foto: Omar N QASIM.

Resim 20: Kullanılan Tahta Kalemler, Foto: Omar N QASIM.

Resim 21: Katalog No 1.

Resim 22: Katalog No 1 Eskiz 1.

Resim 23: Katalog No 1 Eskiz 2.

Resim 24: Katalog No 1 Eskiz 3.

Resim 25: Katalog No 1 Eskiz 4.

Resim 26: Katalog No 1 Eskiz 5.

Resim 27: Katalog No 1 Eskiz 6.

Resim 28: Katalog No 1 Eskiz 7.

Resim 29: Katalog No 1 Eskiz 8.

Resim 30: Katalog No 2.

Resim 31: Katalog No 2 Eskiz 1.

Resim 32: Katalog No 2 Eskiz 2.

Resim 33: Katalog No 2 Eskiz 3.

Resim 34: Katalog No 2 Eskiz 4.

Resim 35: Katalog No 2 Eskiz 5.

Resim 36: Katalog No 2 Eskiz 6.

Resim 37: Katalog No 2 Eskiz 7.

Resim 38: Katalog No 3.

Resim 39: Katalog No 3 Eskiz 1.

Resim 40: Katalog No 3 Eskiz 2.

Resim 41: Katalog No 3 Eskiz 3.

Resim 42: Katalog No 3 Eskiz4.

Resim 43: Katalog No 4.

Resim 44: Katalog No 4 Eskiz 1.

Resim 45: Katalog No 4 Eskiz 2.

Resim 46: Katalog No 5.

Resim 47: Katalog No 5 Eskiz 1.

Resim 48: Katalog No 5 Eskiz 2.

Resim 49: Katalog No 5 Eskiz 3.

Resim 50: Katalog No 5 Eskiz 4.

Resim 51: Katalog No 5 Eskiz 5.

Resim 52: Katalog No 6.

Resim 53: Katalog No 6 Eskiz 1.

Resim 54: Katalog No 6 Eskiz 2.

Resim 55: Katalog No 7.

Resim 56: Katalog No 7 Eskiz 1.

Resim 57: Katalog No 7 Eskiz 2.

Resim 58: Katalog No 7 Eskiz 3.

Resim 59: Katalog No 7 Eskiz 4.

Resim 60: Katalog No 7 Eskiz 5 a.

Resim 61: Katalog No 7 Eskiz 5 b.

Resim 62: Katalog No 7 Eskiz 6.

Resim 63: Katalog No 7 Eskiz 7.

TABLO LİSTESİ

Tablo1: Hurûf-u Mukattaa'nın 29 Sûrede ki dizilimi.

Tablo 2: Besmele ile Bakara Sûresinin ilk iki ayetinin sayısal değeri.

Tablo 3: Besmeleyle birlikte Bakara Sûresi'nin ilk iki ayetinin vefki.

Tablo 4: Sayısal vefk.

Tablo 5: Gazali Üçgeni.

Tablo 6: Beduh harflerin ve sayısal değerlerin yerleşimini gösterir vefk örneği.

Tablo 7: Ebced hesabına göre Arap alfabesinin sıra ve sayısal değerleri.

Tablo 8: Bakara Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo 9: Bakara Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

Tablo10: Meryem Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo11: Meryem Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

Tablo 12:Tâ Hâ Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo13: Tâ Hâ Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

Tablo 14: YâSîn Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo 15:YâSîn Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

Tablo 16: Hâ, Mîm Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo 17: Hâ, Mîm Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

Tablo 18: Nûn Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

Tablo 19: Nûn Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

1. GİRİŞ

Doğa ötesi güçlere duyulan ilgi insanların zihnini her zaman meşgul eden bir mevzu olarak öteden beri araştırma ve merak konusu olmuştur. İlâhi dinlerin buyruklarından hareketle insan gözüyle görünmeyen varlıkların mevcudiyetine dair güçlü söylemler insanların zihninde metafiziksel varlıklar fikrini güçlendirmiştir. Buna mukabil kimi insanlar inançlarından ileri gelen büyü ve sihir gibi işlerden sakınıp, Allah'a sığınma hissine yöneltirken, kimilerinin ilgisini daha da artırmış ve iradî olarak insanları büyü, sihir gibi konulara yöneltmiştir. Kur'an'ın açık ifadesiyle şeytan işi olarak nitelenmelerine rağmen meraklıları tarafından büyü, sihir, tılsım gibi kavramlar çeşitli sembolik objelerle kullanılmaya başlanmıştır.

Tılsımlar şerden korunma amacı doğrultusunda kullanılmalarıyla bir farklılık arz eder. Tılsımlarda Huruf-u Mukattaa, besmele, Allah'ın isimleri, Kur'an ayetlerinin kullanıldığı ve birçok âlim ve yöneticinin bu yola başvurduğu da bilinmektedir. Zaten merak uyandırıcı olan bu konu, mahiyeti tam olarak bilinmeyen Huruf-u Mukattaa'nın kullanımının da dâhil olmasıyla Huruf-u Mukattaa sadece tefsir kitaplarında değil, hat sanatına münhasır eserlerde ve hatta tılsımlarda, tılsımlı gömlelerde de vücut bulmaya başlamıştır.

Özgün uygulamalar yapmak için yukarıda belirttiğimiz yönleriyle Huruf-u Mukattaa kavramı araştırılmıştır. Muhtelif yerlerdeki farklı form ve yazı çeşitleriyle yapılmış örnekler değerlendirilmiş ve hat sanatı ilkeleri dâhilinde yapılacak çalışmanın tasarım kurgusu belirlenmiştir.

Yapılan tasarımlar farklı tekniklerle uygulanmış olup bu eserler katalog kısmında yer almıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Kur'an-ı Kerim'in 29 Sûresinin başında bulunan Huruf-u Mukattaa'nın incelendiği bu çalışmada, bir kısım müfessirlerin söz konusu harflerin özel mânâlara ve sırlara işaret ettiği, diğer bir kısım müfessirlerin ise sadece dikkat çekmek için kullanıldığını ifade etmeleri ile ebced hesabına göre Arap harflerinin her birinin sayısal bir değerlere sahip olmaları, Huruf-u Mukattaa'nın özel anlamlar ihtiva ettiği de göz önünde bulundurularak, Kur'an kerim'de Huruf-u Mukattaa ile başlayan ayetler kullanılarak özgün tasarım uygulamalarının oluşturulması amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Araştırmalar sonucunda Huruf-u Mukattaa ile ilgili birçok kaynak ve araştırmaya erişilmiştir. Bu konuyla ilgili metinler belirlendikten sonra örnekler araştırılarak "Huruf-u Mukattaa'nın Tanımı ve Anlamı" adlı bölümde Huruf-u Mukattaa'nın tanım ve tasnifi yapılmış, harfler gösterilmiş, Huruf-u Mukattaa ile başlayan Sûreler verilmiştir. Konunun idrakine yardımcı olacak terimler anlatılmıştır. Huruf-u Mukattaa'nın kullanıldığı alanlar belirlenerek muskalar ve şifalı taşlar gibi objelere

resimler örnek verilerek kısaca değinilmiş, daha iyi bir idrak sağlamak amacıyla tılsımlı gömlekler biraz daha fazla detaylandırılmıştır.

Zira kültürümüzde bahsi açıldığında gelişen kulak aşinalığından ötürü bir yabancılık hissedilmeyecek derecede var olan tılsım ve tılsımlı gömleklere konumuza olan yakınlığı sebebiyle girizgâh yapılması ve meramın anlaşılmasına kifayet derecesinde gereklilik arz etmektedir.

Huruf-u Mukattaa'yı konu alan örnekler üzerinde durulmuş, örnekler tespit edilerek sınıflandırılması yapılmıştır. Kullanılan teknik ve uygulamalar kısımlarını müteakiben tılsımlarda kullanılan metin ve harflerin takdimini Huruf-u Mukattaa'nın kullanımına dair misallerin verilmesi ve bu alanda kullanılan harfler, besmele, Sûre ve ayetler, Esmâ-i Hüsna ile melek adlarının anlatımı izlemiştir.

Huruf-u Mukattaa ile yapılan tasarımlar adlı bölümünde hat tasarımlarında kullanılan örneklere değinilmiştir. Malzeme ve tekniklerin açıklanmasının ardından yazı çeşitlerine yer verilerek uygulamalar bölümüne geçilmiştir.

Eser metni içerisinde Özgün Hat Tasarım Önerisi başlığı altında uygulamaların, metinleri tasarım ilkeleri, malzeme ve teknikleri, yazı çeşitleri hakkında genel olarak bilgi verilmiştir. Tüm uygulamalar katalog olarak eser metninin son kısmında resimleriyle birlikte oluşturulan künyelerde anlatılarak, uygulama yöntem ve teknikleri belirtilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Huruf-u Mukattaa adlı çalışmanın ilk aşamasında bu konuyla ilgili örnekleri araştırabilmek için öncelikle birincil kaynak olan Kur'an-ı Kerim ve ardından tefsirler ve gerçek adı Ebu Hâmid Muhammed bin Muhammed bin Ahmed el-Gazali olan meşhur İslâm âlimi ve hicri beşinci asrın büyük müceddidlerinden Gazali'nin "El Kebir" adlı eserine başvurulması, ibare ve metinlerin tespiti bu sürecin önemli bir aşamasını teşkil etmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı onaylı Kur'an'ın ve mealinin kullanımı dışında, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Elmalı Hamdi Yazır ve internette nüshası bulunan tefsiri, Hülya Tezcan'ın "Topkapı Sarayı'ndaki Şifalı Gömlekler" ve "Tılsımlı Gömlekler" adlı kitapları, "Diyanet İslâm Ansiklopedisi", Doç. Dr. Saadet Karaköse'nin "Klasik Edebiyatımızda Elif" adlı kitabı, Prof. Dr. Davut Aydüz'ün "Huruf-u Mukattaa" adlı makalesi, Dursun Ali Tökel'in "Divan Şiiri'nde Harf Simgeciliği" adlı kitabı, Yrd. Doç. Muhittin Akgül'ün "Kur'an'ın Anlaşılmasında Kur'an'a Yüklenen Anlamlar" adlı kitabı ve "El Gazali-I Kebir" adlı eser başvuru kaynakları arasında oldukça hacimli pay tutan eserler olmuştur. Daha sonra hat sanatını konu alan eserler incelenerek birçok eser kitap, katalog ve internet tabanlı kaynaklar tespit edilmiştir.

Çalışmaya Hurufu Mukattaa'nın tanımı, anlamı, harfleri ile başlanmış, sınıflandırmalar yapılarak Huruf-u Mukattaa'lı Sûreler verilmiştir. Beduh (Gazali Üçgeni), ebced hesabı, cetvel ve vefk gibi temel terimler ve tılsımlar, tılsımlı gömlekler, muskalar, şifalı taşlar anlatılmıştır. "Tılsımlarda Kullanılan Teknikler" başlığında tılsım

çıkartma incelenmiş ve Sûre başlarında bulunan Huruf-u Mukattaa ile birlikte eserlere alınan sadece Sûre başlarının tılsımları çıkartılmış, Sûrelerin tamamı bu Nûn dışında tutulmuştur.

Çalışmanın nihayetinde oluşturulan uygulamalarda yazı çeşidi olarak Nesih, Muhakkak, Celî Divanî ve Makilî, Mushafî, Fatimî Kûfi hatları kullanılarak yedi tasarım yapılmıştır. “Hâ, Mîm” adlı tasarımda kullanılan Huruf-u Mukattaa Kur’an’da yedi yerde geçmektedir ve seçtiğimiz örneğin sebebini açıklamak yerinde olacaktır. Çalışmamızda Duhan Sûresi’ndeki Huruf-u Mukattaa’yı seçmemiz aslen burada diğerlerinden daha baskın bir şekilde üç kutsal dini vurgulamasıdır. En bariz vurgununun bu Sûrede karşımıza çıkması çalışmanın bu Sûreye yönelmesine sebep olmuştur.

Tüm bu merhaleler sonucunda ahırlı kâğıt üzerine yapılan dört eser dijital baskı ile yapılan iki eser ve lazer kesimle yapılan bir eserde Huruf-u Mukattaa konusu Muhakkak, Nesih gibi geleneksel yazı çeşitleri kullanarak ahırlı kâğıt ve tahta kalem gibi klasik yöntem ve tekniklerine ek olarak da lazer kesim ve dijital baskı gibi günümüz tekniklerinden yararlanarak sentez oluşturulmuştur.

Eserin metninde geçen ayetlerin ve Huruf-u Mukattaa’nın Arapça olan aslı ile birlikte Türkçe çevirileri verilirken, Arap dilinin bir özelliği olan sayıları birden fazla okumasında ve gruplandırılmasına nesnelere kolaylık sağlaması açısından **El-Mimat (الميمات)**, **El-Havamim (الحواميم)**, **El-Raat (الراءات)**, **El-Tavasim (الطواسيم)**, gibi kalıplar kaynaklarda bu şekilde geçmeleri bakımından öylece bırakılmıştır. Ayrıca kullanılan ayetlerin Arapça’ları ile birlikte telaffuz ve mealleri de verilmiştir.

Huruf-u Mukattaa'nın içinde geçtiği Sûrelerin münferit olarak verilmesinin ardından ayetlerin yapılan eserlerdeki manâyla olan anlam bütünlüğü anlatılmıştır. Huruf-u Mukattaa'nın geçtiği her Sûre ayrıca bir tabloda Sûre adı, Kuran'daki sırası, zikredilen Huruf-u Mukattaa ve harflerinin sayısı ve Sûrenin ayetleri sayıları topluca verilmiş ve bunlar için bir tablo hazırlanmıştır.

Oluşturulan altı eserde kullanılan her ayetin tılsımı çıkartılmış ve Huruf-u Mukattaa'dan tekrarsız olanlar da bu tılsım çıkartma sürecine dâhil edilirken, Kur'an'da tekrar eden Huruf-u Mukattaa'dan sadece eserlerde kullanılan iki tanesi bu işleme tabi tutulmuştur.

Tılsım çıkartırken değerlerin hesaplanmasında istifade edilen ebced hesabına göre harflerin rakamsal değerini gösteren tablo verilmiş, tılsım çıkartma yöntemi şerh edilmiş ve Gazali Üçgeni ile tılsım çıkartma işlemi basit bir örnekte uygulamalı olarak gösterilmiştir. Zira tılsım çıkartmanın oldukça fazla ve içinden çıkılamayacak, ayrıca yöntemi de bilinmeyen birçok çeşidi vardır.

Kullanılan her ayetin ebced hesabına göre değeri ortaya koyulduktan sonra Gazali üçgeni ile tılsımı çıkartılmıştır. Kullanılan ayetlere ilişkin Osmanlı döneminden ve günümüzden hat sanatıyla ilgili olarak bilinen hattatlardan birer örnek "Huruf-u Mukattaa İle Yapılan Hat Tasarımları" başlıklı bölümde verilmiştir.

Uygulanan çalışmalar eser metninin sonunda katalog olarak verilen resimlerle tek tek ele alınarak anlatılmıştır. Bu eserler daha önce sergilenmemiştir. Eser metninin hazırlanmasında MSGSÜ'nin "Eser

Metni Hazırlama Yönergesi”ne uyulmuştur. Yazım kurallarında Türk Dil Kurumu İmlâ Kılavuzu ve dini terimlerin yazımında Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi imlâ kuralları kullanılmıştır.

Eser metni içerisinde verilen görseller “Resimler Listesi”nde sıralanmış olup, görsellerin alındığı kaynaklar listede yer almıştır. Aynı zamanda bu listede verilen kaynaklar kaynakçada da verilmiştir. İnternet üzerinden alınan resimlerin menşei ise İnternet Kaynakları başlıklı bölümde verilmiştir.

1.4. Sözlük*

A

Aklam-ı Sitte: Altı Kalem altı hat çeşidi., Rik'a, Muhakkak, Sülüs, Reyhanı, Nesih, Tevkiî. (F.D.,12)

Âl-i aba: Hazret-i Peygamber ile kızı Fatime, damadı Ali ve torunları Hasan ile Hüseyin'den mürekkep aile efradı hakkında kullanılan bir tâbirdir.(M.P.,51)

Ahırlı kâğıt: Eski meşk kağıtları üzerine sürülen, nişasta ile yumurtadan yapılmış, bir mahlûttur ki kağıdın yüzü üzerinde cilalı bir tabaka teşkil eder ve bunun üstüne mürekkeple yazıları ıslak süngerle silip çıkarmak kabil olur.(F.D., s.14)

Ashâb-ı kehf: Mağara halkı, mağara sahipleri demektir. Ashâb-ı Kef ile kastedilen insanlar; kâfir bir toplumdaki kaçıp dağda bir mağaraya sığınan bir durup mümindir. (F.K.-İ.K., s.35)

Ayet: Kelime olarak "delil, işaret" manâlarına da gelen ve istilahî olarak Kur'an'ın taksimi yapılmış her bir cümlesine verilen isim.(F.D.,14)

Aziz: Eski Mısır'da krallara verilen bir ünvan. (F.D.,16)

B

Beduh: Eskiden mektup zarflarının adres yazıldıktan sonra boş kalan kısmına, zarfın üçte iki büyüklüğünde yazılır bir tâbirdir.(M.P.,193)

C

Cetvel: Eski el yazmalarında sayfaların kenarlarına çerçeve gibi çizilen çizgiler. (C.E.A.c.1, s.332)

Cava: Yetişen bir cins kamışın özüdür. Çok sert olması, uzun süre yazmakla bozulmaması sebebiyle, bilhassa, Mushaf yazmakta hattatlar tarafından tercih edilmiştir.

Celî: Bütün İslâm yazılarının uzaktan okunabilecek kadar iri yazılmış nevi.(C.E.A.c.1, s.333)

D

Dîvanî: *Divan*-ı hümayunda ferman ve beratları yazmağa mahsus bir nevi girift yazı. (F.D., s.189)

E

El-Mimat (الميمات): Huruf-u Mukattaalardan başlarken Elif(ا) Lâm(ل) Mim(م) harfleri ile başlayanların zikredilmesi için oluşturulmuş grup ismi, üst başlık.

El-Havamim (الحواميم): Huruf-u Mukattaa'dan başlarken Hâ, Mîm harfleri ile başlayanların zikredilmesi için oluşturulmuş grup ismi, üst başlık.

El-Raat (الراءات): Huruf-u Mukattaalardan başlarken Elif Lâm Râ harfleri ile başlayanların zikredilmesi için oluşturulmuş grup ismi, üst başlık.

El-Tavasim (الطواسيم): Huruf-u Mukattaalardan başlarken Tâ harfi ile başlayanların zikredilmesi için oluşturulmuş grup ismi, üst başlık.

Ebcad hesabı: Arap harflerine sayısal değerler verilerek kelimelere bir sayısal anlam ile tarihteki olaylara ve gelecek konusunda tarih tayin etmek gibi işlerin hesabı.

Evâilü's-süver (اول السور): Sûrelerin başları.

Eşref saati: Bir inanışa göre bir işe başlamak için en uygun olduğuna inanılan saat.

H

Huruf-u Mukattaa: Kur'an'da kimi Sûrelerin başında gelen ve mânâsı bilinmeyen ve yorumlanan kelime mânâsı "kesik harfler" olan terim.

huruf-u teheccî: Kelime anlamı "Heceleme Harfler" olan ve Huruf-u Mukattaa'ya verilen diğer bir isim.

Huruf-u Hicaiye" (Heceli Harfler):

Hemze: Elif harfinin bir hareke ile seslendirilmiş haline verilen isim.

Hareke: Arapça ve eski Türkçe'de sedalı harflerin yerini tutmak üzere sessiz harflerin üzerine veya altına konulan işaretler ki üstün, eser ve ötrü olmak üzere başlıca üç şekli vardır. (F.D.,s.328)

İ

İs mürekkebi: Keten yağının yakılmasıyla elde edilen isten yapılmış mürekkep.(C.E.A.c.2, s.823)

İstif: Hat sanatında harf ve kelimelerin bilimli bir kaide içinde üst üste, fakat metnin okunuşunu zorlaştırmayacak bir şekilde tertip edilmesidir. (C.E.A.c.2, s.841)

İzafe: (إضافة):Ek.

K

Kalem hareketi: Bir yazı kompozisyonunda kalemin yukarıdan aşağıya iniş çıkışları, ya da sağa sola dönüşleridir. Buna "kalemin cereyânı" da denilmektedir.(C.E.A.c.2, s.910)

L

Lafız: Söz.(F.D.,s.539)

Levha: Üzerine hüsn-ü hatla yazılmış ve çerçeveye geçirilerek duvarlara asılmış yazılara denir.(F.D.,s.549)

M

Muska: Halk arasında hastalığa nazara hasedin etkilerine ve benzeri musibetlere karşı korunmak amacıyla bir kağıda yazılıp muşambaya sarılan bir takım dua ve sözler.(F.K.-İ.K.,s.474)

Müfessir: Tefsir eden açıklayan, izah eden, yorumlayan; Kurânı yorumlayan din alimi.(F.K.-İ.K.,s.490)

Mühür: Üstüne çukur olarak yazı ve ismi kazılmış madenî veya kıymetli taşlardan damga ki bir kararın veya mektubun altına imza makamında basılır.(F.D.,s.715)

Mühr-i Süleyman: Hz. Süleymân'ın mühründe bulunduğu söylenen birbirine girmiş iki üçgen şekli.(F.D.,s714)

Müneccim: Yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, astroloji ile uğraşan kimse.(F.D.,s.727)

Müsenna: İkili, iki kısımdan meydana gelmiş. Karşılıklı, çift yazı stili: "Aynalı" yazı da denilir.(F.D.,s.740)

Mürsel (mürsele): Harflerin sonlarını kıvırmayıp salıvermek sûretiyle yapılan şekilleridir.

R

Rukye: Hastalara dua okumak.(F.K.-İ.K., s.562)

S

Satır: Yazı sırası.(F.D., s.921)

Sûre: Kur'an'ın ayrıldığı 114 bölümden her biri.(F.D., s.964)

Sülüs (Hat-ı Sülüs): Üçte bir. *Hatt-ı Sülüs*. Harflerin altında dört parçası düz, iki parçası devirlidir. Yazının sülüs adını alması, bu üçte iki ve üçte bir nispetinin daima korunmasındandır.(F.D.,s.343)

T

Tılsım: Gizli ve sihirli bir kuvveti haiz olduğuna inanılan şekil ve yazılar.(F.D., S.1108)

V

Vasıl Hemzesi: Arapça'da bir kelimenin bilinen bir nesne, isim vs. olduğu Nûn anlaşılmasını sağlayan Elif Lâm takısının bazı kurallara göre telaffuz edilmeden geçilmesi halinde hemzenin aldığı isim.

Varak: Arapça yaprak mânâsındadır.(F.D., s.1136)

Z

Zencerek: El yazması kitapların sahife kenarlarına ve levhalık yazıların etrafına süs olarak yapılan birbirine zincirleme halkalar şeklinde tezyinî su.(F.D., s.1178)

Zerefşan: Tezhip sanatında kağıt üzerine püskürtme tekniğiyle uygulanan bir tür altın bezeme.(F.D., s.1178)

Zülfikar: Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatalı kılıç.(F.D.,s.1194)

* Sözlük aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

ARSEVEN, Celâl Esad (1975), **Sanat Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1992), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedisi Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1984), **İslâm İnançları Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (2000), **Dünya İnançları Sözlüğü**, Üçüncü Remzi Kitabevi, İstanbul.

KARAMAN F.- KARAGÖZ İ.(2006), **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.

KESER, Nimet (2005), **Sanat Sözlüğü**, Ütopya yayınevi, Ankara.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1971), **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

2. HURUF-U MAKATTAA’NIN TANIMI VE KULLANILDIĞI ALANLAR

“Huruf-u Mukattaa Tanımı ve Kullanıldığı Alanlar” adlı bu bölümde ilk olarak Hurufu Mukattaa’nın tanımı, anlamı ve bizzat bu harflere temas edilmiş, sınıflandırmalar yapılmıştır. Sûre başlarında yer alan Huruf-u Mukattaa’ların geçtiği Sûreler verilmiştir. Huruf-u Mukattaa temel terimleri olan sırasıyla **Beduh (Gazali Üçgeni)**, ebced hesabı, cetvel ve vefk gibi terimlere değinildikten sonra tılsımlar, tıslımlı gömlekler, muskalar, şifalı taslar anlatılmış tarihçeleri, kullanım biçimleri ve haklarındaki inanışlar açısından özet bir bakış sunulmuştur. Daha sonra “Tılsımlarda Kullanılan Teknikler” başlığı altında tıslım çıkartmaya dair uygulama yolları incelenmiş ve uygulamalarda kullanılan metinlerin tıslımları bu tekniklere göre çıkartılmıştır.

Çalışmaya zenginlik katması amacıyla besmele, Sûreler ve ayetler, Esmâ-ül Hüsna ve melek adları ve Ashab-ı Kehf gibi tıslımlarda kullanılan öğeler tanıtılmıştır.

2.1. Huruf-u Mukattaa’nın Tanımı ve Anlamı

Huruf-u Mukattaa’nın mevcudiyeti Kur’an’ın indirilişinden günümüze kadar hep merak ve araştırma konusu olmuş ve tartışmalar neticesinde kesin bir hükme varılamaması bu konuyu ilgiye meyyâl ve iddialara hedef kılmıştır. Huruf, harf kelimesinin çoğuludur. Mukattaa kelimesi de ayrılmış, münferit demektir. Huruf-u Mukattaa ise; ayrılmış, münferit harfler demektir. Bunlara “**huruf-ı teheccî**”(حروف تهجي)

“evâilü’s-süver” (اول السور) ve “fevâtihi’s-süver”(فواتح السور) de denilmiştir.¹Aynı zamanda Huruf-u Mukattaa’ya ayrı harfler de denir.²

Kelime manâsı itibariyle “parçalanmış harfler” anlamı verilen “Huruf-u Mukattaa” diye nitelediğimiz harfler, Kur’an-ı Kerim’de 29 Sûrenin başında bulunan Arap alfabesinin harfleridir ki, bunlara ا ب ح س ا ب ح ي şeklinde yazılan “Huruf-u Hicaiye” (Heceli Harfler) ismi de tevdi edilir.³ Arap alfabesindeki “Elif” harfinin (ا) hareke almış haline “Hemze” (ء) denir ve aslen bir olan bu iki harfin teşkil ettiği bu durum, Arap alfabesindeki harf sayısını 28’e düşürmektedir.⁴

Kur’an’da Sûre başlarında bulunan ve anlamlarının hâlihazırda tam manâsıyla tahlil ve şerh olunması vaki olmayan “Huruf-u Mukattaa’nın⁵ Sûrede tekrar etmeden geldiği bilinmektedir. Kur’an’ın ikinci Sûresi olan Bakara Sûresi’nin başındaki Huruf-u Mukattaa’nın birlikte yazılması, ancak okunurken “Elif(ا), Lâm(ل), Mim(م)” olarak lâfzedilmesi örneğinde olduğu gibi Huruf-u Mukattaa hakkında muteber bir beyanatı bulunan meşhur İslâm âlimi Zemahşerî,⁶ bu harflerin bir kelime olmaları farz edilerek birlikte yazılabileceği ancak lâfzen bu vahdetin olamayacağını, her harfin ayrı ayrı okunması gerektiğini belirtmiştir.

¹Dursun Ali TÖKEL, “Divan Şiirinde Harf Simgenciligi” 63-69. Saadet KARAKÖSE, **Klasik Edebiyatımızda Elif**, 199-228.; <http://gizliliimler.tr.gg/Huruf-i-Mukattaa.htm>.

²Davut AYDÜZ, “Hurûf-u Mukattaa”, 2.; <http://mushaf.diyaret.gov.tr>

³الحروف المقطعة في القرآن الكريم، فاضل البحراني، بشير البحراني: مقالات ودراسات

Fadıl EL-BAHRANÎ, Beşir EL-BARANÎ, “EL-Hurûf-I El- Mukattaa Fil El-Kur’an-ı Kerim”. <http://www.alargam.com/fawateh/12.htm>. <http://mushaf.diyaret.gov.tr>

⁴<http://mushaf.diyaret.gov.tr>

Alican DAĞDEVİREN, **Kur’an-ı Karim IV**, (ders kitabı), Sakarya Üniversitesi, Ünite:12.

⁵A.g.k., 12.

⁶Mustafa ÇAĞRICI, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, “Zemahşerî”, 235.

Ayrıca bu harflerin tedavül sebebine ilişkin bir takım hâkim görüş vardır. Bazı müfessirlerce, Kur'an hiç bir medeniyetin Araplar kadar ilerlemediği bir alan olan konuşma sanatında kendinden önce eşi benzeri görülmemiş bir hitap kullanmıştır. Bu hitap şekli gayri müslimlerin dikkatini çekmeyi hedeflemektedir.⁷

Bazı müfessirler ise ebced hesabı ile her harfin sahip olduğu sayı değerleri sayesinde herhangi bir olayın tarihteki zamanını tayin etmenin mümkün olduğunu öne sürmektedirler. Bu hesaplama şekli Kur'an'ın indirildiği dönemde Musevilerin ilgisinin ve kuvvetinin bulunduğu bir alandı⁸.

Bir kısım müfessirler ise bunların Esmâ-ül Hüsna'dan isimlerle bağlantılı olduğunu ve her harfin bir isme tekabül etmesinin söz konusu olduğu görüşünü savunmuştur. Örneğin “Elif”(ا) Allah, (الله) demektir, “Lam”(ل) Latif, (لطيف) demektir, “Mim” Mecid anlamı taşıırken aynı zamanda Mâlik ismine de delalet etmektedir.⁹

⁷ Abdurrahman ALTUNTAŞ, **Celaleyn Tefsir ve Metodu**, Yüksek Lisnas tezi, Ankara Üniversitesi, Temel İslâm Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı, Ankara 2004.

<http://mushaf.diyaret.gov.tr>.

⁸ http://gizliilimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm. ;Nur Ahmet KURBAN, “Mekke Tefsir Ekolünün Ulûmu'l- Kur'an ile İlgili Görüşleri”, 503.

Zemahşerî, Mahmûd b.Ömer, **el-Keşşâf an hakâik-i ğavâmidi't-tenzîl ve uyûni'l-**

ekâvîli fî vucûhi't-tenzîl, I/ 21. الزمخشري محمد بن عمر الكشاف عن حقائق غوامض التنزيل و عيون

الاقاويل في وجوه التاويل المجلد الاول ٢١١

⁹ معترضي ابو منصور محمود بن محمد بن محمود تاويلات اهل السنن مؤسست الرسالة بيروت.

Muhammed b.Muhammed b.Mahmud MÂTURÎDÎ, **Te'vilât-u ehli'sünne,**

Müessestü'r-Risâle,13. Muhammed ÇELİK, *İşari Tefsirin Sınırları*

http://gizliilimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm.

Araplarda yemin, bir savın veya tartışmalarda bir tarafın gücünü artırmakta oldukça tesirlidir. Bu açıdan bakıldığında da harflerin kase (yemin) görevi gördüğü görüşü vardır. Zira Allah'ın kendine has isimleri yemin aracı kılmasıyla oluşmuştur. Bu görüş bir önceki mezkûr fikre oldukça yakınlık gösterir.¹⁰

Huruf-u Mukattaa daha kolay hatırlanması için tek cümlede şu cümlelerle toplanmıştır.¹¹

(Ali'nin yolunu tutmak haklıdır.) **(Sıratu aliyyun hakkun nemsekehu.)**

(صراط علي حق نمسكه)

(Sünni yolu ile yolunu düzelt.) **(Sahhu tarikuke maa-s sunne.)**

(صح طريقك مع السنه)

(Sağlam metin içinde keskin bir sır vardır.) **(Nassun hakimun katiun lehu sirrun.)**

(نص حكيم قاطع له سر)

¹⁰ http://gizliilimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm.

¹¹ http://gizliilimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm ; Gençler İçin Kur'an-Kerim Meal Bilgisi "Araf Sûresi Meal-Tefsiri", İmam Buhârî İlmî Araştırmalar ve Hizmet Vakfı.

2.1.1. Huruf-u Mukattaa Sınıflandırılması

Huruf-u Mukattaa Sûre başında bulunduğu hal ile ilgili sınıflandırmada harf sayısı esas alınarak altı sınıfa ayrılmıştır.¹²

Bir harfi olanlar. Nûn, Kâf, Sâd, (ص.ق.ن).

İki harfi olanlar. Tâ-Hâ. Tâ, Sîn. Yâ-Sîn. Hâ-Mîm, (طه. طس. يس. حم).

Üç harfi olanlar. Tâ-Sîn-Mîm. Elif, Lâm, Mim. Elif, Lâm, Râ, (الم. الر. طسم).

Dört harfi olanlar. Elif, Lâm, Mim, Sâd. Elif, Lâm, Mîm, Râ, (المص. المر).

Beş harfi olanlar. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Hâ, Mîm, Ayin, Sîn, Kâf, (كهيعص. حم. عسق).

Huruf-u Mukattaa Sûre başında tekrar etmeyenleri ile ilgili sınıflandırma şöyledir: Bir Sûrenin açılışında vaki olanlar. (Kaf. Nûn. Elif, Lâm, Mîm, Sâd. Elif, Lâm, Mîm, Râ. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Tâ-Hâ. Tâ, Sîn. Yâ-Sîn. Hâ-Mîm. Hâ, Mîm, Ayin, Sîn, Kaf).

(ق . ن . المص . المر. كهيعص. طه. طس . يس . حم . عسق . ص).

İki Sûrenin açılışında vaki olanlar. (Tâ-Sîn-Mîm), (طسم).

Beş Sûrenin açılışında vaki olanlar. (Elif, Lâm, Râ), (الر).

Altı Sûrenin açılışında vaki olanlar. (Elif, Lâm, Mim. Hâ-Mîm), (الم . حم).

¹²Bkz.(3), EL-BAHRANİ.

Bedreddin ez-Zerkâşi, el-Burhan fi Ulumil Kur'an, Thk.M.Ebul'I-Fadl İbrahim, Beyrut, Daru'l-Ma'rife, 1972

Sûrelerin **ta(ط)** harfiyle başlayan Huruf-u Mukattaa'larını (طس) sınıflandırmak için “**el-Tevasim**” (طسم و طس), **Hâ (ح)** harfiyle başlayanlarını sınıflandırmak için “**el-Hâvamim**”(حم), **Mim (م)** ile başlayanlarını sınıflandırmak için “**el-Mimât**” (الم), ve **Râ (ر)** ile başlayanlarını sınıflandırmak için “**el-Raât**” (الر) adını alan gruplandırma kalıplarının kullanımı söz konusudur.¹³

¹³ Bkz.(3), EL-BAHRANİ.; http://gizliimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm.

Huruf-u Mukattaa içinde geçtiği Sûrelerin isimleri, başlangıçları, Huruf-u Mukattaa sayıları ve toplam ayet sayısı bir tablo ile verilmiştir.

Seri	Sûre Adı	Kur'an-ı Kerim'deki sırası	Sûre Başlangıcı	Hurûf-u Mukattaa Sayısı	Ayet Sayısı
1	Bakara Sûresi	2	Elif, Lâm, Mim.	3	286
2	Âl-i imrân Sûresi	3	Elif, Lâm, Mim.	3	200
3	A'râf Sûresi	7	Elif, Lâm, Mîm, Sâd.	4	206
4	Yûnus Sûresi	10	Elif, Lâm, Râ.	3	109
5	Hûd Sûresi	11	Elif, Lâm, Râ.	3	123
6	Yûsuf Sûresi	12	Elif, Lâm, Râ.	3	111
7	Ra'd Sûresi	13	Elif, Lâm, Mîm, Râ.	4	43
8	İbrâhim Sûresi	14	Elif, Lâm, Râ.	3	52
9	Hicr Sûresi	15	Elif, Lâm, Râ.	3	99
10	Meryem	19	Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.	5	98
11	Tâ, Hâ Sûresi	20	Tâ, Hâ.	2	135
12	Şu'arâ Sûresi	26	Tâ, Sîn, Mîm.	3	227
13	Neml Sûresi	27	Tâ, Sîn.	2	93
14	Kasas Sûresi	28	Tâ, Sîn, Mîm.	3	88

15	Ankebût Sûresi	29	Elif, Lâm, Mim	3	69
16	Rûm Sûresi	30	Elif, Lâm, Mim	3	60
17	Lokmân Sûresi	31	Elif, Lâm Mim,	3	34
18	Secde Sûresi	32	Elif, Lâm, Mim	3	30
19	YâSîn Sûresi	36	YâSîn	2	83
20	Sâd Sûresi	38	Sâd	1	88
21	Mü'min Sûresi	40	Hâ, Mîm	2	85
22	Fussilet Sûresi	41	Hâ, Mîm	2	54
23	Şûrâ Sûresi	42	Hâ, Mîm	5	53
24	Zuhruf Sûresi	43	Hâ, Mîm	2	89
25	Duhân Sûresi	44	Hâ, Mîm	2	59
26	Câsiye Sûresi	45	Hâ, Mîm	2	37
27	Ahkâf Sûresi	46	Hâ, Mîm	2	35
28	Kâf Sûresi	50	Kâf	1	45
29	Kalem Sûresi	68	Nûn	1	52

Tablo:1 Hurûf-u Mukattaa'nın 29 Sûredeki dizilimi.

2.1.2. Huruf-u Mukattaa İle Başlayan Sûreler.

Elif, Lâm, Mim. aşağıdaki Sûrelerde yer almaktadır. **Elif (ا), Lâm (ل), Mim (م),** harfleriyle başlayan Huruf-u Mukattaa'lar **el-mimat (الميمات),** grubuna dâhil olup sırasıyla şu Sûrelerde geçmektedir.

1. Bakara Sûresi: 2/1-2. (Elif, Lâm, Mim. Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.)¹⁴

الم ذلك الكتاب لا ريب فيه (سورة البقرة).

2. Âl-i İmrân Sûresi: 3/1-2. (Elif, Lâm, Mîm. Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır Diridir, kayyumdur.)¹⁵

الم. الله لا اله الا هو الحي القيوم (سورة ال عمران)

3. Ankebût Sûresi: 29/1-2. (Elif, Lâm, Mîm. İnsanlar, "İnandık" demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler?)¹⁶

الم. احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا امنا وهو لا يفتنون (سورة العنكبوت)

4. Rûm Sûresi: 30/1-2-3-4-5. (Elif, Lâm, Mîm. Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip

¹⁴ **Kur'an-ı Kerim Meâli,** Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, *Bakara Sûresi* 2/1-2:2

¹⁵ A.g.k., *Âl-i imrân Sûresi* 3/1-2-:49.

¹⁶ A.g.k., *Ankebût Sûresi* 29/1-2: 369.

geleceklerdir. Önce de, sonra da emir Allah'ındır. O gün Allah'ın (Rumlara) zafer vermesiyle mü'minler sevinecektir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir.)¹⁷

الم غلبت الروم في ادنى الارض وهم من بعد غلبهم سيغلبون في بضع سنين لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله ينصر من يشاء وهو العزيز الرحيم (سورة الروم)

5. Lokman Sûresi: 31/1-2-3. (Elif, Lâm, Mîm. Bunlar, hikmet dolu Kitab'ın; iyilik yapanlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş âyetleridir.)¹⁸

الم . تلك ايات الكتاب الحكيم هدى ورحمة للمحسنين الذين يقيمون الصلاة ويؤتون الزكوة وهم لآخرة هم يوقنون.(سورة لقمان)

6. Secde Sûresi: 32/1-2. (Elif, Lâm, Mîm. Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan bu Kitab'ın indirilişi, âlemlerin Rabbi tarafından.)¹⁹

الم . تنزيل الكتاب لاريب فيه من رب العالمين (سورة السجدة)

7. A'râf Sûresi: 7/1-2. (Elif, Lâm, Mîm, Sâd. Bu, sana, kendisiyle (insanlar) uyarman için ve mü'minlere öğüt olarak indirilmiş bir kitaptır. Artık ondan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın.)²⁰

المص. كتاب انزل اليك فلا يكن في صدرك حرج منه لتتذر به وذكرى للمؤمنين (سورة الاعراف)

¹⁷ Bkz.(14), Rûm Sûresi 30/1-2-3-4-5: 403.

¹⁸ Bkz.(14), Lokmân Sûresi 31/1-2-3:410.

¹⁹ Bkz.(14), Secde Sûresi 32/1-2:414.

²⁰ Bkz.(14), A'râf Sûresi 7/1-2;150.

Elif, Lâm, Mim, Râ: aşağıdaki Sûrelerde yer almaktadır. **Elif (ا), Lâm, (ل), Mim (م), Râ (ر).** Harfleriyle başlayan Huruf-u Mukattaalar **el-raat (الراءت)** grubuna dâhil olup sırasıyla şu Sûrelerde geçmektedir

1. Yûnus Sûresi: 10/1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar hikmet dolu Kitab'ın âyetleridir. İçlerinden bir adama insanları uyar ve iman edenlere, Rableri katında kendileri için bir doğruluk makamı bulunduğunu müjdele diye vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi dolu ki o kâfirler, "Bu elbette apaçık bir sihirbazdır" dedir? ²¹

الر. تلك آيات الكتاب الحكيم اكان للناس عجا ان اوحينا الى اجل منهم ان انذر الناس وبشر الذين امنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم قال الكافرون ان هذا لساحر مبين.

(سورة يونس)

2. Hûd Sûresi: 11/1-2. Elif, Lâm, Râ. Bu Kur'an; âyetleri, hüküm ve hikmet sahibi (bulunan ve her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah tarafından muhkem (eksiksiz, sağlam ve açık) kılınmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır. (De ki) "Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyicim."²²

الر. كتاب احكمت آياته ثم فصلت من لدن حكيم خبير الا تعبدوا الا الله انني لكم منه نذير وبشير وان استغفروا ربكم ثم توبوا اليه يمتعكم متاعا حسنا الى اجل مسمى ويؤت كل ذي فضل فضله وان تولوا فاني اخاف عليكم عذاب يوم كبير.(سورة هود)

²¹ Bkz.(14), *Yûnus Sûresi* 10/1-2; 207.

²² Bkz.(14), *Hûd Sûresi* 11/1-2; 220.

3. Yûsuf Sûresi: 12/1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.²³

الر. تلك آيات الكتاب المبين انا انزلناه قرءنا عربيا لعلمكم تعقلون. (سورة يوسف)

4. Ra'd Sûresi: 13/1-2. Elif, Lâm, Râ. İste bunlar Kitab'ın âyetleridir. Sana Rabbinden indirilen gerçektir, fakat insanların çoğu inanmazlar. Allah, gökleri gördüğünüz herhangi bir direk olmadan yükselten sonra Arş'a kurulan, güneşi ve ayı buyruğu altına alandır. Bunların hepsi belli bir zamânâ kadar akıp gitmektedir. O, her işi (hakıyla) düzenler, yürütür, âyetleri ayrı ayrı açıklar ki Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanasınız.²⁴

الر. تلك آيات الكتاب والذي انزل اليك من ربك الحق ولكن اكثر الناس لا يؤمنون. (سورة الرعد)

5. İbrâhim Sûresi: 14/1-2. Elif, Lâm, Râ. Bu Kur'an, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa mutlak güç sahibi ve övgüye lâyık, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline.²⁵

الر. كتاب انزلناه اليك لتخرج الناس من الظلمات الى النور باذن ربهم الى صراط العزيز الحميد الله الذى له ما في السموات وما في الارض وويل للكافرين من عذاب شديد (سورة ابراهيم)

²³ Bkz.(14), *Yûsuf Sûresi* 12/1-2: 234.

²⁴ Bkz.(14), *Ra'd Sûresi* 13/1-2: 248.

²⁵ Bkz.(14), *İbrâhim Sûresi* 14/1-2:254.

6. Hicr Sûresi: 15/1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, kitabın ve apaçık olan Kur'an'ın âyetleridir. İnkâr edenler, “Keşke Müslüman olsaydık” diye çok arzu edeceklerdir.²⁶

الر. تلك آيات الكتاب وقرآن مبين ربما يود الذين كفروا لو كانوا مسلمين (سورة الحجر)

Tâ-Sîn: aşağıdaki Sûrelerde yer almaktadır. **Tâ (ط), Sîn (س),** harfleriyle başlayan Huruf-u Mukattaalar **et-tavasim (الطواسيم)** grubuna dâhil olup sırasıyla şu Sûrelerde geçmektedir.

1. Neml Sûresi: 27/1-2-3. Tâ-Sîn. Bunlar Kur'an'ın, apaçık bir kitabın âyetleridir. Kur'an namazı dosdoğru kılan, veren ve ahirete de kesin olarak insan mü'minler için bir hidayet rehberi ve müjdedir.²⁷

طس. تلك آيات القرآن وكتاب مبين. هدى وبشرى للمؤمنين. الذين يقيمون الصلوة ويؤتون الزكوة وهم بالآخرة هم يوقنون. (سورة النمل)

2. Şu'arâ Sûresi: 26/1-2-3-4. Tâ Sîn Mîm. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Ey Muhammed! Mü'min olmuyorlar diye âdeta kendini helâk edeceksin! Biz dilesek, onlara gökten bir mucize indiririz de, ona boyun eğmek zorunda kalırlar.²⁸

طسم. تلك آيات الكتاب المبين. لعلك باخع نفسك الا يكونوا مؤمنين. ان نشأ ننزل عليهم من السماء آية فظلت اعناقهم لها خاضعين (سورة الشعراء)

²⁶ Bkz.(14), *Hicr Sûresi* 15/1-2: 261

²⁷ Bkz.(14), *Neml Sûresi* 27/1-2-3: 376.

²⁸ Bkz.(14), *Şu'arâ Sûresi* 26/1-2: 366.

3. Kasas Sûresi: 28/1-2-3. Tâ-Sîn-Mîm. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. İman eden bir kavim için Mûsâ ile Firavun'un haberlerinden bir kısmını sana gerçek olarak anlatacağız.²⁹

طسم. تلك آيات الكتاب المبين . نتلوا عليك من نبأ موسى وفرعون بالحق لقوم يؤمنون.

(سورة القصص)

4. Tâ Hâ Sûresi: 20/1-2-3. Tâ-Hâ (Ey Muhammed!) Biz, Kur'ân'ı sana sıkıntı çekesin diye değil ancak (Allah'ın azabından) korkacaklara bir öğüt (bir uyarı) olsun diye indirdik.)³⁰

طه. ما انزلنا عليك القرآن لتشتقى(سورة طه)

Ha, Mîm: aşağıdaki Sûrelerde yer almaktadır. **Hâ (ح), Mîm (م)**, harfleriyle başlayan Huruf-u Mukattaalar **el-havamim (الحواميم)**, grubuna dâhil olup sırasıyla şu Sûrelerde geçmektedir.

1. Mû'min Sûresi: 40/1-2. Hâ, Mîm. Bu kitabın indirilmesi, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen.³¹

حم. تنزيل الكتاب من الله العزيز العليم (سورة المؤمن)

2. Fussilet Sûresi: 41/1-2. (Hâ, Mîm. Bu Kur'an Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir.)³²

حم. تنزيل من الرحمن الرحيم (سورة فصلت)

²⁹ Bkz.(14), *Kasas Sûresi* 28/1-2-3: 384.

³⁰ Bkz.(14), *Tâ-Hâ Sûresi* 20/1-2: 311.

³¹ Bkz.(14), *Mû'min Sûresi* 40/1-2: 466.

³² Bkz.(14), *Fussilet Sûresi* 41/1-2:476.

3. Şûra Sûresi: 42/1-2-3. Hâ, Mîm. Ayin Sîn Kâf, (Ey Muhammed!)

Mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'tır.³³

حم . عسق كذلك يوحي اليك والى الذين من قبلك الله العزيز الحكيم (سورة الشورى)

4. Zuhurf Sûresi: 43/1-2. Hâ, Mîm. Apaçık Kitab'a andolsun ki, iyice

anlayasınız diye biz, onu Arapça bir Kur'an yaptık.³⁴

حم . والكتاب المبين انا جعلناه قرانا عربيا لعلمكم تعقلون (سورة الزخرف)

5. Duhan Sûresi: 44/1-2. Hâ, Mîm. Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız.³⁵

حم . والكتاب المبين انا انزلناه في ليلة مباركة فيها يفرق كل امر حكيم (سورة الدخان)

6. El-Câsiye Sûresi: 45/1-2. Hâ, Mîm. Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafından.³⁶

حم . تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم (سورة الجاثية)

7. Ahkâf Sûresi: 46/1-2. Hâ, Mîm. Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafından.³⁷

حم . تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم (سورة الاحقاف)

Tekrarsız olan Huruf-u Mukattaa aşağıdaki Sûrelerde yer almaktadır. **YâSîn (يس), Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd (كهيعص), Sâd (ص), Nûn (ن), Kaf (ق).**

³³ Bkz.(14), Şûrâ Sûresi 42/1-2:482.

³⁴ Bkz.(14), Zuhurf Sûresi 43/1-2-3:488.

³⁵ Bkz.(14), Duhan Sûresi 44/1-2:3495.

³⁶ Bkz.(14), Câsiye Sûresi 45/1-2:498.

³⁷ Bkz.(14), Ahkâf Sûresi 46/1-2:501.

1. YâSîn Sûresi: 36/1-2-3-4-5. Yâ Sîn. (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin.³⁸

يس. والقران الحكيم انك لمن المرسلين على صراط المستقيم تنزيل العزيز الرحيم (سورة ياسين)

2. Meryem Sûresi: 19/1-2-3. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı.³⁹

كهيعص. ذكر رحمة ربك عبده زكريا اذ نادى ربه نداء خفيا (سورة مريم)

3. Sâd Sûresi: 38/1-2-3. Sâd. O şanlı, şerefli Kur'an'a andolsun (ki, Allah sözüdür). Fakat inkâr edenler bir büyüklenme ve ayrılık içindedirler. Biz onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Onlar da feryat ettiler, ama artık kurtuluş zamanı değildi.⁴⁰

ص. والقران ذى الذكر بل الذين كفروا في عزة وشقاق كم اهلكنا من قبلهم من قرن فنادوا ولات حين مناص وعجبوا ان جاءهم منذر منهم وقال الكافرون هذا ساحر كذاب

(سورة ص)

4. Kalem Sûresi: 63/1. Nûn velkalemi ve ma yesturûn Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun Kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin.⁴¹

ن والقلم وما يسطرون (سورة القلم)

³⁸ Bkz.(14), *Yâsîn Sûresi* 36/1-2-3-4-5: 439.

³⁹ Bkz.(14), *Meryem Sûresi* 19/1-2-3: 304.

⁴⁰ Bkz.(14) *Sâd Sûresi* 38/1-2-3:452.

⁴¹ Bkz.(14), *Kalem Sûresi* 68/1-2: 563.

5. Kaf. Sûresi: 50/1-2. Kaf. Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: “Bu tuhaf bir şeydir!”⁴²

ق. والقران المجيد (سورة ق)

⁴² Bkz.(14), *Kâf Sûresi* 50/1: 517.

2.2. Huruf-u Mukattaa Kullanıldığı Alanlar

2.2.1. Tılsımlı Objeler/ Nesnelere

Çok erken zamanlara kadar birçok hastalık manevî yollarla tedavi ediliyordu. Nazara, yılan ve akrep sokmasına engel olarak aynı zamanda hastalıklara karşı muska kullanımında bilindik bir yöntemdir.⁴³

Arapça'ya Grekçe "Talesma'dan geçmiş olup sözlükte "tabiat üstü güçlere, birtakım sırlara sahip olan nesne. Çözölemeyen düğüm anlamı gizli ve kapalı söz" mânâsına gelir.⁴⁴ Daha sonra Arapça'daki tılesm tılesm talsem vb. gibi değişik kullanımlarından başka dillere genel itibariyle talisman şeklinde geçmiştir.⁴⁵

2.2.1.1. Tılsımlar

Doğa kuvvetleriyle, başka âlemlerle insanların arasında bir bağ bulunduğu inancı insanların basiretini ve anlayışını aşan kuvvetler tarafından kullanıldığı kanısından doğan kavramlardan biridir. Tılsım, bir manevî ilişki inancı sistemidir. Terim olarak "uygun zaman ve konumdaki aktif semavi kuvvetlerin pasif ve yer güçleriyle temasa geçerek onları etkilemesi keyfiyeti"⁴⁶ mânâsına gelir. Koruyucu olarak

⁴³ M. Şinasi ACAR, *Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesnelere*, 81.

⁴⁴ İlyas ÇELEBİ, "Tılsım", *İslâm Ansiklopedisi*, 91.

⁴⁵ A.g.k., 91.

⁴⁶ A.g.k., 91.

bilinen tılsımlar, genellikle bir levhaya, görünür bir tabelaya ya da bir kâğıda yazılır ve üstte taşınır.⁴⁷

2.2.1.2. Tılsımlı Gömlekler

Tılsımlı gömleklerin kaynağı çok eskilere dayanmaktadır. “İslâmiyet’in ilk yıllarında astronomi ilminin gelişmesi ve Arap âlimlerinin Yunan kaynaklarını Arapça’ya çevirmesiyle başlamıştır.”⁴⁸ Osmanlıların astronomiye olan ilgisi ise 15. yüzyılda Fatih döneminde başlamıştır.⁴⁹ Osmanlılarda ilim erbabından Ali Kuşçu, torunu Mirim Çelebi, Şerafeddin Musa gibi şahsiyetler⁵⁰, hanedandan ise Sultan II. Ahmed ve Sultan III. Mustafa gibi bu ilme ilgi duyanlar olduğu gibi⁵¹, Sultan I. Abdülhamit ve III. Selim gibi karşı çıkanlar ve İslâmiyet’le bu tür şeyleri bağdaştırmayan âlimler de olmuştur⁵².

Genel kanaate göre kötülüğün nazardan, kötü bakıştan yayıldığı ve korunma amacıyla tılsım ve dualara başvurulduğu gözlemlenir.⁵³ Tılsımlı gömlekler pamuk, keten ve ham ipek kumaştan olup savaşlarda okların isabetinden, felaketten, hastalıktan, musibetten ve düşmanın hamlelerinden emin olmak ve eşref saatinin tespiti gibi korunma amaçları ağır basan sebeplerle ortaya çıkmıştır.

⁴⁷ Bkz.(43), ACAR, 68.

⁴⁸ Hülya TEZCAN, **Şifalı Gömlekler**, 31.

⁴⁹ A.g.k., 31.; Hülya TEZCAN, **Tılsımlı Gömlekler**, 14.

⁵⁰ Hülya TEZCAN, **Şifalı Gömlekler**, 31-32.

⁵¹ Bkz.(48), TEZCAN, 35.

⁵² Bkz.(48), TEZCAN, 37.

⁵³ Bkz.(48), TEZCAN, 147.

Öyle ki eşref saati Osmanlılarda sadaret mührünün verilmesi, ziyaret saatleri, harp ilanı gibi ciddi konuların tayininde kullanılmıştır.⁵⁴ Çoğunlukla Kur'an'ın ilk Sûresi olması ve açıcı bir nitelik taşıması sebebiyle Kur'an'ın ilk Sûresi olan Fatıha Sûresi, fazileti hakkında çok hadis bulunmasından hareketle (Kur'an'ın 36. Sûresi) YâSîn Sûresi, savaş zamanlarda kendine gösterilen ihtimamı artan (Kur'an'ın 48. Sûresi) olan Fetih Sûresi, Kur'an'ın ikinci Sûresinin "ayet'el kürsi" kısmı, 46. Sûre olan Ahkâf, 113. Sûre olan Felak, 114. Sûre olan Nas ve 18. Sûre olan Kehf Sûreleri, melek ve cin adları, esma-ül Hüsna, ashab-ı kehf ve Huruf-u Mukattaa'da oldukça sık kullanılmıştır.⁵⁵

Ayrıca "Yusuf Peygamberin, Mısır azizi bulunduğu sıralarda kardeşlerine vererek babası Yakup Peygamber'e gönderdiği bir gömlek vardır. Yakup bunu yüzüne sürünce oğlunun ayrılığı yüzünden ağlamaktan görmez olan gözleri açılır. Kur'an-ı Kerim'de bu gömlektir bahsedilmektedir".⁵⁶

Besmele, tılsım, dua, cedveller, vefk, cifir,⁵⁷ Esmâ-i Hüsna ve Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin isimlerine ve "Allah, Muhammed, Ali" üçlemesine ve Hz. Ali'nin kılıcı olan Zülfikâr'a⁵⁸ sıkça rastlanır. Ayrıca estetik açıdan baklava, çiçek şeklinde metnin yazılmasıyla oluşan şekiller ve Hz. Muhammed'in mührü, kızı Hz. Fatıma, damadı Hz. Ali, torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'in mühürleri de kullanılmıştır.⁵⁹

⁵⁴ Bkz.(48), TEZCAN, 35

⁵⁵ A.g.k., 39.; İlyas ÇELEBİ, "Tılsım", **İslâm Ansiklopedisi**, 91.

⁵⁶ Bkz.(48), TEZCAN, 27.

⁵⁷ Bkz.(48), TEZCAN, 47.

⁵⁸ Bkz.(48), TEZCAN, 45. Metin YURDAGÜR, "Cefr", **İslâm Ansiklopedisi**, 216.

⁵⁹ A.g.k., 79.

Bu gömlekler kısa veya uzun⁶⁰ kollu, yakalı veya yakasız bir şekilde⁶¹ önden açık ve astarlı olup, iktidar sahipleri, hanedan, şeyhler, pirlar ve din ulularını, dergâh işi ve halk için müneccimbaşılar, ebced ve tılsım ilmiyle ilgilenenler tarafından hazırlanıp koruma, dua, istek, dilekler maksadı taşırdı.⁶² Devlet kademelerinden takvim, hava durumu gibi işleriyle uğraşırken diğler bir taraftan da gök cisimlerinin olaylar ve insanlar üzerindeki etkisi konu edinen astroloji ile de ilgilenmişlerdir.⁶³

Tılsımlı gömleklere metnin yazımı esnasında yüzey genellikle siyah ve kırmızı renkle cedvellenir, içleri kırmızı, mavi, yeşil renkli mürekkeple vefk ve cifrlerle doldurulur. Mavi, sihir gücü olan bir renk olarak kabul edilse de, değişik renklerin kullanılması dua, tılsım, vefk gibi ayrı soydan gelen yazıları ayırt etmek için olmalıdır.⁶⁴

Gömleklerdeki mürekkebin akması endişesinden hareketle bazı gömleklere giyildikten sonra yıkanmadan muhafaza edilirken bazıları hiç giyilmemiştir.⁶⁵ Bu gömleklere hazırlanmasında Talik, Gubarî, Sülüs, Celî Sülüs, Kûfi, Nesih hatları kullanılmıştır.⁶⁶

⁶⁰ A.g.k., 79.

⁶¹ Bkz.(43), ACAR, 68.

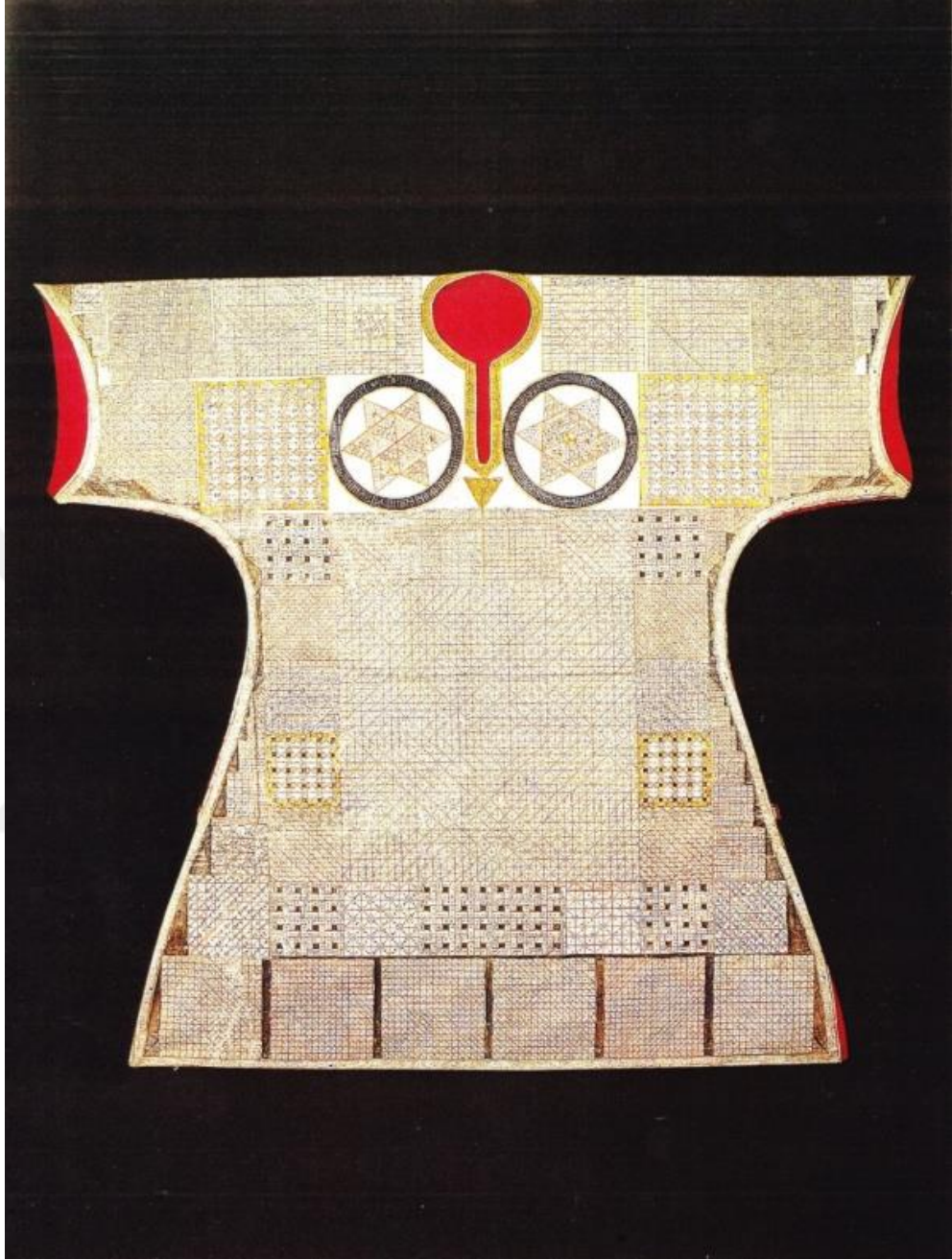
⁶² Bkz.(43), ACAR, 68.

⁶³ Bkz.(48), TEZCAN, 29.

⁶⁴ A.g.k., 43.; Hülya TEZCAN, **Tılsımlı Gömleklere**, 22.

⁶⁵ Bkz.(48), TEZCAN, 147.

⁶⁶ A.g.k.,149.

Res1: Tılsımlı Gömlek 17 yy. Topkapı Sarayı Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler. (Hülya Tezcan, s.56, 2011.)

2.2.1.3. Muskalar

Muska sözcüğü Arapça nushadan gelir. Nusha “yazılı şey, reçete” anlamındadır. Erbabı tarafından hastalığa ve nazara karşı koruyucu olarak uzun, şerit biçimindeki kâğıda yazılır. Muskanın kâğıdı, eşkenar üçgen biçiminde devire devire katlanır.

Muska hakkında Ziya Paşa'nın şöyle bir sözü vardır: “Tefrîk için kimisi okur rukye-i füsûn, Teshîr için kimisi yazar nusha-yı du'â” (kimisi ayırmak için büyücü duası okur, kimisi bağlamak için muska yazar.)⁶⁷

Res2: Çeşitli Muskalar

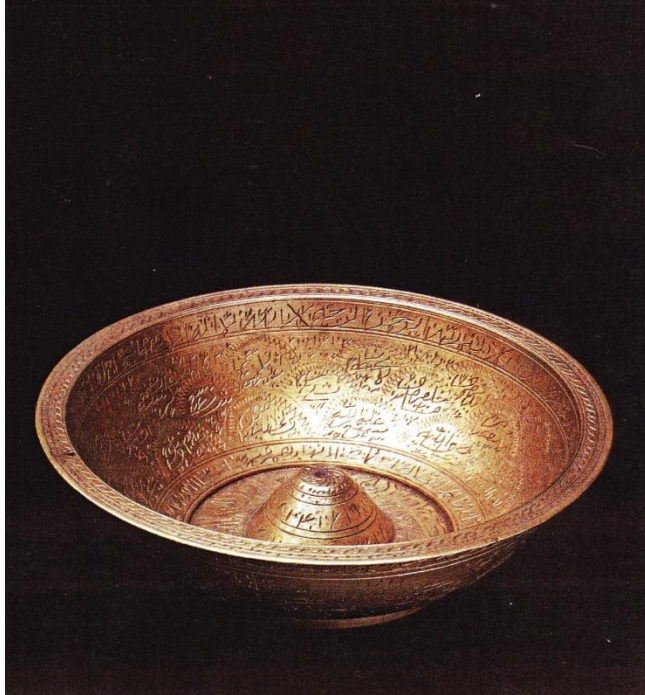
Res3: Bir Muska Türü

⁶⁷Bkz.(43), ACAR, 82.

2.2.1.4. Şifalı Taslar

İslâm tıbbında şifa aramak maksadıyla yaygın olarak kullanılan şifalı taslar mevcuttur. Bu taslar içerisinde Kur'an'dan Sûrelere, değişik dualara, simgesel işaretlere sıkça rastlanır. Sarılık hastalığına, ağız çarpılmalarına, inmelere, çocuk sahibi olmamaya, büyü şüphesine karşı vs. kullanılan şifa taslarından yöreden yöreye değişik şekillerde içilerek veya yıkanarak faydalanılır.⁶⁸

İslâm'da "Fatma Ana'nın Eli", Araplarda "Hamse Eli", Musevilerde "Hameş" veya "Miriam'ı Eli" olarak geçen açık el şekli, Aba ailesinin beş bireyi manâsına gelen "Penç Ten-i Ali Aba" ismiyle de kullanılmıştır. Fatma'nın Eli'ne değişik dualar yazarak ve el şekillerinin çizimiyle tesirinin artırıldığına inanılır.⁶⁹

Res 4: Tılsımlı Tas 16:cm, 17 yüzyıl, TSM Hazine Bölümü 2/ 4700.

⁶⁸ Bkz.(48), TEZCAN, 190.

⁶⁹ Bkz.(48), TEZCAN, 190.

2.2.2. Tılsımlarda Kullanılan Teknikler

Tılsımlarda sayıların ve hesabın oldukça önemli bir yeri vardır. Zira bu sayılar ebced hesabının ve dolayısıyla tılsımların temelini teşkil eder. Bu sayı değerlerine ulaşmakta ise harflerin sayısal değerleri söz konusudur ki, harflerden sayılara olan bu geçiş aşağıda verilen tablo ile sağlanır. Bu tablolardaki değerler Beduh veya Gazali Üçgeni ile işleme konur.

Her harfin sahip olduğu değerler bir kelimenin ebced hesabına göre olan değerini ortaya koyar ve bu sayısal değer denkleme olduğu diğer müfredatla bir bağ kurulması mümkün olur.

“Kaynaklarda bu tılsımın başlıca şu amaçlarla kullanıldığı belirtilmektedir: sihir ve büyüünün bozulması; iki kişi arasında aşk ve muhabbet sağlanması; eşler arasında sıcak bir alâka kurulması veya birbirlerinde soğutulması; evde kalmış kızların kismetlerinin açılması; sevgililerin veya hasret çekilen kişilerin rüyada görülmesi; çocukların sebebi belirsiz korku ve ağlamalarının önlenmesi; karın ağrısı, baş ağrısı, humma, sara gibi çeşitli hastalıkların tedavisi; her türlü şeyin kaybolmak ya da çalınmaktan muhafazası; kacak kimselerin, kayıp veya çalıntı şeylerin bulunması; hırsızın yakalanması; vahşi ve zehirli hayvanların, çeşitli haşeratın, düşmanın, eşkiyanın, zalim devlet adamlarının şerrinden emin olunması; kara ve deniz avının, ziraatın, ticaretin bereketlendirilmesi; yolunun yorulmaması, deniz ve kara kazalarına mâruz kalmaması”⁷⁰

⁷⁰ Cengiz KALLEK “Bedûh”, **İslâm Ansiklopedisi**, 337

ر	ل	ا	ه	ل	ل	ا	م	س	ب
200	30	1	5	30	30	1	40	60	2
ا	م	ي	ح	ر	ل	ا	ن	م	ح
1	40	10	8	200	30	1	50	40	8
ا	ت	ك	ل	ا	ك	ل	ذ	م	ل
1	400	20	30	1	20	30	700	40	30
د	ه	ه	ف	ب	ي	ر	ا	ل	ب
4	5	5	80	2	10	200	1	30	2
		ن	ي	ق	ت	م	ل	ل	ي
			10	100	400	40	30	30	10

Tablo2: Besmele ile Bakara Sûresinin ilk iki ayetinin sayısal değeri

2+60+40+130+30+5+1+5+30+200+8+40+50+1+30+200+8+10+40+1+2
+30+1+200+10+2+80+5+5+10+30+30+400+100+10+50=3069/15=204
kalan Sayı=9

Beduh (**Gazali Üçgeni**) (15 = ا+ه+ط 15=د+ب) her satırda yatay veya dikey 15 sonucunu verir. Eğer

Bakara Sûresi: 2/1-2. (Elif, Lâm, Mim. Bu, kendisinde şüphe olma

Yan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.)⁷¹

بسم الله الرحمن الرحيم الم. ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين.

Ayetini alır isek sonuç olarak bu ayetin 3069 sayısını elde ederiz. Bu sonucu 15 sayısıyla böldüğümüzde 204 sonucuna ulaşırız. Bölme işleminden kalan 6 ise saklanır. 204 burada, **Elif** (ا)'in ebced hesabında baş harf olması hasebiyle **Elifi** temsil etmektedir.

⁷¹ Bkz.(13), Bakara Sûresi: 2/1-2,2.

Be(ب) harfinin yerine yazılacak sayının tespit edilmesine gelindiğinde $204 \times 2 = 408$ işlemiyle buraya mukabil sayı bulunur ve ardından sıra **Cim(ج)** harfine gelir ve burada da şu işlem izlenir: $204 \times 3 = 612$.

De(د) harfinin yerine $204 \times 4 = 816$ sonucu yazılır. Bir sonraki harf olan **He(هـ)** harfinin mahalline $204 \times 5 = 1020$, **Vav(و)** harfi bir sonraki harftir ve $204 \times 6 = 1224$ sonucunu alır. Bir sonraki harf olan **Ze(ز)** harfi gelecek harf olup, bölme işleminden kalan varsa burada ilk kez kullanımı söz konusu olur. Çünkü Arapça'da "kalan" manâsına gelen "**ziyade**" (زيادة) kelimesi ve "eklemek" manâsına gelen "**izafe**" (إضافة) kelimeleri **Ze(ز)** harfi ile başlar. Bu mantıktan hareketle kalan miktar bu harflerin sırasının gelmesinden sonra eklenmeye başlanır. Kalan yoksa, şimdiye kadar olduğu gibi devam edilir. Ama eğer bir kalan olursa, bu sayı ilk olarak **Ze(ز)** harfinin çarpma işleminden sonra çarpımla toplanarak kullanılır. Bu kalan **Ze(ز)** harfinden sonra her bir adımda bölümün bir katına ilave edilerek sayı değerlerine yansıtılır ki bu buradaki vefkte de bu söz konusudur.

Bu hesaba göre **Ze(ز)** harfi $(204 \times 7) + 9 = 1437$, **Hâ(ح)** harfi $(204 \times 8) + 9 = 1641$, **Tâ(ط)** harfi $(204 \times 9) + 9 = 1845$ değerlerini alırlar. Eğer kalan yoksa **Ze(ز)** harfinden önce olduğu gibi sonra da kalan eklenmeden devam edilir.⁷²

⁷² Bkz.(43), ACAR, 73.

816	1845	408
612	1020	1437
1641	204	1224

د	ط	ب
ج	هـ	ز
ح	ا	و

Tablo 3: Besmeleyle birlikte Bakara Sûresi'nin ilk iki ayetinin vefki

د	ط	ب
ج	هـ	ز
ح	ا	و

٤	٩	٢
٣	٥	٧
٨	١	٦

Tablo 4: Sayısal vefk

Tablo 5: Gazali üçgeni

2.2.2.1 Beduh (Gazali Üçgeni)

“Türkçe’de Bedûh şeklinde kullanılan kelimenin Arapça ve Farsça telâffuzu Budûh olup kök ve anlamı üzerinde bir takım ihtilâflar vardır. Bazı Türkçe ve Farsça lügatlerde hiçbir mesnet olmaksızın kelimenin aslının Arapça, diğer bazılarında ise İbrânîce olduğu ileri sürülmektedir”.⁷³

Aşağıdaki örneği verilen vefkin adı Türkçe “Beduh” olarak geçmiş olmasına rağmen içerisine yazılan harflerden oluşturulan Arapça ismi “Batad zehec vaah”tir. Arapçadaki bu isim Beduh’un içindeki harflerin üst satırdan başlayarak sağdan sola okunmasıyla elde edilirken, “Beduh” isminin çıkışında ise her bir kareye yazılan harflerin bir araya getirilmesi belirleyici olmuştur.⁷⁴

İçine yazılan harflerin ebced hesabına göre verilen değerlerinden kaynaklanan bir simetri mevcuttur. Bu simetriye göre yatay veya dikey her satırın harflerinin ebced hesabından elde edilen değerlerinin toplamı 15’tir. Bu dokuz haneli “Beduh” ismiyle müsemma vefk, Gazali’nin “Sapıklıktan Kurtuluş” (El Munkiz min-ed Dalal) adlı eserinde zor

⁷³ Cengiz KALLEK, “Cedvel”, **İslâm Ansiklopedisi**, 214.

⁷⁴ Bkz.(43), ACAR, 73.; Abu Hamid EL-GAZALİ, **Gazali’nin “El Kebir**, 227.; Cengiz.

KALLEK, “Cedvel”, **İslâm Ansiklopedisi**, 337.

sorunların çözümlenmesinde emin bir yardımcı olarak gösterildikten sonra ünlenmiş ve birçok yerde kullanılarak Huruf-u Mukattaa ilminin önemli bir ögesi haline gelmiştir.⁷⁵

İyilik ve kötülüğü çağırmak amacıyla kullanılan bu vefklerin koruma amaçlı kitapların, mühür ve yüzüklerin üstüne yazıldığı bilinmektedir.⁷⁶

15=

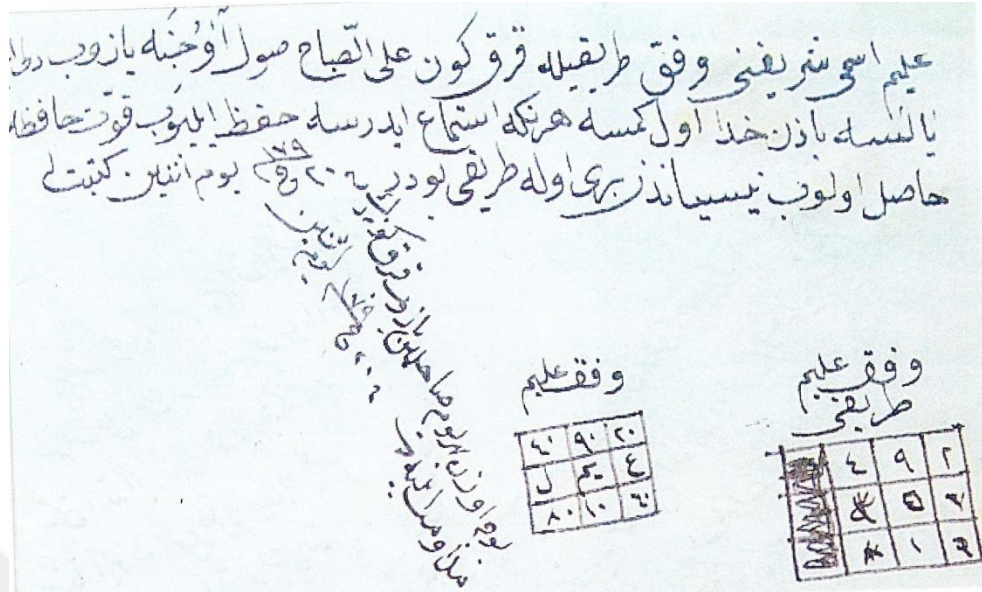
4	9	2
3	5	7
8	1	6

د	ط	ب
ج	هـ	ز
ح	ا	و

Tablo 6: Beduh harflerin ve sayısal değerlerin yerleşimini gösterir vefk örneği.

⁷⁵ Bkz.(75), EL-GAZALİ, 227

⁷⁶ Bkz.(43), ACAR, 73.

Res 5: Tılsım çıkartmasının beraberinde görüldüğü eski bir Beduh (Gazali Üçgeni) örneği (Hülya Tezcan)

2.2.2.2. Ebcad

Ebcad Hesabı, Arap alfabesinde bulunan 28 harfe istikbalde vuku bulması muhtemel ehemmiyetli vakalara tarih düşürmek için bir sayı değerinin isnat edilmesi ile oluşmaktadır. Bu harflerin kolaylıkla hatırlanması ve okunması için bir araya getirilmiş ve şu kelimeler oluşturulmuştur; **Ebcad**(ابجد), **Hevvez**(هوز), **Hutti**(حطی), **Kelemen**(کلمن), **Se'fas**(سغفص), **Karaset**(قرشت), **Sehad**(ثخذ) ve **Datığla**(ضطغلا). Bu kelimelerin oluşumu hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte bu düzendeki ilk 22 harfin durumu İbrani ve Aramî dilleriyle birebir uyum gösterir. Herhangi bir harfin Allah'ın bir ismine işaret etmesi gibi bu harflerin hepsinde bir sırlı sistem olduğuna inanılır.⁷⁷

⁷⁷ Mustafa UZUN, "Ebcad", *İslâm Ansiklopedisi*, 68.

Ebced hesabına göre harflerin sayı değerlerini gösterir tablo:

ا	ب	ج	د	هـ	و	ز	ح	ط	ي
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص	ق	ر
20	30	40	50	60	70	80	90	100	200
ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ		
300	400	500	600	700	800	900	1000		

Tablo 7: Ebced hesabına göre Arap alfabesinin sıra ve sayısal değerleri.

2.2.2.3. Cedvel

“Aslı Arapça cedvel veya cidvel (çoğulu cedâvil) olan kelime sözlükte “dere, çay, ark, su kanalı” anlamına gelmektedir (*geniş bilgi için bk.Lane, II, 392; Redhouse, s.648*)”⁷⁸. Cedveller içlerine tılsımlı olduğuna inanılan çeşitli kelimelerin yazıldığı dörtgen veya daha fazla köşeli olabilen şekillere verilen addır. Gözlemlenmiş örneklerden bu sır veya hikmeti olduğuna inanılan yazıların, çoğunlukla Fatih ve YâSîn Sûresi gibi Sûreler, Ayet-ül Kürsî gibi yalın halde ayetler veya Allah'ın lafızları ve melek isimleri olduğu veya gezegen ve gün isimlerinin de kullanıldığı vesikalara rastlandığı gözlemlenmiştir. Cedveller bu hikmet ve sırları ifşa etmek, bu ilme ulaşmak için kullanılmıştır.⁷⁹

⁷⁸ Cengiz AYDIN, “Cedvel”, *İslâm Ansiklopedisi*, 214.

⁷⁹Bkz.(43), ACAR, 80.

2.2.2.4. Vefk

“Harf, rakam, kelime, esmâ-i hüsnâ, âyet ve Sûrelerin belli bir düzene göre kareler içine yazılarak bunda bâtinî mânalar arayan bir tılsım türü”.⁸⁰ Bu cedvellerin inşasında “vefk” denilen, satranç tahtasına teşbih etmemizde bir beis olmayan ve üzerine belirli bir takım kurallara göre harf, sayı ve sembol gibi karakterlerin ve sözcük ünitelerinin yazılabildiği ve kerametli olduğuna dair inançların olduğu muska ve tılsım amaçları olan kareler kullanılır.⁸¹

“Sözlükte “uyum; uygun; münasip” anlamındaki vefk, harflerin tek olarak veya terkip halinde özelliklerini (havas) konu edinen hurûf ilminin bir koludur ve harf ile rakamların birtakım sihrî anlamlar taşıdığı düşüncesine dayanır.”⁸²

Günümüzde Gazali Tılsımı'nın en basit misal olarak verildiği dokuz haneli vefke ek olarak 16, 25, 36 ve daha çok haneli olan vefkler de mevcuttur.⁸³ Her bir sayının kutsal bir sembolü çağrıştırdığına inanılan bu vefklerdeki sayı ve harfler için çeşitli şifa formülleri de geliştirilmiştir. Bunların kimisine göre belirli bir aralıkta oruç tutulması kimisine göre belirli bir sayı rekât namaz kılınması, âyet ve Sûrelerin okunması, çeşitli bitkilerden tütsülerin yakılması veya yazıldıktan sonra kişinin üstünde, iş yerinde yâda evde bulundurulması önerilir.⁸⁴

⁸⁰ Mehmet EFENDİOĞLU, “Vefk”, **İslâm Ansiklopedisi**, 605.

⁸¹ Bkz.(43), ACAR, 71.

⁸² Bkz.(81), EFENDİOĞLU, 605.

⁸³ Bkz.(43), ACAR, 71.

⁸⁴ A.g.k, 71.

Vefkler işlenen karakterlerin sayı ve anlamları bakımından bir simetri, oran veya anlam taşır. Bu vefkler tamamen sayılardan müteşekkil olabileceği gibi kimi zaman da tamamen harf veya sembollerden müteşekkil olabilir. Kimi vefklerin yüzük taşına veya gümüş bir mühür üzerine nakşedilmesi halinde kişinin iyi karşılanacağına inanılır. Bu vefklerin bir hazırlanma kendine has ifadeyle “Vakt-us Sad”da ve uğurlu olduğuna inanıldığı zamanları ve usulüne göre yapılması gereken duaları vardır.⁸⁵

2.2.3. Tılsımlarda Kullanılan Metinler.

Tılsımlarda kullanılan geometrik ve düzensiz şekillerin yanı sıra bir takım mantıklı yazı grupları da kullanılmıştır.

2.2.3.1. Besmele

İslâm’da incelikli ve derin bir felsefenin yansıması olduğu müntesipleri tarafından formüle edilen ve Kur’an’ın üzerine inşa edilen tasavvufi düşünceye göre Kuran’daki her ayetin zahirî (açık) anlamının yanında bir de batınî (gizli) anlamı vardır. Kur’an ayetlerini kendi düşünceleri doğrultusunda tefsir etmelerinin sonucu olarak bu hareket Bâtinilik ve Hurufilik’e değin uzanmıştır. Bu düşünceye göre Kur’an, içerdiği tüm manâları Fatiha Sûresi içinde barındırırken bu Sûrenin de tüm manâsı Besmele’nin içindedir.⁸⁶ Besmele aynı zamanda Esmâ-ül Hüsnâ’dan (Allah’ın isimlerinden) üçünü içerir ve 19 harften

⁸⁵ A.g.k, 71.

⁸⁶ Bkz.(43), ACAR, 74.; Abu Hâmid GAZZÂLÎ, **El-Mün’kız Mine D-dalâl**, 58.; Kemal KEMALOĞLU, “Besmele Ve Salat-u Selâm’ın Havassı”.

oluşmaktadır. Ayı yazıldığında daha erdemli olacağına inanıldığı bismelenin 19 harfinin de Allah'ın 19 ismine mukabele ettiğine inanılır.⁸⁷

2.2.3.2. Sûreler ve Ayetler

Kur`an'ın içeriğini ve anlamlarını kendisinde topladığına inanılan belli başlı Sûreler vardır. Bunlar **Fatiha**, **YâSîn**, **En`am**, **İhlâs** ve Muavzateyn (iki koruyucu) Sûreleri denilen Kur`an'ın son iki Sûresi Felak ve Nas oldukça çok kullanılan Sûrelerdir.⁸⁸

Bunlardan Felak Sûresi'nin Meali: De ki: “tanyerini ağartan Rabb`ime sığınırım, yarattıklarının kötülüklerinden, çöküp ortalığı basan karanlığın kötülüğünde, düğümlere üfüren büyücülerin kötülüğünden ve haset edenlerin kıskançlığından”⁸⁹ bedensel hastalıklara, Nas Sûresi'nin Meali: De ki; “insanların Rabb`ine sığınırım (insanların sahibine, bütün insanların ilahına), vesvese veren şeytanın kötülüğünden (ki o insanların içine kotu düşünceler verir), insan olsun cin olsun bütün bu gibilerin kötülüğünden”⁹⁰ ise ruhsal illetlere karşı etkili olduğuna inanılır.⁹¹

⁸⁷ Bkz.(43), ACAR, 74.

⁸⁸ A.g.k, 75-76.

Bkz.(75), EL-GAZALİ, 205.

⁸⁹ Bkz.(13), *Falâk Sûresi* 112/1-2 604.

⁹⁰ Bkz.(13), *Nâs Sûresi* 113/1-2: 604

⁹¹ Bkz.(43), ACAR, 75-76.; Ömer FERRÛH, *İhvân-î Safâ*, 108-113. عمر فروخ اخوان الصفا

2.2.3.3. Esmâ-ül Hüsna

Allah`ın her biri bir başka nitelik ve yüceliğini gösteren 99 ismi vardır. Bunlar aslında kebir, âlim, rahman, rahim gibi sıfatlardır. Toplumda bir mahlûkun sınıflandırmasında onun diğer mahlûkata göre daha baskın olan yanını yansıtmak için kullandığımız sıfatlarla o mahlûkun bir özelliğini yansıtırken diğerleriyle onun mukayesesini ortaya koyar. Esmâ-i Hüsna`dan söz edildiğinde de bu durum söz konusu olur ancak burada Allah`ın mahlûkata mutlak bir üstünlüğü vardır (Örneğin O`Nûn malik olduğu kudrete hiç bir kimse ve şeyin ulaşamamış ve ulaşamayacak olması). Gerek bu ağır basmayı, gerek isim yapmayı sağlayan el (ل) edatı getirildiğinde Esmâ-ül Hüsna`yı oluşturan isimler meydana gelir.

Bu harflerin tek kullanımı vaki olduğu gibi vefklerde vücuda getirilmiş emsalleri de mevcuttur. Anlam itibariyle mucibince kullanılması yeğlenir.

“**Allah**” kelimesinin diğerlerine göre daha büyük bir itibarının olduğunu söylemek mümkündür. Zira “Allah” kelimesinin başındaki elif harfinin ebced hesabına göre sayısal değeri 1`dir ve bununda Cenab-ı Allah`ın vahdetine ve uluviyyetine delalet ettiği söylenir. Bunun dışında Allah lâfzının (الله) başından her bir harf (ل ل ل ل ل) çıkarıldığında (الله) ortaya çıkan kelimeler daima Allah`ın isimleri olur. Bu nedenle bu ad diğerlerin kıyasla daha şerefli ve daha uludur.⁹²

⁹² Bkz.(43), ACAR, 74-75.

2.2.3.4. Melek Adları

“Tılsımlarda basta Cebrail, Mikail, Azrail ve İsrail gibi meleklerin isimleri oldukça sık kullanılmıştır. Bunların yanı sıra gezegenleri, ayları, haftaları ve günleri yönettiği düşünülen (kabul olunan) meleklerin de isimleri kullanılmıştır. Bakara Sûresinde Babil halkına sihir ilmini öğrettikleri anlatılan “Harut” ve “Marut” adındaki iki meleğin de isimleriyle oldukça yoğun bir şekilde karşılaşılır”.⁹³

2.2.3.5. Ashâb-ı Kehf

Kur`an'ın aktardığı bir olay olmasına rağmen, isimleri Kur`an'da geçmemesinden dolayı tam olarak bilinemeyen Kehf Sûresinde zikredilen bu hadisenin özneleri ve isimlerinin de Yemliha, Mekselina, Meslina, Mernus, Debernus, Şazinuş, Kefeştayyuş, Kitmir olduğu varsayılır ve bunların tılsımlarda kullanıldığı aşikârdır.⁹⁴

⁹³ Ömer FERRÛH, *Târîhu-l Ulum İnde'l Arab*, 98.98. عمر فروخ تاريخ العلوم عند العرب ص.

⁹⁴Bkz.(43), ACAR, 78-79.

2.2.4. Eser Çalışması Kapsamında Yapılan Tasarımlarda Kullanılan İbarelerin Tılsım Denemeleri

Huruf Mukatta'nın kullanıldığı alanlar başlığı altında tılsımlı objeler/nesneler, tılsımlarda kullanılan teknikler ve metinler anlatıldıktan sonra tez eser çalışmasında yapılan uygulamalarda Huruf-u Mukattaa harfleriyle başlayan bazı Sûrelerin ilk birkaç ayetinin tılsım denemeleri Beduh (Gazali Üçgeni) tekniği üzerinden oluşturulmuştur. Bu ibareler seçilen Sûrelerin ayetleri, Bakara, 2/1-2. Meryem, 19/1-2-3. Tâ Hâ 20/1-2-3. YâSîn, 36/1-2-3-4-5. Duhan, 44/1-2. Kalem Sûresi, 63/1-2 dir.

1. Bakara Sûresi: 2/1-2.Elif, Lâm, mim. Zâlikel kitabu lâ raybe fihi (Elif, Lâm, mim. Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir.)⁹⁵ الم. ذلك الكتاب لا ريب فيه

(سورة البقرة)

ا	ل	م	ذ	ل	ك	ا	ل	ك	ت
1	30	40	700	30	20	1	30	20	400
ا	ب	ل	ا	ر	ي	ب	ف	ي	هـ
1	2	30	1	200	10	2	80	10	5

Tablo 8: Bakara Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri .

$$1+30+40+700+30+20+1+30+20+400+1+2+30+1+200+10+2+80+10+5=1613 / 15= 107 \text{ kalan sayı } =8$$

⁹⁵ Bkz.(14), *Bakara Sûresi* 2/1-2:1

428	971	214	د	ط	ب
321	535	757	ج	هـ	ز
864	107	642	ح	ا	و

Tablo 9: Bakara Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

2. Meryem Sûresi: 19/1-2-3. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Zikru rahmeti rabbike abdehu zekeriyyâ, iz nada rabbehu nidaen hafiyya. (Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı.)⁹⁶

(سورة مريم) كهيعص ذكر رحمة ربك عبده زكريا اذ نادى ربه نداء خفيا

ح	ر	ر	ك	ذ	ص	ع	ي	هـ	ك
8	200	200	20	700	90	70	10	5	20
هـ	د	ب	ع	ك	ب	ر	هـ	ت	م
5	4	2	70	20	2	200	5	400	40
د	ا	ن	ذ	ا	ا	ي	ر	ك	ز
4	1	50	700	1	1	10	200	20	7
ب	هـ	ن	د	ا	ا	خ	ف	ي	ى
2	5	50	4	1	1	80	10	1	1
								ا	ر
								1	200

Tablo 10: Meryem Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

$$\begin{aligned}
&+5+40+8+200+200+20+700+90+70+10+5+20 \\
&+1+4+1+50+700+1+1+10+200+20+7+5+4+2+70+20+2+200+400 \\
&228 = 15/ 3421 = 1+1+10+80+600+1+4+50+5+2+200 \\
&\text{Kalan sayı} = 1
\end{aligned}$$

⁹⁶ Bkz.(14), Meryem Sûresi 19/1-2-3: 304.

912	2055	456	د	ط	ب
684	1140	1597	ج	هـ	ز
1826	228	1368	ح	ا	و

Tablo11: Meryem Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi

3.Tâ Hâ Sûresi: 20/1-2-3. TÂHÂ. Mâ enzelnâ aleykel kur'âne li teşkâ.(Tâ Hâ Ey Muhammed!) Biz, Kur'an'ı sana sıkıntı çekesin diye azabından) korkacaklara bir öğüt (bir uyarı) olsun (Allah'ın değil ancak diye indirdik⁹⁷).

طه ما انزلنا عليك القرآن لتشقى (سورة طه)

ا	ن	ل	ز	ن	ا	ا	م	ه	ط
1	50	30	7	50	1	1	40	5	9
ن	ا	ر	ق	ل	ا	ك	ي	ل	ع
50	1	200	100	30	1	20	10	30	70
					ى	ق	ش	ت	ل
					1	100	300	400	30

Tablo12: Tâ Hâ Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

$$+1+200+100+30+1+20+10+30+70+1+50+30+7+50+1+1+40+5+9$$

$$1537=1+100+300+400+30+50$$

$$102 \text{ Kalan sayı} = 7 = 15 / 1537$$

⁹⁷ Bkz.(14), Tâ-Hâ Sûresi 20/1-2: 311.

408	925	204	د	ط	ب
306	510	721	ج	هـ	ز
823	102	612	ح	ا	و

Tablo 13: Tâ Hâ Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

4.YâSîn Sûresi: 36/1-2-3-4-5.(Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kuran'a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin.)⁹⁸

يس. والقران الحكيم انك لمن المرسلين على صراط المستقيم تنزيل العزيز الرحيم (سورة ياسين)

ا	ن	ا	ر	ق	ل	ا	و	س	ي
1	50	1	200	100	30	1	6	60	10
م	ل	ك	ن	ا	م	ي	ك	ح	ل
40	30	20	50	1	40	10	20	8	30
ع	ن	ي	ل	س	ر	م	ل	ا	ن
70	50	10	30	60	200	40	30	1	50
ق	ت	س	م	ط	ا	ر	ص	ى	ل

ع	ل	ا	ل	ي	ز	ن	ت	م	ي
70	30	1	30	10	7	50	400	40	10
	م	ي	ح	ر	ل	ا	ز	ي	ز
	40	10	8	200	30	1	7	10	7
100	400	60	40	9	1	200	90	1	30

Tablo14: YâSîn Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

⁹⁸ Bkz.(14), Yâsîn Sûresi 36/1-2-3-4-5: 439

$$\begin{aligned}
&10+60+6+1+30+100+200+1+50+1+30+8+20+10+40+1+50+20+30+4 \\
&0+50+1+30+40+200+60+30+10+50+70+30+1+90+200+1+9+40+60+ \\
&400+100+10+40+400+50+7+10+30+1+30+70+7+10+7+1+30+200+8 \\
&\quad\quad\quad +10+40+=3141/15=209 \\
&\quad\quad\quad \text{Kalan sayı =6}
\end{aligned}$$

836	1887	418	د	ط	ب
627	1045	1469	ج	هـ	ز
1678	209	1254	ح	ا	و

Tablo 15: YâSîn Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

5. Duhan Sûresi: 44/1-2.(Hâ, Mîm. Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik.⁹⁹

حم . والكتاب المبين (سورة الدخان)

ا	ب	ا	ت	ك	ل	ا	و	م	ح
1	2	1	400	20	30	1	6	40	8
					ن	ي	ب	م	ل
					50	10	2	40	30

Res 16:Hâ, Mîm Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

$8+40+6+1+30+20+400+1+2+1+30+40+2+10+50=641/15=42$ Kalan
sayı =11

168	378	84
126	210	294
336	42	252

د	ط	ب
ج	هـ	ز
ح	ا	و

Tablo 17: Hâ, Mîm Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

⁹⁹ Bkz.(14), *Duhan Sûresi* 44/1-2: 495.

6. Kalem Sûresi: 63/1-2.(Ey Muhammed) Andolsun Kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin.)¹⁰⁰

ن. والقلم وما يسطرون

ا	م	و	م	ل	ق	ل	ا	و	ن
1	40	6	40	30	100	30	1	6	50
				ن	و	ر	ط	س	ي
				50	6	200	9	60	10

Tablo 18: Nûn Sûresinin İlk İki Ayetinin Harflerinin Ebced Hesabına Göre Sayısal Değerleri.

$$50+6+1+30+100+30+40+6+40+1+10+60+9+200+6+50=639/15=42$$

Kalan sayı =9

168	387	84
126	210	303
345	42	252

د	ط	ب
ج	هـ	ز
ح	ا	و

Tablo 19: Nûn Sûresinin İlk İki Ayetinin Beduh (Gazali Üçgeni) Üzerinde Tılsım Çıkartma İşlemi.

¹⁰⁰ Bkz.(14), *Kalem Sûresi* 68/1-2: 563.

3.HURUF-U MUKATTA' İLE YAPILAN HAT TASARIMLARI

Osmanlı zamanında yapılan sanatsal eserlere bakıldığında Huruf-u Mukattaa örneklerine maalesef yaygın bir şekilde rastlanmamaktadır. Huruf-u Mukattaa'ya eğilen tarihi bir kişilik olarak, hem Osmanlı hem Cumhuriyet zamanını şahitlik edebilmiş Hattat Abdülaziz Rifai karşımıza çıkmaktadır.¹⁰¹ Hem Osmanlı hem Cumhuriyet dönemine şahitlik edebilmiş. Huruf'u Mukattaa'ya eğilen tarihî bir kişilik olarak Hattat Abdülaziz Rifai karşımıza çıkmaktadır. Günümüz hattalarından ise Mehmet Özçay ve Osman Özçay'ın çalışması mevcuttur. Mısır'da uzun bir süre yaşayan ve Mısır kültüründen etkilenen Rifai'nin bilinen eserinde Gubarî yazı ile Meryem Sûresi'nin tamamen Sülûs yazısındaki bir "kaf he ye ayn sad" (كهيعص) Huruf-u Mukattaa'sına işlendiği görülmektedir.

Res 6: Hattat Abdülaziz Rifai imzalı Meryem Sûresi.

¹⁰¹ Muhittin SERİN, **Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar**, 172.

3.1. Hat sanatında Huruf-u Mukattaa konulu örnekler

Hat sanatında gerek Osmanlı döneminden gerek günümüz çağdaş yerli ve yabancı hattatların uyguladığı Huruf-u Mukattaa'ningeçtiği örnekler şunlardır:

Res 7:Hafız Osman Kur'an Serlevhası (A6549), ve Seyyid Abdullah Yedikule Kur'an Serlevhası (A6543), İstanbul Nadir Eser Kütüphanesi.

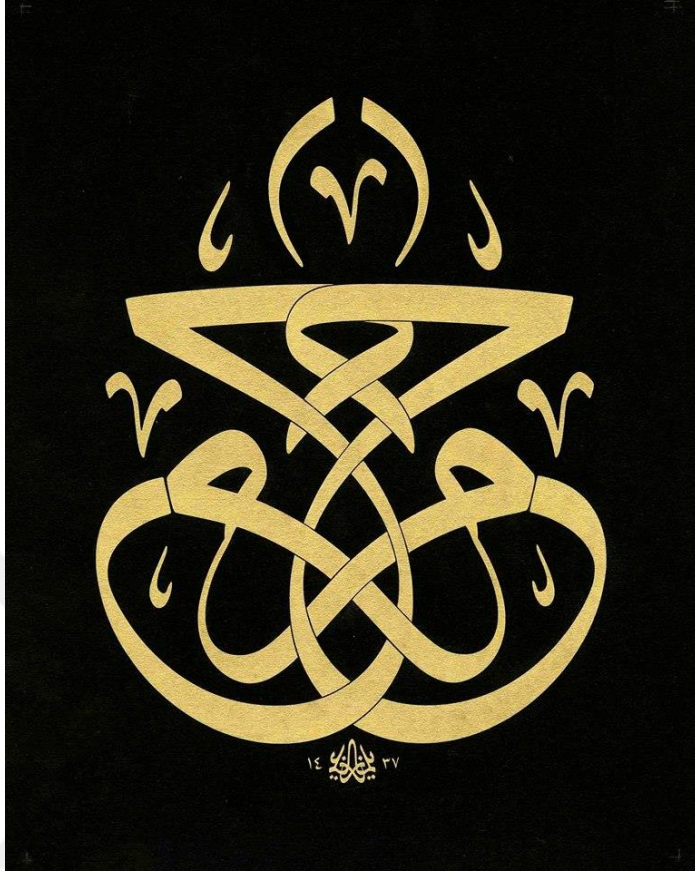
Res 8: Mısırlı Hattat Salah Abdulhâlık, Salah Abdulhâlık Arşivinden.

Res 9 Bir Tılsımlı Gömlek Üzerine Besmele İçinde İşlenmiş YâSîn Sûresi Detayı

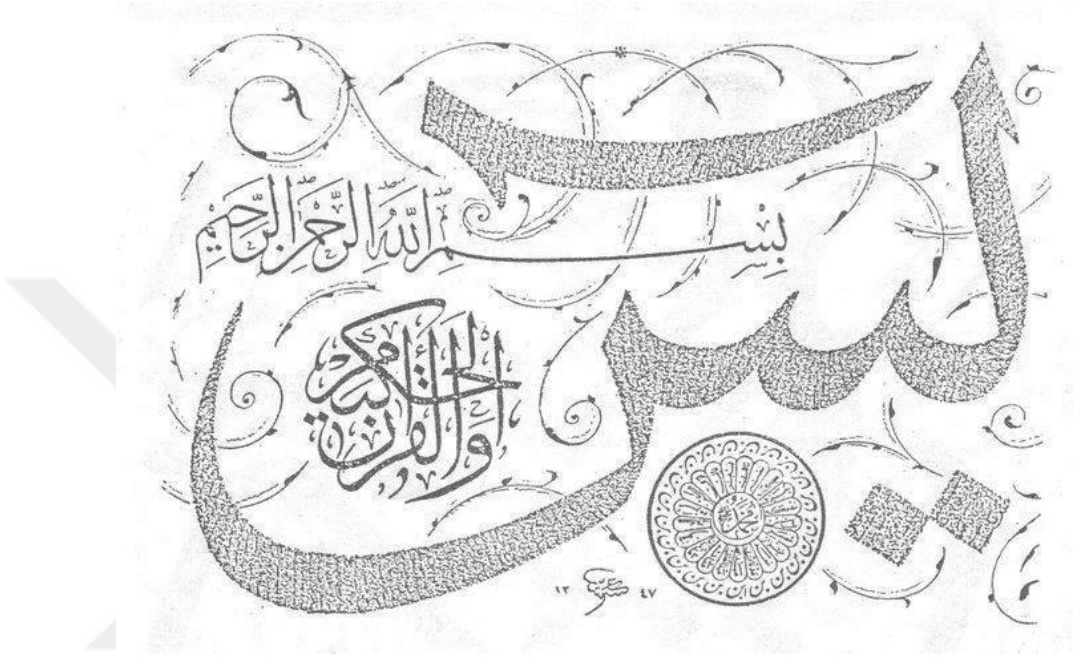
Res 10: Hattat Mithat Topaç, Mithat Topaç Arşivinden

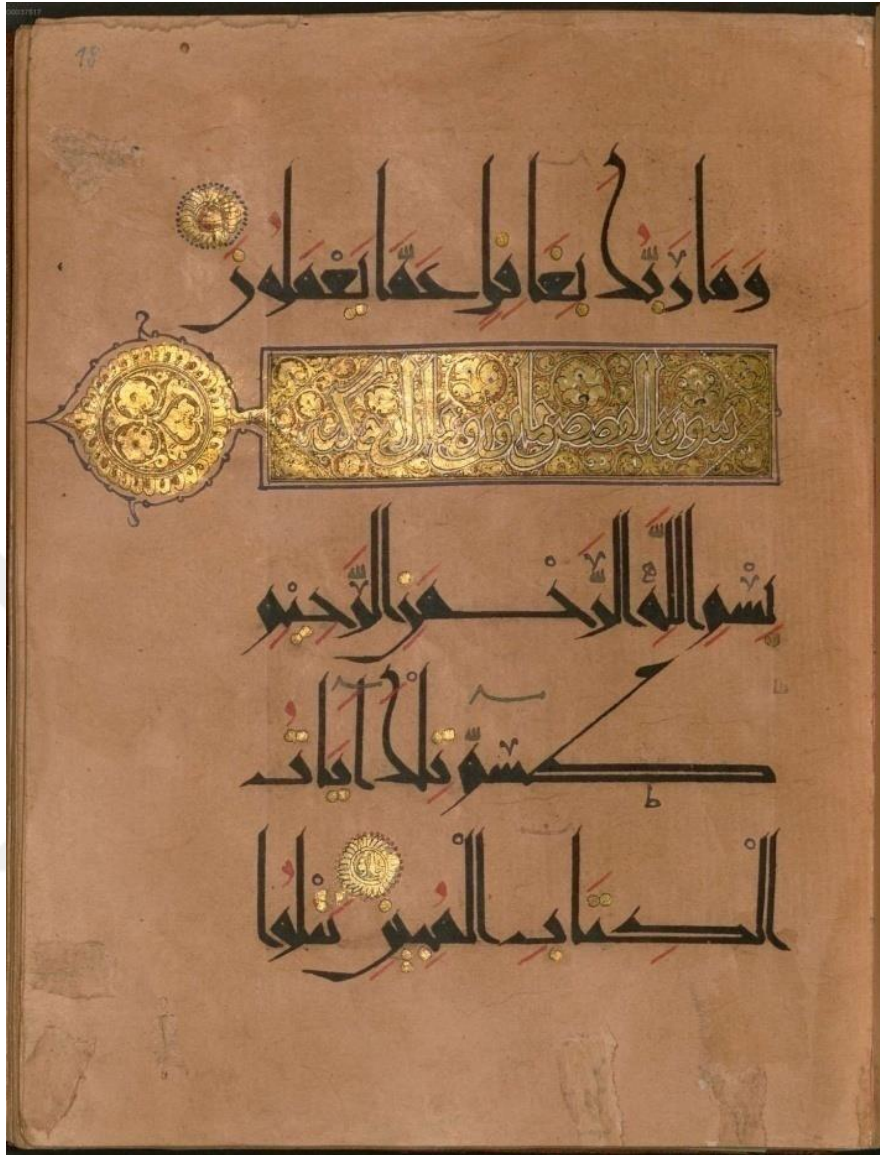
Res 11: Hattat Yılmaz Turan, Yılmaz Turan Arşivinden.

Res 12: hattat Osman Özçay, Osman Özçay Arşivinden.

Res 13: Hattat Abdülaziz Rifai imzalı Yasin Sûresi.

Res 14: Mushafi Kufi hicri 7. Asrı Ncef Kütüphanesi

Res 15: Hattat İsam Abdulhalık, İsam Abdulhalık Arşivinden .

3.2. Özgün Hat Tasarım Önerisi

Huruf-u Mukattaa isimli tez eser çalışmasının yapılmasına karar verdikten sonra bu konu ile ilgili uygulama aşamalarında kullanılacak metinlerin tespiti ve kaç adet eser yapılacağı belirlendi. Eserlerde kullanılacak metinlerin seçiminde Kur'an'da, yirmi sekiz Sûrede yer alan Huruf-u Mukattaa'dan yalnızca altı Sûre yedi eser üzerinde çalışmaya başlandı.

İlki Bakara Sûresi olmak üzere 2/1-2, Meryem Sûresi 19/1-2-3, Tâ-Hâ Sûresi 20/1-2, YâSîn Sûresi 36/1-2-3-4-5, Duhan Sûresi 44/1-2, Kalem Sûresi 68/1-2, dir.

İslâm tarihinde yedi sayısının özel bir önemi vardır. Hem Tevrat'ta hem Kur'an-ı Kerim'de yer alan birçok ayette yedi sayısına rastlanmaktadır. Bu vurgu diğer herhangi bir sayıya nispetle çok daha baskındır. “ Hem Tevrat'ta hem Kur'an-ı Kerim'de yer alan Mısır hükümdarının gördüğü rüyada yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediği, yedi başağın yeşil, diğerlerinin kuru olduğu toprağın yedi yıl süreyle ekilmesinin ardından yedi yıl kıtlık geleceğine dair ifadeler (Tekvîn, 41/17-37: Yûsuf 12/43-48) incelendiğinde o bölgenin insanları arasında bu sayının önemi ortaya çıkar.”¹⁰²

“Yedi sayısının Cahiliye Arapları arasında da özel bir yeri vardı. Bu dönemde Kâbe'yi yedi defa tavaf etme, Safâ ile Merve arasında yedi

¹⁰² Diyanet İslâm Ansiklopedisi s.241

sa'y, hacc sırasında yedi defa tekrarlanan sembolik şeytan taşlaması daha sonra da sürdürülmüştür"¹⁰³

İslâm'ın gelişiyle birlikte Kur'an'da yedi sayısının sıkça geçtiği görülür. "Her namazda okunan Fâtiha Sûresi kastedilerek Resûl-i Ekrem'e sıkça tekrarlanan yedi âyet (es-seb'ül-mesânî) ve Kur'an verildiği (el-Hicr 15/87). Allah'ın yedi semayı ve arzdan bir o kadarını yarattığı (et-Talâk 65/12), yedi semayı kendi aralarında âhenkli kıldığı (el-Mülk 67/3, Nûh 71/15), yedi semanın iki günde yaratılıp her birine isinin bildirildiği (Fussilet 41/12) Allah'ın yedi semanın ve arşın rabbi olduğu (el-Mü'minûn 23/89) insanların üstünde yedi yol ve yedi sağlam gök yarattığı (el-Mü'minûn 23/17, en-Ne-be78/12), cehennem yedi kapısı bulunduğu ve her kapı için bili bir grubun ayrıldığı (el-Hicr15/44). Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz daha katılarak mürekkep olsa Allah'ın kelimelerinin bitmeyeceği (Iokmân 31/27) vb, ifadeler bunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ortak payda olarak seçtiğimiz bu müşterek yan ise eserlerin ana ruhunu taşımaktadır. Zira eserlerimizin toplamı yedidir.

¹⁰³ Mustafa ÖZ "Seb'a yedi sayısı", **İslâm Ansiklopedisi**, 241.

3.2.1 Malzeme ve Teknikler

Hat sanatında hattatların ekseriyetinin kullandıkları malzemelerin başında kamyş, kargı, cava, tahta kalemler ve is mürekkebi gelmektedir. Bu eserlerin yazımında ise tahta kalemlerin yanı sıra günümüz hat sanatçılarının sıklıkla başvurduğu metal uçlar da tercih edilmiştir.

Res16:Cava Kalemi.

Res17:Kamyş Kalemi

Res18: İs Mürekkebi.

Res19: Metal Uçlar

Konu ile ilgili yapılan çalışmalardan Bakara Sûresi.(Katalog no 1), Meryem Sûresi. (Katalog no: 2), Duhan Sûresi: (Katalog no: 5), Kalem Sûresi:(Katalog no: 6), tasarımlarında kullanımından önce yazmaya uygun hale getirmek için aharla terbiye edilen kâğıtlar üzerine kamış kalem ve mürekkep kullanılırken, Tâ-Hâ Sûresi: (Katalog no: 3) ve Kaftan tasarımları dijital baskı yöntemiyle yapıldı. YâSîn Sûresi: (Katalog no: 4), tasarımı ise lazer kesim ve forex malzeme kullanılmak Sûretiyle uygulandı.

Yapımı geleneksel yollarla gerçekleştirilen ve siyahlığını uzun yıllar boyunca muhafaza edebilmesi, aharlı kâğıt üzerinden kolayca silinip kazınabilmesi gibi özellikleri olan is mürekkebi çalışmalarımızın üçünde (Katalog no: 1, 2, 6) kullanılırken, bir çalışma üzerinde de firüze renkli Schminke mürekkep kullanılmıştır (Katalog no: 5).

Res 20:Kullanılan tahta kalemler

Tasarlanan eserlerden Katalog no: 6'da 23 ayar ezilmiş altın zerefşan olarak kullanılmıştır. Ezilmiş altının belli oranlarda jelatinli su ile istenilen kıvama gelmesiyle terbiye edilmiş olan karışım, zerefşan yapılmak istenen alana, fırçaya alınan altının fırçanın ele vurulması Sûretiyle serpilir ve kuruduktan sonra üzerinden mühre geçilerek parlatılarak uygulandı.

Eskiz aşamaları tasarımların oluşturulmasında önemli bir yer tutmaktadır. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd., Tâ Hâ., YâSîn., Kaftan. (Katalog no: 2, 3, 4, 7) eserlerinde eskiz çizimleri ardından "Corel Draw" programında vektörel hale getirilerek tasarımlarda farklı varyasyonların görülebilme imkânı elde edildi. Böylece eserlerin nihai şekilleri karşılaştırmalar yapmak Sûretiyle tamamlandı.

(Katalog no: 4)'te ise bir önceki adımların ardından tasarım ilk olarak iki forex malzemesinin üst üste yapıştırılması, daha sonra üstteki malzemenin ortadaki şeklin hacminde kesilerek ortasından bir yuva oluşturulması ve lazer ile kesilen maket kartonlarının çift katlı olarak birbirlerine ve sonradan forex malzeme üzerine yapıştırılması adımları ile gerçekleştirildi. Üstteki forex malzemesinde oluşan yuvaya maket kartonunun yerleştirilmesi ile tasarım sonlandırıldı.

Eserlerin ikisinde (Katalog no: 3, 7) ise dijital baskı tekniği kullanıldı ve bunlardan birisi (Katalog no: 3) kâğıt üzerine diğeri (Katalog no: 7) kumaş üzerine uygulandı.

3.2.2. Yazı Çeşitleri

Arap harflerinin başta, ortada ve sonda yazılırken değişikliğe uğraması ve sadece yumuşak çizgi ve kıvrımlardan oluşmasının doğal bir sonucu olarak hat sanatı sürekli gelişme göstermektedir. “Aklam-ı Sitte”, İslâm’ın doğuşuyla beraber iptidai seviyede olan yazının öneminin ve değerinin artmasıyla yazıda da bir usul belirmiş ve hat sanatının temelini oluşturmuştur.¹⁰⁴ “Bu ana üslûplar, İbn Mukle ve İbnü’l- Bevâb tarafından müstedîr (yuvarlak) karakterli yazılar arasından seçilmiş ve Yâkût el-Musta’simî ile klasik kaideleri teşekkül etmiştir. Bunlar tevkî, rikâ, muhakkak, reyhânî, sülûs, nesih yazılarıdır.”¹⁰⁵

İslâm yazısı kullanıldığı alana ve ihtiyaca göre çeşitlilik göstermiştir. Sadeliği ve okumada kolaylık sağlaması açısından mushaflarda Nesih yazı çeşidi kullanılırken, uzaktan görünüp okunabilme ihtiyacından dolayı bir yazı çeşidi meşk edilirken kullanılan meşk kaleminden daha geniş bir kalemlle yazılan iri şekline ise Celî denilmiştir.¹⁰⁶ Bu, bir yazının çeşidini değil karakterini ifade etmektedir. Örneğin; Celî sülûs, Celî talik, Celî Divanî gibidir.

Bu bölümde Huruf-u Mukataa ile yapılan hat tasarımlarında kullanılan yazı çeşitleri hakkında kısa bilgiler verilmiş olup, tasarımların uygulamaları katalog kısmında anlatılmıştır.

¹⁰⁴. Nihad ÇETİN “Aklâm-ı Sitte”, **İslâm Ansiklopedisi**, 277.

¹⁰⁵ Bkz.(102), 80.

¹⁰⁶ Ali APARSLAN “Celî”, **İslâm Ansiklopedisi**, 265 .

Sülüs: Aklâm-ı sitenin ana üslûplarından biridir. Üçte bir anlamına gelen sülüs, hat sanatında genellikle ağzı üç milimetre genişliğindeki kamış kalemle yazılan yazı çeşididir. Kûfî gibi sülüs yazı da İslâm yazılarının kaynağı (ümmü'l-hat) olarak kabul edilmiştir. Harflerin akış ve eğiminde üçte bir ve üçte iki oranı korunmuş, bu sebeple sülüs harfleri üç hareket ve üçte bir meyil kuralı ile şekillenmiştir. Emevîler'in son, Abbâsiler'in ilk devirlerinde genişleyen ve idarî teşkilâtın ihtiyaçlarına bağlı olarak günlük işlerde, resmi dairelerde kur'an ve kitap yazımında kullanılmıştır.¹⁰⁷ (katalog no: 1)

Celî Sülüs: Âşikâr, iri büyük manalarına gelen celî, ıstılah olarak hat sanatında bir yazı cinsinin, meşk kaleminden daha kalın kalemle yazılan iri şekline verilen isimdir

Celî Divanî: Türk hattatlarının icadı olan bu yazı en güzel ve nispeten nihaî haline 19. yüzyılda Divan-ı Hümayun'da kullanıldığı zamanlarda ulaşmıştır.¹⁰⁸ İlk bakışta sülüs ve talik yazı çeşitlerinde olduğu gibi bu yazının da Divanî yazının kalın kalemle yazılanı olduğu anlaşılabilir. Fakat aralarında fark şöylece tasnif edilebilir. Divanî yazıda hareke ve tezyini işaretler olmamasına karşın, Celî Divanî yazısında hareke ve çok fazla tezyinî işaret bulunmaktadır. Celî Divanî'de küçük noktalar da tezyinî işaretler olarak kullanılmaktadır.¹⁰⁹

Divanî istifsiz ve satır halinde yazılırken, Celî Divanî istifli ve girift şekilde yazılır. Celî Divanî geniş ağızlı kalemle yazılmaktadır. Sadece devlet yazışmalarında kullanılan Celî Divanî'nin, bazen satırlardan birinin mürekkep birinin altınla yazıldığı ferman ve beratlar bulunmaktadır. (katalog no: 1, 5, 6,7.)

¹⁰⁷ Muhittin SERİN, "Sülüs", **İslâm Ansiklopedisi**, 128-129.

¹⁰⁸ Bkz.(114), ALPARSLAN, 265-266.

¹⁰⁹ Bkz.(118), ALPARSLAN, 88.

Kûfi: İslâm'ın ilk yıllarında kullanılmakta olan sert köşeli yazı daha sonra Kufe'de işlenerek geliştirildiği şehre nispetle Kûfi adı verilmiştir.¹¹⁰ Mensubî adı da verilen ve İslâm öncesi cezm diye bilinen geometrik, dik ve köşeli karakterli olan bu yazı ile sikke, kitabe ve Kur'an ayetleri yazılmıştır.¹¹¹

Çok iyi kullandığı bilinen Halife Hz. Ali'nin bu yazıyı geliştirdiği ve Mekkî, Medenî, Basrî adları verilmiş olan bu yazının, nesih yazısından sonra işlerliğini kaybederek yalnız kitabelerde kullanıldığı görülmüştür.¹¹²

Makîlî adıyla beraber anılan Geometrik Kûfi diğer Kûfi çeşitlerinden dik ve keskin çizgilerle ayrılır. Ortaya çıkışı hususu pek fazla aydınlatılamamış olan Kûfi'nin İran ve Irak mescitlerinde kullanımı çok yaygındır.¹¹³ Fatimî Devleti zamanında geliştirilmiş bir çeşidi Fatimî, Kur'an'da kullanıldığı için de Mushafî adını aldığı çeşitleri mevcuttur. (katalog no: 2, 3, 4,7.)

Nesih: Kelime anlamı "ortadan kaldırmak, yok etmek" anlamına gelmektedir. Şeyh Hamdullah'tan sonra Kur'an yazımında oldukça yaygınlaşan bu yazı diğer yazılara nispeten daha çok kullanıldığı için bu ismi almıştır.¹¹⁴ Kalınlığı sülüs yazısının üçte biri kadar olan Nesih yazısı, sonradan düzeltmeye elverişli olmadığından hattatın ustalığını

¹¹⁰ Mahmud BEDREDDİN, **Kalem Güzel**, II, 75, .

¹¹¹ Mahmud bedreddin YAZIR, **Kalem Güzel**, II, 68- 70, ; Muammer **ÜLKER**, **Türk Hat Sanatı**, 13.

¹¹² Bkz.(113), **ÜLKER** 13.

¹¹³ Ali ALPARSLAN, **Osmanlı Hat Sanatı Tarihi**, 21.

¹¹⁴ Bkz.(118), ALPARSLAN, 59.

denemek bakımından bir mihenk olmuştur. Diğer yazılara oranla daha kolay okunduğundan çok yayılmıştır. Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis ve öbür bilimsel eserleri yazmakta çok kullanılmıştır.¹¹⁵ (katalog no: 7)

3.3. Uygulamalar

3.3.1. Katalog No: 1

Res 21: Katalog No 1

Katalog No: 1

Hat Çeşidi: Celî Sülüs ve Celî Divânî

¹¹⁵ Bkz.(110), ÜLKER, 13.

İbare ve Okunuşu: Bakara Sûresi, 2/1-2.**Elif, Lâm, mim.** Zâlikel kitabu lâ reybe fihi (**Elif, Lâm, mim.** Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir¹¹⁶.

(سورة البقرة) الم ذلك الكتاب لا ريب فيه

Eserin Ölçüsü: 55x60 cm.

Tekniği : Aharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ve ezilmiş altın ile yazılmıştır

.Süreç : 2014 -2015

Türkçede manâsı “kesik harfler” olan Huruf-u Mukattaa, Sûrelerin başında bulunan, manâsı ve hikmeti kesin bir şekilde tarif edilemeyen harf takılarıdır. “Elif, Lam, Mim(الم)” takısı ise Kur’an-ı Kerim’in ikinci Sûresi olan Bakara Sûresi’nde birinci ayette bahsi geçen ilk Huruf-u Mukattaa takısıdır. Bu takı, bir rahle içindeymiş gibi kainatın, ilmin veya sırların kendi içine konulmuş olduğu açık bir kitabı temsil eder bir şekilde tasarlanmıştır.

“**Mim**” (م) harfinin buradaki Huruf-u Mukattaa’da iki kez geçmesi iki manâya gelmesi şeklinde yorumlanır ki, bunlardan birisi zahirî manâdır. “**Elif, Lâm, Mim**”(الم) Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir¹¹⁷. mealinden anlaşılacağı üzere Kur’an’ın anlaşılır bir kitap olduğunu belirtir.

Diğeri de batınî manâdır ki, bu Huruf-u Mukattaa takısının insana gizli olan kâinatı, ilmini ve ona dair sırlarını kendi içine almasını izah eder. Bu, eserde söz konusu Sûrenin ikinci ayeti daire şeklinde tasarlanmıştır ve çift olarak sembolleştirilen Huruf-u Mukattaa harflerinin arasında yer almıştır. Daire formu bu tasarımda dünyayı temsil etmektedir. Mim harfinin altınla yazılmasının sebebi zahirî manâda

¹¹⁶ Bkz.(14), *Bakara Sûresi* 2/1-2:1.

¹¹⁷ Bkz.(14), *Bakara Sûresi* 2/1-2:1.

olmasıyken siyah mürekkeple yazılan harflerin batınî manâda olmasıdır. Çünkü eşya karanlıkta ve siyah renk içerisinde kaybolur. Oysa altın, ona doğrultulmuş çok az bir ışık olsa dahi kendini ortaya çıkarır, izhar eder. “**Elif, Lam, Mim**”(الم) harfleriyle oluşturulan yazı “**Mim**” (م) harfinin yatayla mürsel kuyruğu ortalama’da olmak Sûretiyle 90°lik ters açıda çevirerek bir mûsanna oluşturulmuştur. Merkez kabul edilip ters çevirilip bir mûsanna oluşturulmuştur.

Bu eserde sırasıyla aşağıda anlatılan adımlar izlenmiştir. Tasarımda kullanılacak yazı çeşidinin seçimi, kalem kalınlığı anlatım tekniği ve yukarıda içeriği anlatılan eser çalışmamızın Huruf-u Mukattaa’nın sırları olarak açıkladığımız sebeplerden dolayı atılacak ilk adım istenen mesajın iletilmesinde en yardımcı olacak eskizleri oluşturmaktır.

Eserin çizimine başlamadan önce bu Huruf-u Mukattaa takısına dair fikrimizi en etkin biçimde göstereceğine inandığımız birçok eskiz ve forum çalışmaları yapılmıştır. Çalışmada sadece eskize odaklanmayı kolaylaştıracağı düşüncesi ile siyah renkli ve is mürekkep kullanılmıştır.

Birinci eskiz örneğinde Huruf-u Mukattaa örneğinin çiziminde birbirine yatay ve dikey olarak aynalanmış “**Elif, Lam, Mim**”(الم) takısı “Sülüs” yazı çeşidi ve beş milimetrelik hat kalemi kullanılmıştır. Bunu “**Mim**”(م) harfinin mürsel bir yapıda uzanan kuyruğu üzerine söz konusu sûrenin ikinci ayetinin yazılması izlenmiştir (Resim 21). İlk olarak yazılan Huruf-u Mukattaa sekiz milimetrelik hat kalemi kullanılarak ve ardından yazılan ikinci ayet ise iki-üç milimetre ağız aralında değişen kalem ile yazılmıştır.

İkinci eskiz örneğinin yazımında da önceki örnekten aşına olduğumuz “Sülüs” yazı çeşidi ve beş milimetrelilik hat kalemi kullanılmıştır. Dikey ve yatay düzlemde yazılan harf gurubu “**elif**”(ل) harfinin “**Lam**”(ل) harfiyle baş tarafından birleştirilmesi Sûretiyle bir gurup oluşturmuştur. Böylece ikinci eskiz çalışmamızda X – Y düzleminden Celî Sülüs yazı çeşidi ile merkezsel bir başlangıç yapılarak yazılan “**Elif, Lam, Mim**”(لم) harf takısı yine yatay düzlemde “**Mim**”(م) harfi merkezde bir biri üzerine binecek şekilde ters müsenne tekniği ile tasarlanmıştır. (Resim 22)

Üçüncü eskiz örneğinde “Sülüs” yazı çeşidi kullanılmaya devam edilmiş ve sekiz milimetrelilik hat kalemi tercih edilmiştir. Bu eskizin yazımında ise bu kez bir önceki eskizdekine ek olarak ikinci bir “**Mim**”(م) harfi eklenmiş ancak müsanna olarak çalışılmamıştır. “**Elif**”(ل) ve “**Lam**”(ل) harflerinin kavuştuğu yerin üstüne “**vasıl hemzesi**” (~) eklenmiştir. (Resim 23) Bu vasıl hemzesi genel olarak “**Elif**” (ل) harflerinin üstüne gelmekte ve telaffuzda hafifleştirme ve uzatma amacıyla kullanılmaktadır¹¹⁸.

Dördüncü eskiz örneğinde “**Mim**”(م) harfi üzerine yazılan ikinci ayet metni tasarımına başlandı ve şeklin sol tarafında kalacak olan “Zâlikel kitabu la rayba fihi” (ذلك الكتاب لا ريب فيه) metni, Celî Sülüs yazısının yatayda kullanılan mürsel uzantıların keskin hatlarına karşılık daha organik ve yuvarlak hatlara sahip olan “Celî Divanî” hattı tercih edilerek yazılmıştır. (Resim 24)

¹¹⁸ Bkz.(110) SERİN, 60.

Beşinci eskizde örneğinde metinde “kitap” kelimesinde kullanılan “Kaf” (ك) harfi uzatılmış ve üzerindeki serkeş değiştirilmiştir. (Resim 25)

Beşinci-altıncı-yedinci örneğinde eskiz örneklerinde Huruf-u Mukattaa’dan sonra gelecek olan metnin geometrik form arayışı üzerine bazı denemeler yapılmış. Daire ve oval olarak metin tekrar tekrar eskize alınmıştır. Daire formda olmasına karar kılınan metin, içeriğinde yer alan kitap kelimesi üzerindeki serkeşinde değiştirmesi Sûretiyle tasarım son şeklini almıştır. (Resim 25, 26, 27, 28)

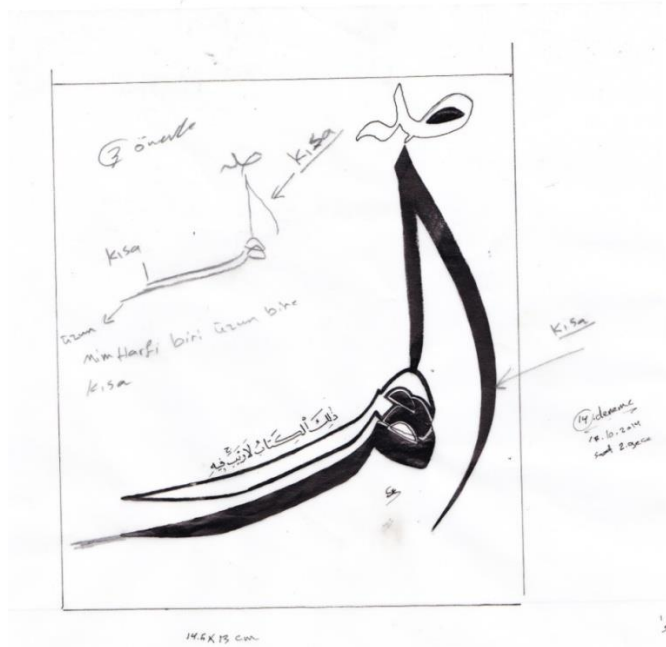
Tüm bu çalışmalarda neticesinde eskiz üç’te ve yedi’deki çalışmalar birleştirilerek ilk mukattaa harf gurubunun tasarımının iki aşaması tamamlanmıştır.

Res 22:Katalog No 1 Eskiz 1

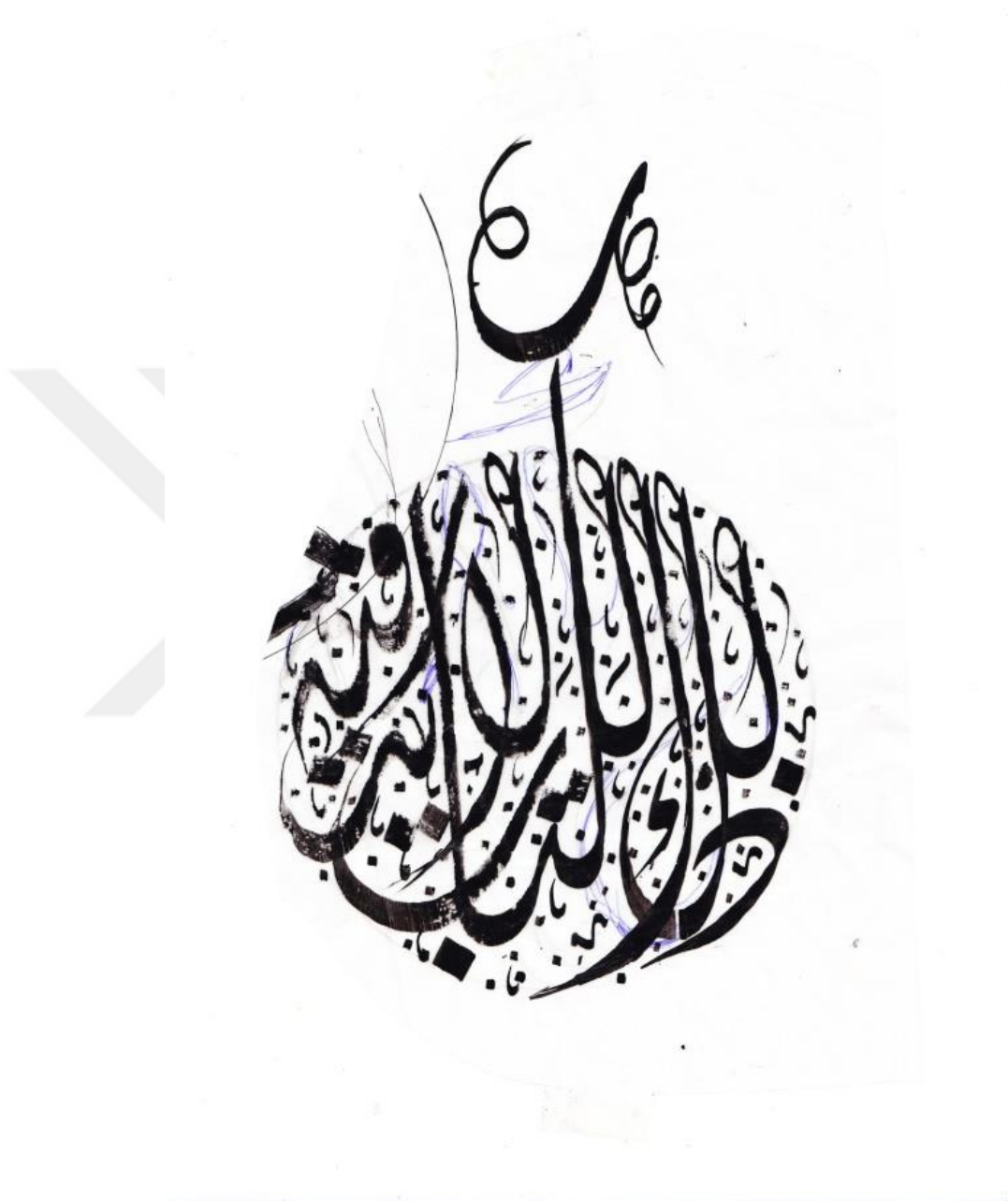
Res 23: Katalog No 1 Eskiz 2

Res 24: Katalog No 1 Eskiz 3

Res 25: Katalog No 1 Eskiz 4

Res 26: Katalog No 1 Eskiz 5

Res 26: Katalog No 1 Eskiz 6

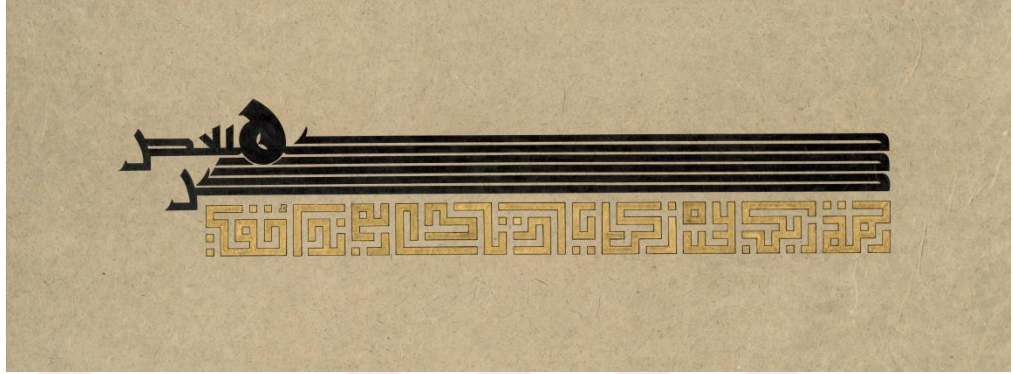

Res 27: Katalog No 1 Eskiz 7

Res 28: Katalog No 1 Eskiz 8

3.3.2. Katalog No 2

Res 29: Katalog No 2

Katalog No: 2

Hat Çeşidi: Mushafî Kûfi ve Makilî Kûfi¹¹⁹

İbare ve Okunuşu: Meryem Sûresi, 19/1-2-3. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Zikru rahmeti rabbike abdehu zekeriyyâ, iz nada rabbehu nidaen hafiyya. (Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı)¹²⁰

(سورة مريم) كهيعص ذكر رحمة ربك عبده زكريا اذ نادى ربه نداء خفيا

Eserin Ölçüsü: 23x61 cm.

Tekniği: Aharlı kâğıt üzerine is ve altın mürekkeple yazılmıştır.

Süreç: 2014 -2015

¹¹⁹ Bkz.(110), SERİN, 60.;İbnü'n-NEDİM, **El-Fihrist**, 45-46.;İbn KESİR, **El-Bidâye ve El-Niyâye**, c.vii, 216-218.۲۱۸-۲۱۶ ص 7 ابن الكثير البداية والنهاية المجلد 7

¹²⁰ Bkz.(14), *Meryem Sûresi* 19/1-2-3: 304.

Bu eserde “**Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd**” ve “**zıkr**” (ك)(ه)(ي)(ع)(ص) kelimesini yazmak için “Mushafî Kûfi” yazı çeşidini seçmemizin sebebi bilinen ilk ve en eski yazı çeşidi olmasıdır.¹²¹ Bu yazı İlk zamanlar yazı noktasız ve harekesizdir.¹²² Eserde bu yazı çeşidinin tercih edilme sebebi konuyla bütünlük sağlaması açısından uygun bulunmuştur.

Eser çalışmasında konunun ele alınış biçimi ve tasarım aşamasındaki ilkeler şu şekilde irdelenmiştir. Zekeriya Peygamber’in (as) evladı olmadığından dolayı hayatında manâ ve renk yoktu ve evlat sahibi olmak için uzun müddet bekleyişi, sonunda da ibadetinin karşılığı olan Allah’ın kendisine verdiği rızık ve büyük nimeti temsil ve teşbih etmek için “**He**” (ه) harfi büyük yazılmıştır.

Huruf-u Mukattaa’nın alt satırda “Makîlî Kûfi” ile ve ezilmiş altınla yazılmış (رحمة ربك عبده زكريا اذنادى ربه نداء خفيا) Sûrenin ikinci ayeti ise Zekeriya Peygamber’in (as) sabırla beklemesinin sonucunda ona verilen büyük ödülü temsil etmektedir.

Birinci eskizin örneğinde Zekeriya Peygamber’in (as) beklediği uzun müddet yatay ekseninde kullanılan keşideli “**Kâf**” (ك) ve “**Sâd**” (ص) harfiyle sembolik olarak ifade edilmiştir. Bir sonraki adımda ise Huruf-u Mukattaa’nın ve zikir kelimesinin Kâf harfi yaklaşık olarak iki katı uzatılmıştır. Böylece “**Kaf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd**” (ك)(ه)(ي)(ع)(ص) harfleri daha estetik bir görüntü oluşturmuştur. Meryem Sûresi’nin رحمة ربك عبده (زكريا اذنادى ربه نداء خفيا) ikinci ayeti rika yazısı ile uzun “**kâf**” (ك) harflerinin altına tek satır halide 2-3 milimetrelik kalem kalınlık ve Rika yazı çeşidi kullanılarak denemeler yapılmıştır. Ancak bu yazı çeşidinin ortaya çıkışı

¹²¹Yusuf ZENNÛN- Muhittin SERİN, “Kûfi”, **İslâm Ansiklopedisi**, 343-344.

¹²² Agm., 60.

ile Mushafî Kûfi'nin ortaya çıkışı arasındaki zaman aralığı, nedeniyle söz konusu rika yazısının uyum sağlayamayacağı görüşünde birleşmiştir. Bu sebeple daha sonraki örnek eskizlerde yer alacak olan Makilî Kûfi hattının kullanılması uygun görülmüştür. (Resim 30)

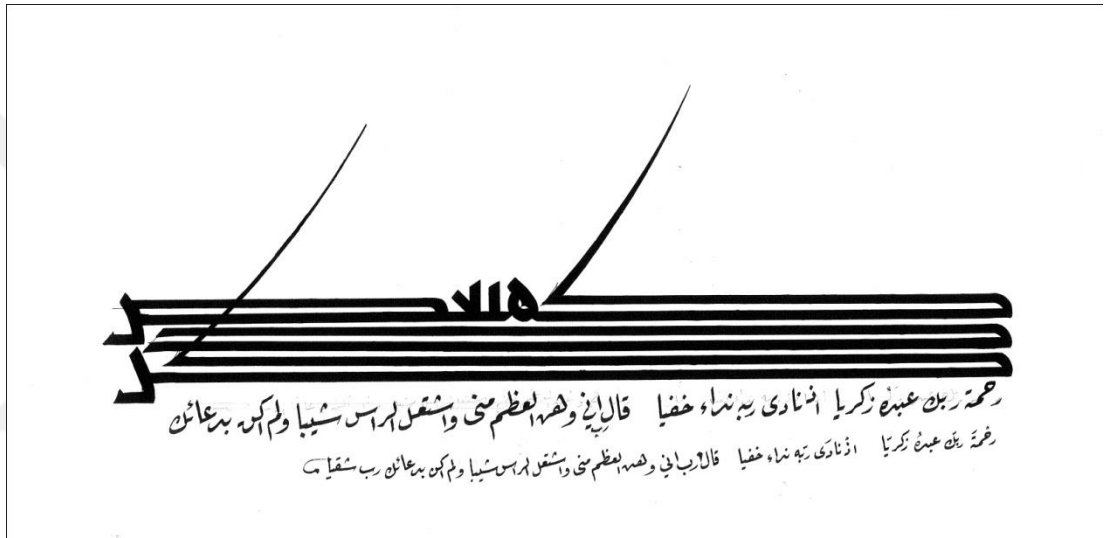
İkinci eskiz örneğinde ise “Kaf”(ك) harflerinin ince ve uzun görüntüsünden vazgeçilmiştir. Huruf-u Mukattaa takısı olan “Hâ, Yâ, Ayn, Sâd”(كهيص) ve kısaltılan Sâd harfi sola çekilmiş, 1. eskiz örneğinde gökyüzüne uzanan ellermiş gibi sembolleştirilen Kâf harfleri bu aşamada yorgun ve niyaz eden ellermiş gibi ifade edilmek amacıyla kısaltılmıştır. Tasarım, yatayda boru Kafların uzantılarıyla oluşturulmuştur ve dört eşit parçada değerlendirilmiştir. Bu tasarımın $\frac{3}{4}$ 'ü yatayda düz ve sükûneti temsil ederken, solda kalan $\frac{1}{4}$ parçadaki harf yoğunluğu üç satır olarak tasarlanan kompozisyonun ağırlık noktasını oluşturmaktadır. (Resim 31)

Üçüncü eskiz örneğinde bir önceki aşamaya ilave olarak Meryem Sûresi ikinci ayet-i kerime “Zikr”(ذکر) kelimesi“z”(ذ) harfi bir alt satırında ki kâf harfinin sınırına çekilmiştir. (Resim 32)

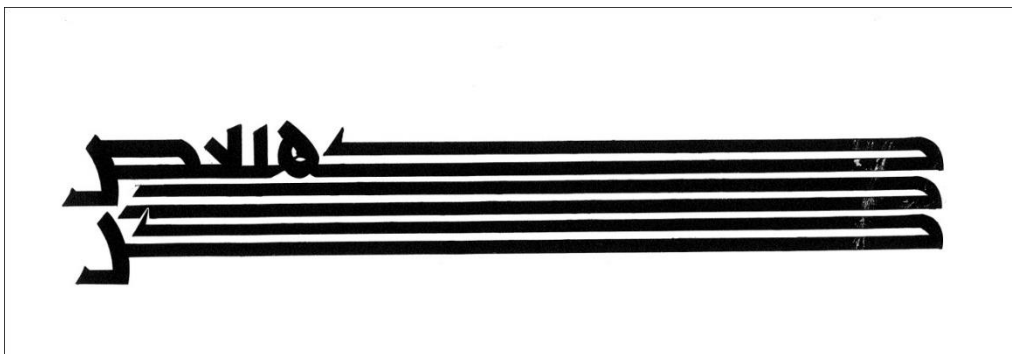
Dördüncü eskiz örneği ikinci ayetin “Rahmeti”(رحمة) kelimesiyle yazılacak olan cümlesinin Makilî Kûfi hattıyla yazılacak olan tasarım aşamasıdır. Metin kareli kâğıt üzerinde bir kare harf bir kara boşluk olarak tasarlanmıştır.(Resim 33)

Beşinci eskiz örneği her iki metnin yatay düzlemde bir biriyle olan uyumunu gözetmek adına Mushafî Kûfisiyle yazılan metin ve Makilî Kûfi ile yazılan metin bir araya getirilmiş ve iki farklı görsel

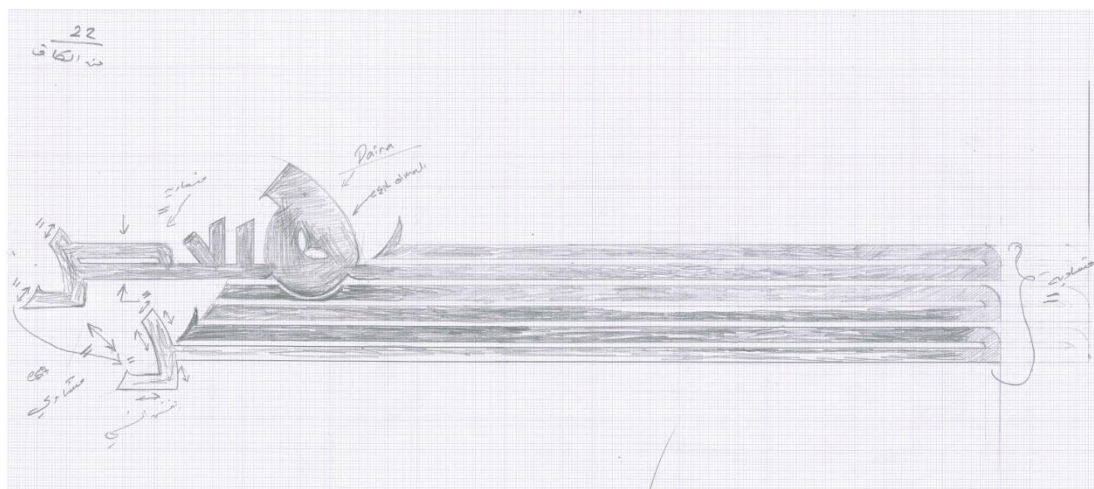
denenmiştir. Negatif ve pozitif olarak değerlendiren görselde üst kısımda kalan metin siyah mürekkebiyle yazılmasına alt tarafta kalan metnin ise 23 ayar sarı altın kullanılarak ve kontur çekilmek Sûretiyle tamamlanmıştır. (Resim 34, 35, 36)

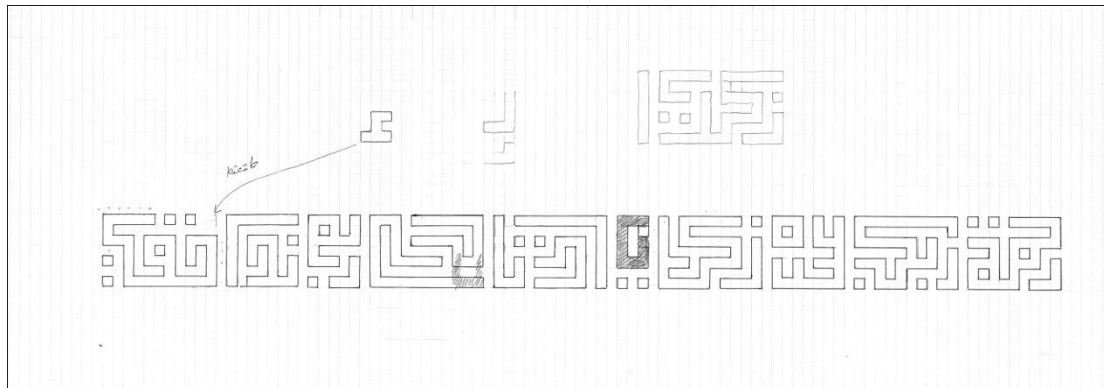
Res 30: Katalog No 2 Eskiz 1

Res 31: Katalog No 2 Eskiz 2

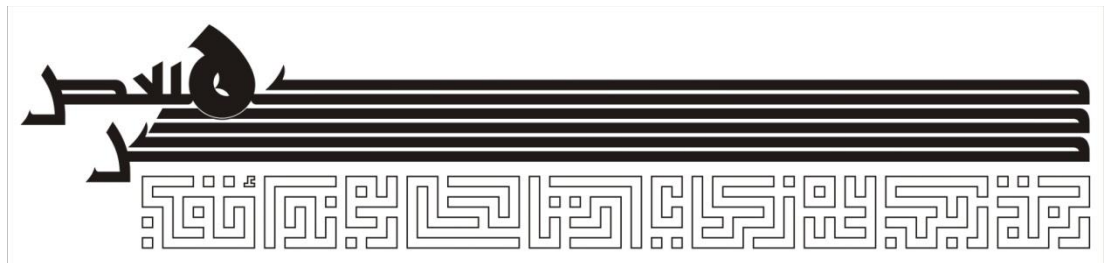
Res 32: Katalog No 2 Eskiz 3

Res 33: Katalog No 2 Eskiz 4

Res 34: Katalog No 2 Eskiz 5

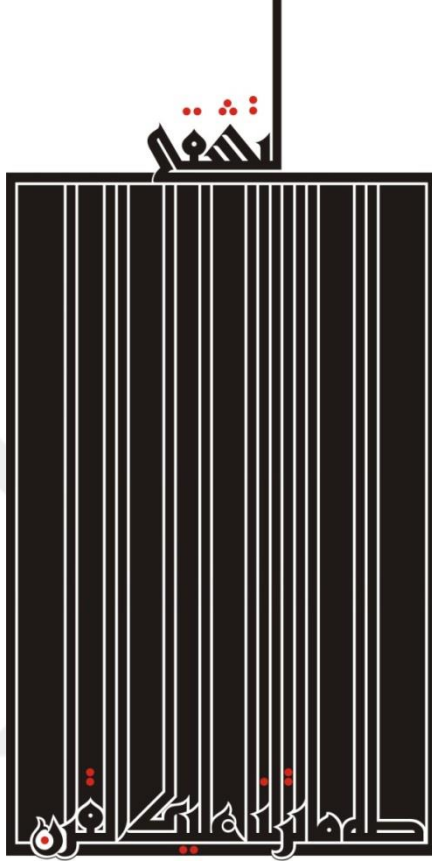
Res 35: Katalog No 2 Eskiz 6

Res 36: Katalog No 2 Eskiz 7

3.3.3. Katalog No 3

Res 37: Katalog No 3

Katalog No: 3

Hat Çeşidi: Fatımî Kûfi

İbare ve Okunuşu: Tâ Hâ Sûresi, 20/1-2. TÂHÂ. Mâ enzelnâ aleykel kur'âne li teşkâ.Tâ Hâ (Ey Muhammed!) Biz, Kur'an'ı sana sıkıntı çekesin diye değil ancak (Allah'ın azabından) korkacaklara bir öğüt (bir uyarı) olsun diye indirdik¹²³.

(طه ما انزلنا عليك القرآن لتشقى)

Eserin Ölçüsü: 80x100 cm

Tekniği : Dijital baskı

Süreç : 2014 -2015

¹²³ Bkz.(14), Tâ-Hâ Sûresi 20/1-2: 311.

Sûrenin indirildiği dönemin şartları ve Sûrenin içeriği, Hz. Peygamber'e (sav) ve müminlere teselli verip onların moralini yükseltmeyi amaçladığını göstermektedir. Hz. Peygamber (sav) kendine insanların dalalete sapmasından dolayı kendine insanüstü bir yük yüklüyordu ve kendini yoruyordu. Takatinin üzerinde bir sıkıntı sırtlanıyordu. Allahın yolundan ayrılmalarından dolayı onlar için esefleniyor ve hüzünleniyordu. Sadece kavmi için değil kavmi dışındaki herkesi insaniyette kardeşi olarak gördüğü için de bu sıkıntısı artıyordu. Bir insanın doğru yoldan saptığını gördüğünde üzülmüyordu.¹²⁴ Cenab-ı Allah ise nebisinin (sav) “Ey Muhammed Kur’ân’ı sana meşakkat (güçlük) olsun diye indirmedik” mesajı ile gönlünü ferahlatıyor ve onu teskin ediyordu.¹²⁵ Eserimizde anlatmak istediğimiz manâda bu noktaya temas etmektedir.

“**Fatimî Kûfisi**” hattı ile yazılan bu eserde dikey harflerin uzunluğu Peygamber’in (sav) yüklendiği dert ve yorgunluğa delalet ediyorken, siyah mürekkepte bu durumu güçlendiren bir ifade unsuru olarak kullanılmıştır. Ayetin son kelimesi olan “**teşka**” (تَشْفَى) sözcüğü tasarımın ½ simetri ekseninde ve en üstte yatay olarak yer almakta ve Hz. Peygamber’in (sav), üstlendiği sorumluluğu sembolize etmektedir. Hz. Peygamber’den rivayet edilen bir hadiste anlatıldığına göre, “**Tâhâ**” (طه) ve “**YâSîn**” (يس) Sûrelerini işiten melekler şöyle demişlerdir: “Bunların kendilerine gönderileceği, ümmete ne mutlu bunları taşıyan gönüllere ne mutlu, bunları okuyan dillere ne mutlu!”¹²⁶

¹²⁴ Bkz.(14), *Tâ-Hâ Sûresi* 20/1-2:311.

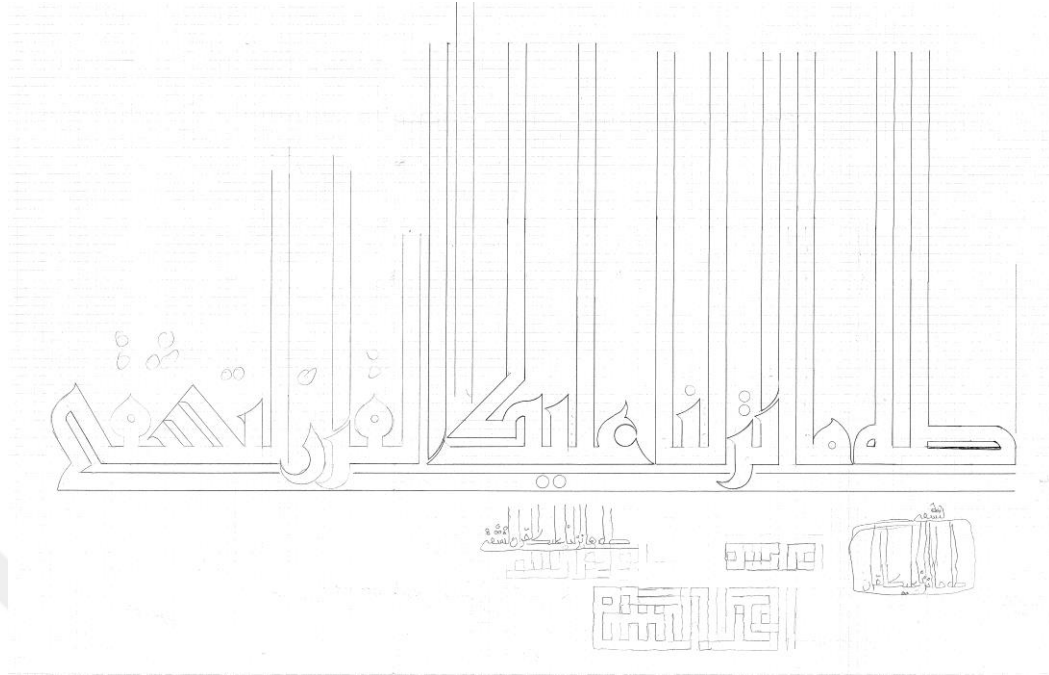
¹²⁵ <http://mushaf.diyaret.gov.tr>, 312.

¹²⁶ Agm., 312.

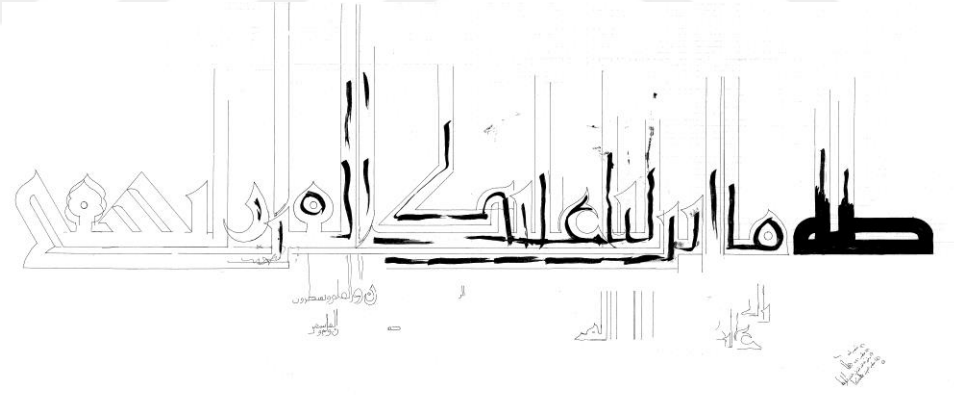
Birinci eskiz örneği iki aşamadan oluşmuştur. Eskiz 1a-1b de çalışmanın ilk aşamasına dikdörtgen formda kareli kâğıda Kûfi yazı ile ayet-i kerime'nin yatay düzlemde kompozisyonuna başlanmıştır. (Resim 38, 39).

İkinci eskiz örneğin'de ise tasarım kare formda çalışılmıştır. Bu kompozisyonda harflerin noktaları yuvarlak ve kırmızı olarak tasarlanmıştır. Hat sanatında Kûfi yazısı ilk dönemlerinde noktasız yazılıyordu ama zamanla yazının düzgün okunması ve anlam bütünlüğünün korunması açısından noktalamaya duyulan ihtiyaç hâsıl oldu. Nihayetinde ise günümüzde kullandığımız gibi noktalar tedavüle sokuldu. İlk zamanlar dikkat çekmek adına noktalar kırmızı renkle yazılıyordu. Bu tarihi gerçekliğe nazik bir temas sağlaması için noktalar ilk döneme uygun olarak kırmızı renk ile yazılmıştır.(Resim 40,41)

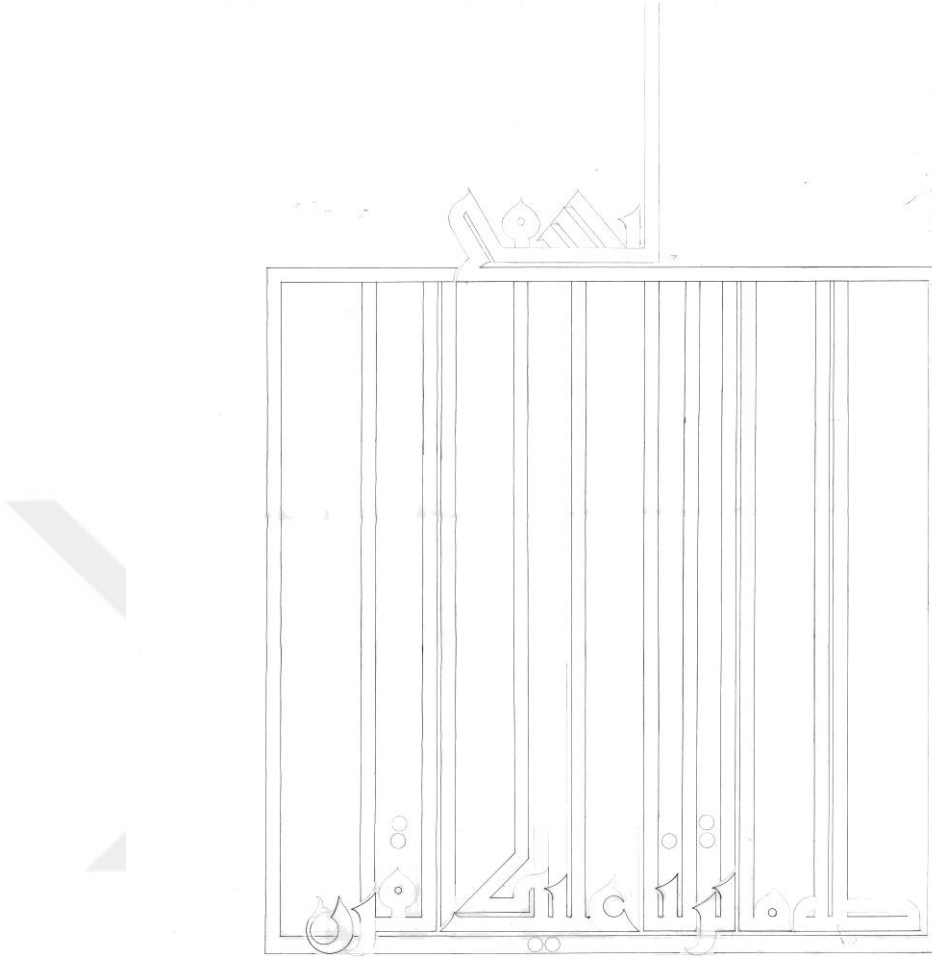
Çalışmanın yapılan dört eskiz aşaması sonrasında gelinen nihaî noktada kompozisyonlardaki dikey harflerin uzunlukları konumuzun manâ içeriğini estetik açıdan desteklemediği görülmüştür. Bu nedenle dikey harfler daha da uzatılarak eser dikdörtgen bir boyuta taşınmış ve kullanılan Huruf-u Mukattaa takısındaki manâ bütünlüğü de sağlanmıştır. Ayrıca "**teşka**"(تشقى) kelimesi kompozisyonun en üstünde ve ortada yer alacak şekilde tasarlanmıştır.

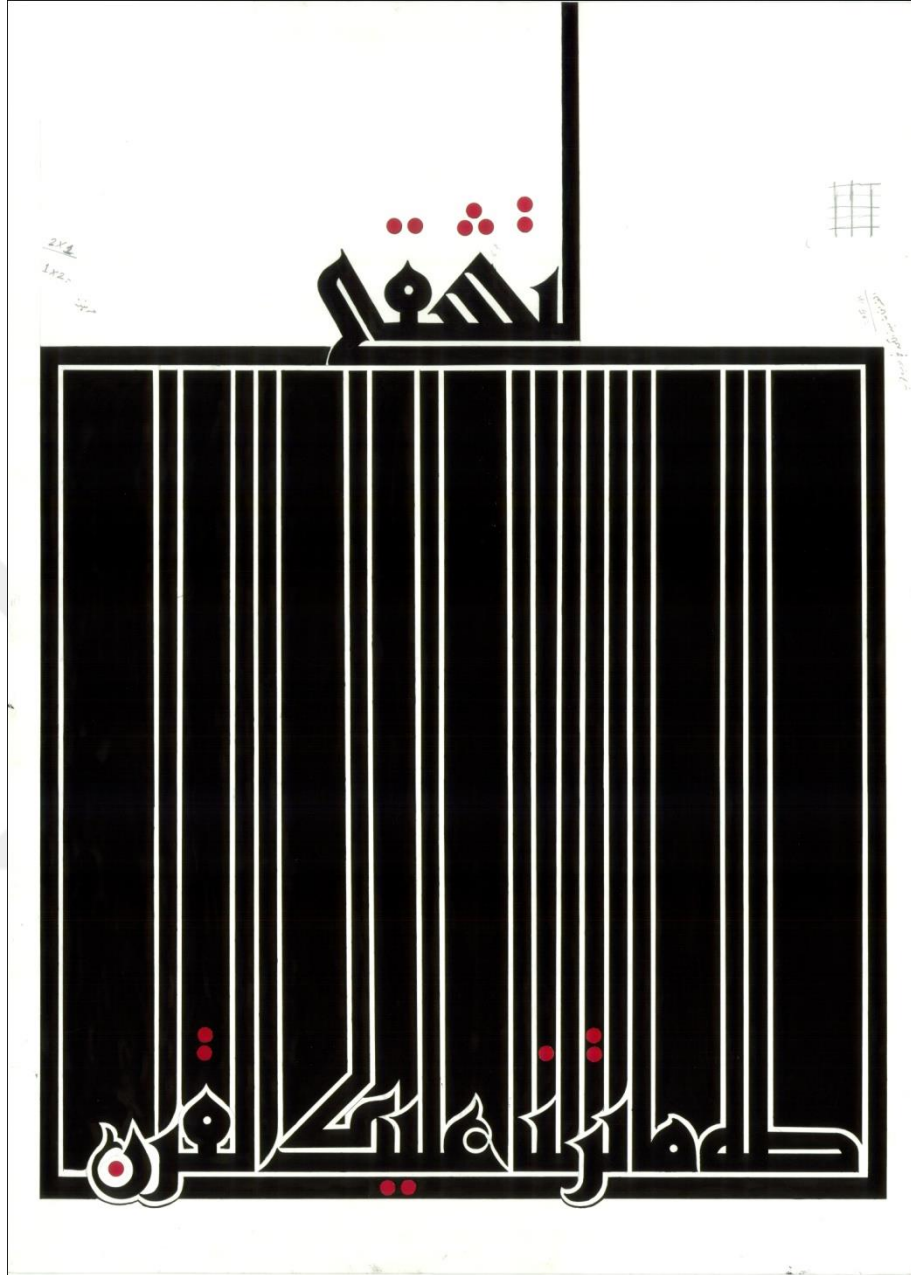
Res 38: Katalog No 3 Eskiz 1

(Res 39: Katalog No 3 Eskiz 2

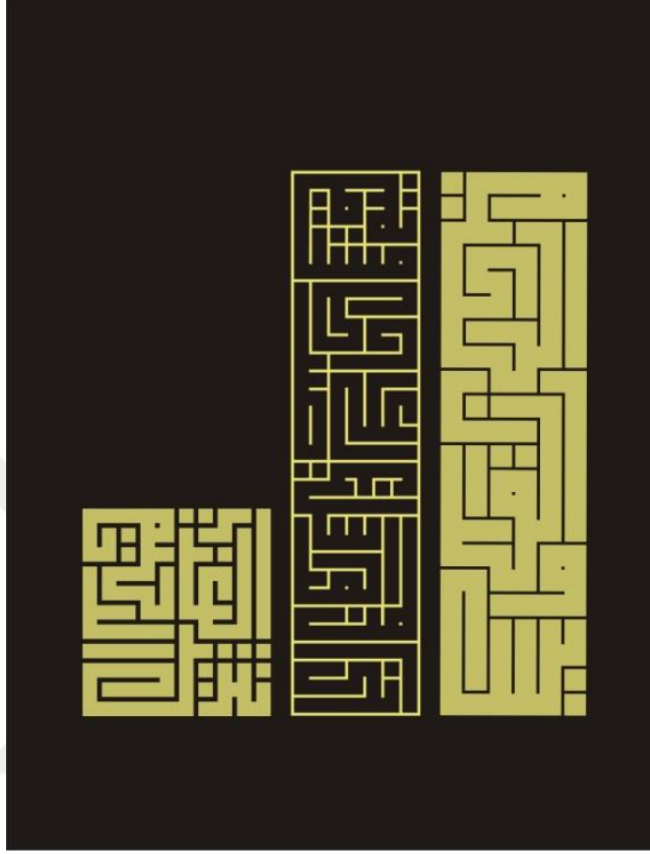

Res 40: Katalog No 3 Eskiz 3

Res 41: Katalog No 3 Eskiz 4

3.3.4. Katalog No 4

Res 42: Katalog No 4

Katalog No:4

Hat Çeşidi: Makilî Kûfi

İbare ve Okunuşu: YâSîn Sûresi, 36/1-2-3-4-5. Yâ Sîn. Vel kur'anil hakîm, inneke leminelmürseliyye alâ siratin müstekiym, tenziylel aziyizirrahiym.

(Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin¹²⁷.

(سورة ياسين) يس . والقران الحكيم انك لمن المرسلين على صراط المستقيم تنزيل العزيز الرحيم

Eserin Ölçüsü: 60x80 cm.

Tekniği : forex üzerine maket kartonu

Süreç : 2014 -2015

¹²⁷ Bkz.(14), Yâsîn Sûresi 36/1-2-3-4-5: 439.

Peygamber (sav) peygamberliğin ağır yükünü hissettiği zamanlar oluyordu ve taşıdığı insani ve peygamberlik yükünün neticesi olarak sıkıntılı anları oluyordu. Kâfirlerden davetine icabet görmediği zaman hüzünleniyordu. Bazı ayetlerin iniş sebeplerinden bazıları da Peygamber'i teselli etmek, İslâm davetinin devamını sağlamak üzere kendisine moral vermek ve kâfirlere önem göstermemesini sağlamak ve Peygamber'in (sav) ayaklarını bu yolda sabit kılmaktı¹²⁸.

Bu çalışmada Peygamber'in (sav) peygamberliği süresince yaşadığı iyi, güzel, kötü ve hüzünlü haberlerin zaman zaman müşriklerle bir arada bulundu ortamda karşılaştığı şüphe, umutsuzluk, sevinç ve umut gibi halleri temsil edilmiştir.

Huruf-u Mukattaa'daki "YâSîn" kelimesi aynı zamanda Peygamber'imizin (sav) isimlerinden birisidir.¹²⁹ İkinci ayet olan "vel Kur'anil hakim" ise Allah'ın peygamber'e kendi kitabı üzerine yemin ederek buyurduğu hitabı ve ardından gelen üçüncü ayet "İnneke leminel murselin" ise Peygamber'in yaşadığı ağırlığın ortadan kaldırmaya yönelik bir teşvik cümlesidir. Dördüncü ayetteki "Ala siratın müstakim" ise bir önceki ayetteki ifadeyi daha da kuvvetlendirmektedir. Beşinci ayette "tenzilel aziz ir rahim" ise bu ayetin üzerine kalem edilen kitabın kaynağı veriliyor ki burada da temas edilen nokta Kur'an'ın Allah Katı'ndan olmasıdır¹³⁰. Eserde yer alan bu son ayet ise en vurucu nokta olarak ortaya çıkıyor. Ulaşan vahyin kaynağının Allah olduğunun bildirilmesiyle hiçbir şüphe ve endişeye yer vermeyecek şekilde önceki ayetleri ve bu ayete destek veriyor.

¹²⁸ <http://mushaf.diyaret.gov.tr>, 440.

¹²⁹ Agm.,440.

¹³⁰ Agm.,440.

Birinci eskiz örneğinde Yâ-Sîn Sûresinin beş ayeti kareli kâğıt üzerine bir birim kare yazı bir birim boşluk olmak ve üzere aşağıdan yukarıya doğru okuması yapılan sağdan sola ve yan yana aşağılı yukarı ve her bir sütun arasında bir kara boşluk bırakmak Sûretiyle üç sütun halinde tasarlanmıştır. Zemin rengi için ise siyah ya da koyu bir renk olması planlanmıştır. İlk sütunda söz konusu sürenin birinci ve ikinci ayeti yer almaktadır. Tasarım sağdan başlayan bu sütunun ilk kelimesi olan “YâSîn ” takısıyla başlamaktadır. Ayetler kelimelerin üst üste yığılmasıyla ve hatta bazı kelimelerin sağdan başlayıp sola doğru harfin/ harflerin yatay düzlemde doksan derecelik bir dirsek yaparak, yukarıya ardından aynı teknik kullanılarak sağa yada bazı harflerin köşe dönüşüne imkân vermesi dahilinde aşağı, gerekirse de içe dönüşleriyle oluşturdukları kelime gruplarından meydana gelmiştir.

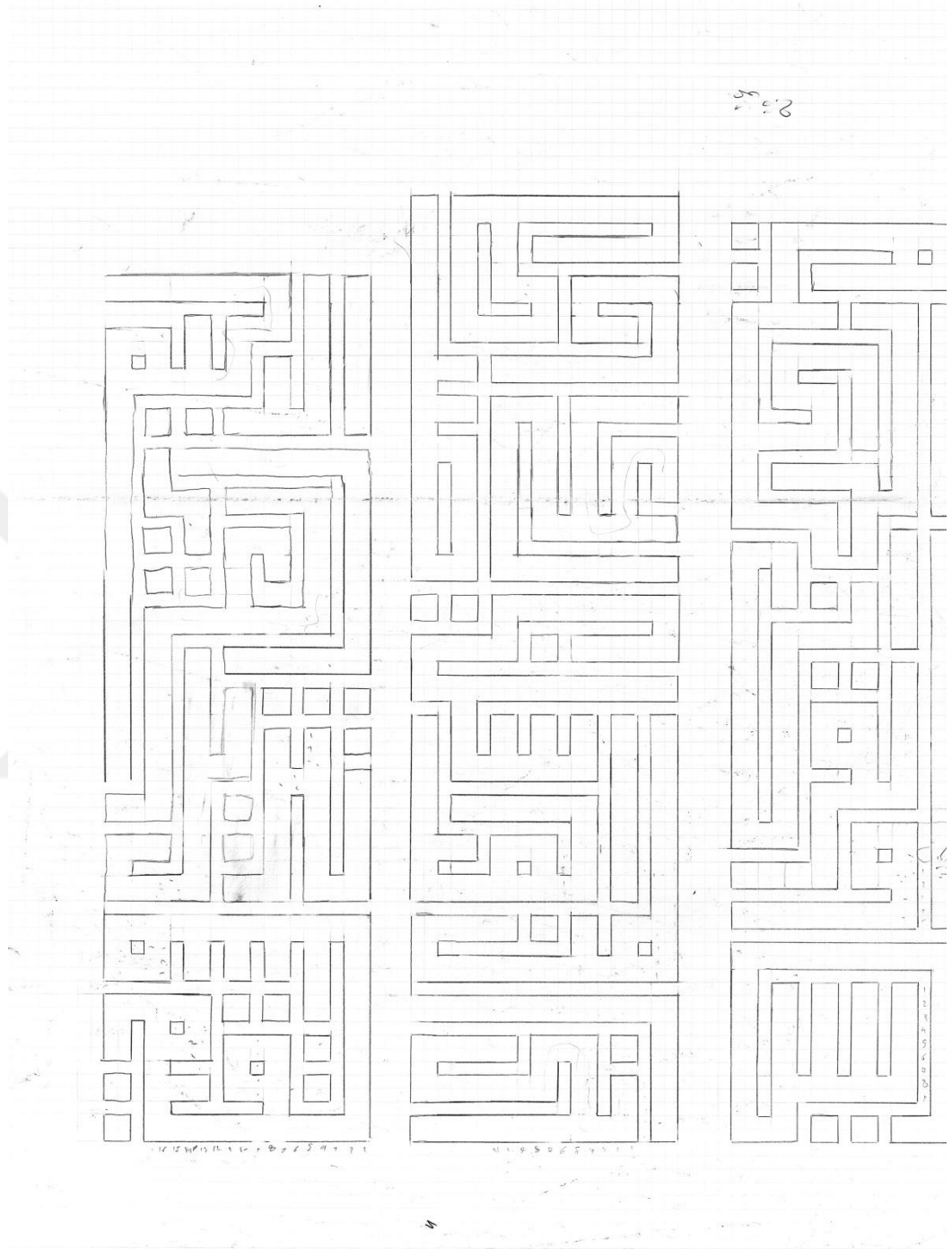
Zaman zaman dikey harfler örneğin “**Elif**”(ا) yada “**Lam**”(ل) harfleri bu kelime gruplarını yukardan aşağı dikeyde yada doksan derecelik dirsek dönüşleriyle sağdan veya soldan çevreleyerek kelime gruplarını kare yada dikdörtgen formlara tamamlar.

Ancak bu eskiz çalışmasında ilk sütundaki başlangıç kelimesi olan “**YâSîn**”(يس) takısındaki sin çanağı ve takının önünden yer alana “**Elif**”(ا) harfi ilk bakışta metnin okunmasında güçlük oluşturduğu gerekçesiyle ve takip eden sütunların düzensizliği ikinci eskizin yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır.

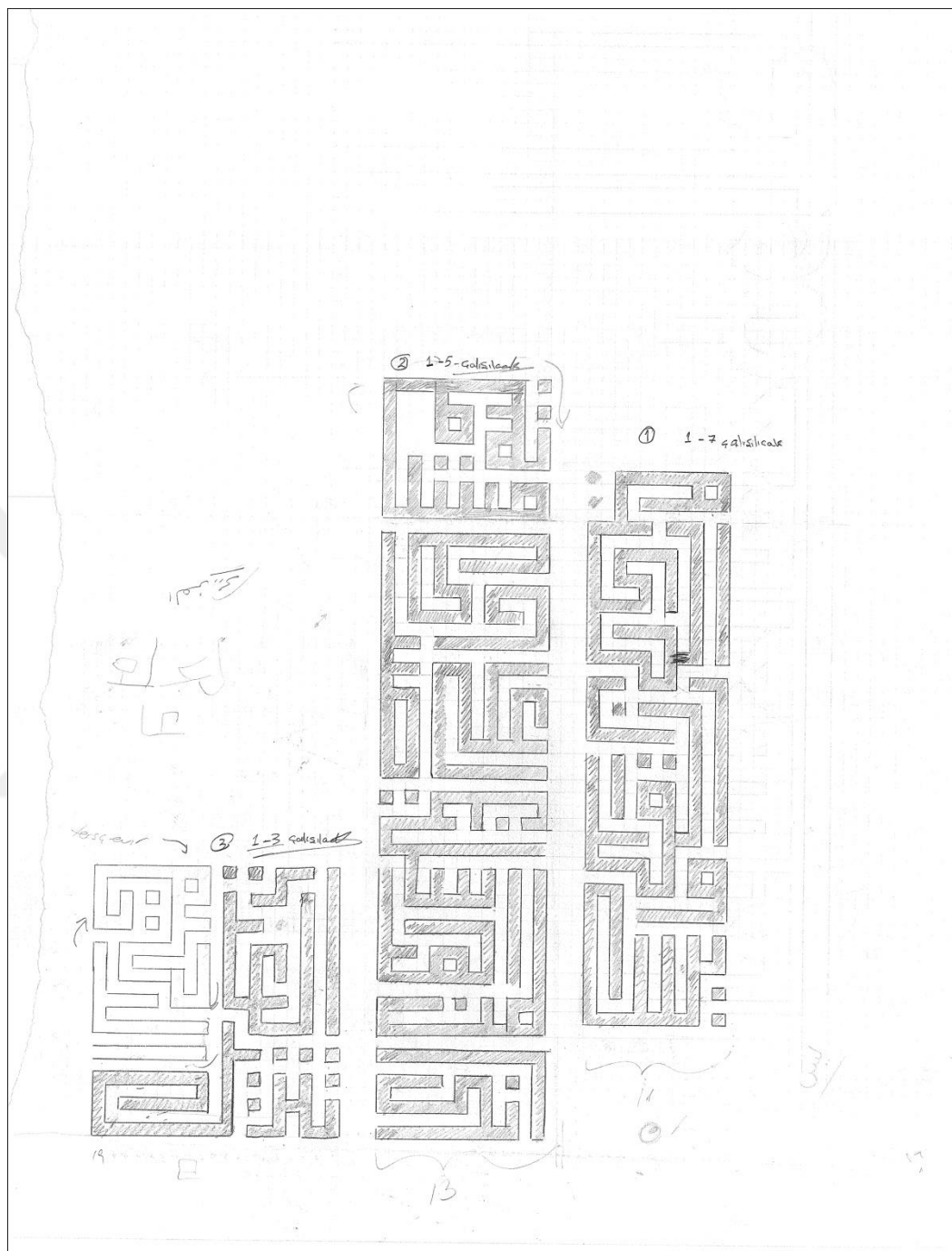
İkinci eskiz örneğin’de aksaklıkları bu eskizde nispeten giderilmiştir. Örneğin sütunlar düzenlenmiş simetrik görüntü elde edebilmek adına tasarımda kompozisyon yeniden yapılandırılmıştır. Bu tasarımda “**YâSîn**”(يس) takısı yine başlangıç kelimesi olmuş ancak

Makilî Kûfi yazım tekniği gereği kôşelerde doksan derecelik açđ bu kez “**Sin**”(س) çanağında uygulanmıştır. Yukarıya doğru devam eden kelime gruplarında yapılan değişiklikler olmasına rağmen henüz okuma gúçlüđü giderilememiştir. Daha sonra “**Sin**”(س)harflerinin kuyruğu bu kez Huruf-u Mukattaa’yı çevrelemeyip kendi içinde bir dönüşle son şeklini almıştır. Bu eskiz çalışmasında ilaveten “تنزيل العزيز الرحيم” cümlesi uzun bir sütün olmaktan çıkartılarak kara formda tasarlanmış ve bir nokta halinde iki sütünün yanında yer almıştır.Bu da ayetin vermek istediği keskin ve net mesajın kararlılığını temsil etmektedir. (Resim34)

Eser forex malzeme üzerine lazerle kesilmiş maket kartonundan yapılmıştır. (Resim44)

Res 43: Katalog No 4 Eskiz 1

Res 44: Katalog No 4 Eskiz 2

3.3.5. Katalog No 5

Res 45: Katalog No 5

Katalog No: 5

Hat Çeşidi: Celî Divanî

İbare ve Okunuşu : Duhan Sûresi.44/1-2. Hâ, Mîm.

Eserin Ölçüsü: 25x40 cm.

Tekniği : Ahırlı kağıt üzerine firuze renkli Schminke mürekkebi ile yazılmıştır.

Süreç: 2014 -2015

Kur'an'da art arda gelen “Hâ, Mîm” (حم) harfiyle başlayan ve toplamda yedi Sûrenin başında yer alan bu takılar topluluğuna “Hâvamîm” ailesi denir. “Hâvamîm”(حواميم) ailesinin tamamı Peygamber'in (sav) peygamberliğinin Mekke'deki döneminde inmiştir. Bundan ötürü bu Sûreler “Mekkî” olarak da vasıflandırılır.¹³¹

Ayrıca yedi Sûrenin başında da “Kitab” kelimesi kullanılarak Kur'an'a vurgu yapılmaktadır. “Hâvamîm”(حواميم) ailesinin hepsinde Hz. Musa'nın (as) kavmine yaptığı ikaz ve uyarılar zikredilmekte, tüm insanlara yönelik olarak birliğe önem gösterilmesi tefrikadan ve parçalanmadan uzaklaşılmasını öğütleyen mesajlar yer almaktadır. Museviliğin kitabı olan Tevrat, Hıristiyanlığın kitabı olan İncil ve İslâm'ın kitabı olan Kur'an'da yer almakta ve Allah katında hak dinin birinden bir diğerine intikali anlatılmaktadır. Bu intikalin gerçekleşmesinden önce üç dinin de eşitliği ve ortak ulvi hedeflerini yansıtmak için her “Hâ, Mîm” (حم) aynı seviyede yazılmıştır. Ve ortak nokta olarak bir de tüm insanlar arasında barış, müsamaha ve selamın faziletine atıfta bulunmaktadır. Bu takılar yedi Sûrede şu şekilde açıklanmıştır:

1. Mû'min Sûresi. 40/1-2.Hâ, Mîm. Bu kitabın indirilmesi, mutlak güç sahibi, hakıyla bilen.¹³²

حم تنزيل الكتاب من الله العزيز العليم (سورة المؤمن)

2. Fussilet Sûresi. 41/1-2. Hâ, Mîm. Bu kur'an Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir.¹³³

¹³¹ Bkz.(3), ELBAHRANİ.

¹³² Bkz.(14), *Mû'min Sûresi* 40/1-2:466.

¹³³ Bkz.(14), *Fussilet Sûresi* 41/1-2:476.

حم تنزيل من الرحمن الرحيم (سورة فصلت)

3. Şûra Sûresi. 42/1 -2-3. Hâ, Mîm. Ayin Sîn, Kâf, (Ey Muhammed!) Mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'dır.¹³⁴

حم عسق كذلك يوحي اليك والى الذين من قبلك الله العزيز الحكيم (سورة الشورى)

4. Zuhruf Sûresi. 43/1-2. Hâ, Mîm. Apaçık Kitab'a andolsun ki, iyice anlayasınız diye biz, onu Arapça bir Kur'an yaptık.¹³⁵

حم والكتاب المبين انا جعلناه قرانا عربيا لعلمكم تعقلون (سورة الزخرف)

5. Duhan Sûresi.44/1-2. Hâ, Mîm. Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız.¹³⁶

حم والكتاب المبين انا انزلناه في ليلة مباركة فيها يفرق كل امر حكيم (سورة الدخان)

6. El-Câsiye Sûresi.45/1-2. Hâ, Mîm. Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındanır.¹³⁷

حم تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم (سورة الجاثية)

7. Ahkâf Sûresi.46/1-2.Hâ, Mîm. Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi,hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındanır.¹³⁸

حم تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم (سورة الاحقاف)

¹³⁴ Bkz.(14), Şûrâ Sûresi 42/1-2:482.

¹³⁵ Bkz.(14), Zuhruf Sûresi 43/1-2-3:488.

¹³⁶ Bkz.(14), Duhan Sûresi 44/1-2:3495.

¹³⁷ Bkz.(14), Câsiye Sûresi 45/1-2:498.

¹³⁸ Bkz.(14), Ahkâf Sûresi 46/1-2:501.

İçinde “Hâ, Mîm” (حم) takısının geçtiği bu Sûrelerde İsrail oğullarına mahsus olmamak ve tüm insanlığa yönelik olması özelliğini taşıyan, tefrikadan kaçınılmasını öğütleyen, birliği tembihleyen ayetlerin geçtiği bu Sûrelerde ayrıca İsrail oğulları ve onlara yönelik olan Musa Peygamber’in (as) daveti işlenmektedir.

Zuhruf Sûresi.43/46 Andolsun, biz Mûsâ’yı mucizelerimizle Firavun’a ve ileri gelen adamlarına göndermiştik de “Şüphesiz ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim” demişti¹³⁹ .

ولقد ارسلنا موسى باياتنا الى فرعون وملائه فقال اني رسول رب العالمين
(سورة الزخرف)

Fussilet Sûresi.41/45. Andolsun! Biz, Mûsâ’ya Kitab’ı (Tevrat’ı) vermiştik de, onda ayrılığa düşmüşlerdi. Eğer(azabın ertelenmesi ile ilgili olarak ezelde) Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında derhal hüküm verilirdi. Şüphesiz onlar Kur’an hakkında derin bir şüphe içindedirler.¹⁴⁰

”ولقد اتينا موسى الكتاب فاختلف فيه ولولا كلمة سبقت من ربك لقضي بينهم وانهم لفي شك منه مريب
(سورة فصلت)

Eserde kullanılan **“Hâ, Mîm” (حم)** takısı üçü birbirine geçmiş bir şekilde yazılmış ve “Allah” tarafından indirilen üç mukaddes kitaba işaret etmektedir.

Şûra Sûresi.42/13. “Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!” diye Nûh’a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim’e, Mûsa’ya

¹³⁹ Bkz.(14), *Zuhruf Sûresi* 43/46:491.

¹⁴⁰ Bkz.(14), *Fussilet Sûresi* 41/45

ve İsa'ya emrettiğini size de din kıldı. Fakat senin kendilerini çağırdığın şey (İslâm dini), Allah'a olarak koşanlara ağır geldi. Allah, ona dilediğini seçer. İçtenlikle kendine yönelenleri de ona ulaştırır. ¹⁴¹

” شرع لكم من الدين ما وصى به نوحا والذي اوحينا اليك وما وصينا به ابراهيم وموسى وعيسى ان اقيموا الدين ولا تتفرقوا فيه كبر على المشركين ما تدعوهم اليه الله يجتبي اليه من يشاء ويهدي اليه من ينيب“ (سورة الشورى)

Çalışmanın birinci eskizinde “**Hâ, Mîm**”(حم) ile anlatılmak istenen Musa Peygamber'e (as) inen Tevrat'ın temsilidir. Allah, helaller ve haramlar arasına çizdiği kesin çizgiler ile Musa'nın (as) kavmine bir şeriat indirmiş olup ve İsrail oğulları ve Musa Peygamber'in (as) dinine uyanları sağlam kurallara bağlamaktadır.

Duhân Sûresi.44/18. O, şöyle demişti “Allah'ın kullarını (esaret altındaki İsrailoğullarını)bana teslim edin. Çünkü ben size güvenilir bir peygamberim ¹⁴²”

”ان ادوا الى عباد الله اني لكم رسول امين“ (سورة الدخان)

İkinci “**Hâ, Mîm**” (حم) ise, daha sonra peygamber olarak gönderilen Meryem oğlu İsa'ya (as) ise Allah tarafından kendi milletine yapması için uyarılar ve ahlaki öğütler taşıyan indirilmiş olan kitap temsil edilmiştir.

Zuhruf Sûresi.43/63. İsa, apaçık mucizeleri getirdiği zaman şöyle demişti: “Ben size hikmeti ve hakkında ayrılığa düştüğünüz şeylerden

¹⁴¹ Bkz.(14), *Şûrâ Sûresi* 42/13:483.

¹⁴² Bkz.(14), *Duhân Sûresi* 44/18:495.

bir kısmını size açıklamak için geldim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.¹⁴³

”ولما جاء عيسى بالبينات قال قد جئكم بالحكمة ولا بين لكم بعض الذي تختلفون فيه فاتقوا الله وأطيعون“ (سورة الزخرف)

Üçüncü “**Hâ, Mîm**” (حم) ile işaret edilmekte olan, Peygamberimizin (sav) Allah tarafından elçi seçilmesi ve O'nun (sav) risaletiyle kemale eren ve Allah'ın yeryüzündeki son dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'dir. Allah Tevrat'ta olduğu gibi bu dinin kitabına da kendine müstakil bir şeriat vermiştir. Aynı zamanda İsa'ya (as) milletine yapmasını istediği uyarıların muadillerini İncil'de de sunup, koyduğu kolaylıkları Kur'an'da ihtiva ettirmiştir.

Ahkâf Sûresi.46/12.Bundan önce bir rehber ve bir rahmet Mûsâ'nın kitabı da vardır. Bu ise, onu doğrulayan ve zulmedenleri uyarmak iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap diliyle indirilmiş bir kitaptır.¹⁴⁴

”ومن قبله كتاب موسى إماما ورحمة وهذا كتاب مصدق لسانا عربيا لتنذر الذين ظلموا وبشرى للمحسنين“ (سورة الاحقاف)

“**Hâ, Mîm**” (حم) Huruf-u Mukattaa'nın geçtiği Sûrelerin tamamında Allah'ın, bir olmaya yaptığı atfa izafen bu harfler birbirine kenetlenmiş, birbirine bağlanmış bir halde yazılmıştır.

Birici eskiz örneğinde Sülüs yazı çeşidi kullanılarak dört “**Hâ, Mîm**”(حم) yatay eksende yan yana gelecek şekilde

¹⁴³ Bkz.(14), *Zuhruf Sûresi* 43/63:493.

¹⁴⁴ Bkz.(14), *Ahkaf Sûresi* 46/12:502.

yazılmıştır. Yatay ekseninde simetrik olarak birbirlerinin tersini oluşturacak diğer dört “Hâ, Mîm”(حم) ise ilk grup “Hâ, Mîm”lerin üzerine birbiri ardına sıralanmış şekilde yazılmıştır. (Resim46).

İbnülemin Mahmut Kemal İnal¹⁴⁵, Son Hattatlar adlı eserinde “Sümbülî” adında yeni bir hat çeşidi bulmasından hareketle Hattat Arif Hikmet Bey’i kitabına dâhil eder. Arif Hikmet Bey aslen Yugoslavyalı Hamze Efe’nin oğludur¹⁴⁶ ve İstanbul’a hicretle Enderun’a girmiş¹⁴⁷ ve “Medreset-ül Hattatin”de müdürlüğe tayin edilmiştir.¹⁴⁸ Medreset-ül Hattatin de zaten ikinci meşruiyetin ilanından sonra Arif Hikmet Bey’in Evkaf nazırı Şeyhülislâm Hayri Efendi’ye hat eğitimi veren resmi bir kurumun bulunmamasından yakınmasının ardından kurulmuştur.¹⁴⁹ Hat hocalığı yapan kişilerin buraya nakliden sonra da Arif Hikmet Bey’in müdür olarak tayini gerçekleşmiştir.¹⁵⁰ Sümbülî hattının yeni bir yazıdan çok yeni bir yorum olduğu da söylenebilir ki, bu yazı çeşidinde kalem daha kıvrak kullanılmış ve hareke kullanılmamıştır.

İkinci eskizde örneğinde Türkiye’de günümüzde yaygın olarak kullanılmayan ve Arif Hikmet Efendi tarafında icad edilen “Sümbülî” (سنبلي) yazı çeşidi ile iki “Hâ, Mîm” (حم) yazıldı.“Hâ” (ح) harfinin baş kısmının uzatılmasıyla“Mîm” (م) harfinin mürsel dikey harekette müsenna olarak tasarlanmış ve kelebek şekli verilmiştir. Harflerin birbiri üzerine geçmesiyle ayetlerde yapılan birlik vurgusu hissettirilmeye çalışılmıştır. (Resim 47)

¹⁴⁵ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, **Son Hattatlar**, 59.

¹⁴⁶ Agk.,60.

¹⁴⁷ Agk.,60.

¹⁴⁸ Uğur DERMAN, “Medresetü’i-Hattâtîn” **İslâm Ansiklopedisi**, 341

¹⁴⁹ Agk.

¹⁵⁰ Bkz. (149), İNAL, 60.

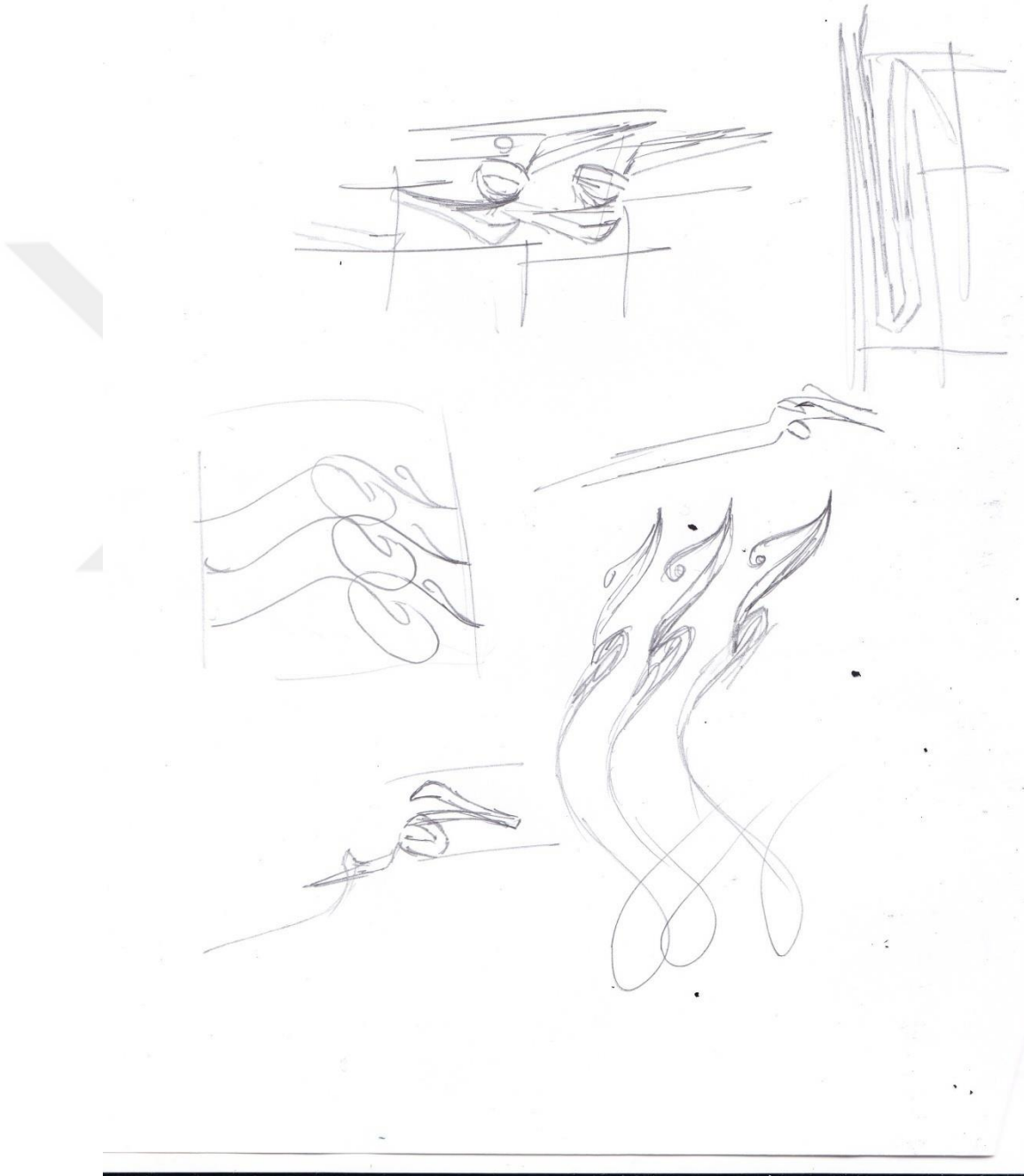
Üçüncü eskizde örneğinde kurşun kalem ile yapılan üç “**Hâ**, **Mîm**” (ح) yan yana ve birbirlerine geçen uzantılarla tasarlanmış ve yazımına başlanmıştır. (Resim48). Ardından bu Huruf-u Mukattaalar firuze renkli mürekkep ve yedi milimetrelik kalemle yazılarak verilmek istenen mânânın olduğu son eskizin çizim aşamalarına başlanmıştır. “**Mîm**” (م) harfinin kuyruğunun uzun olması denenmiş ancak temsil edilmek istenen vurguya bir katkısı olmadığı düşüncesiyle vazgeçilmiştir. (Resim49, 50)

Res 46: Katalog No 5 Eskiz 1

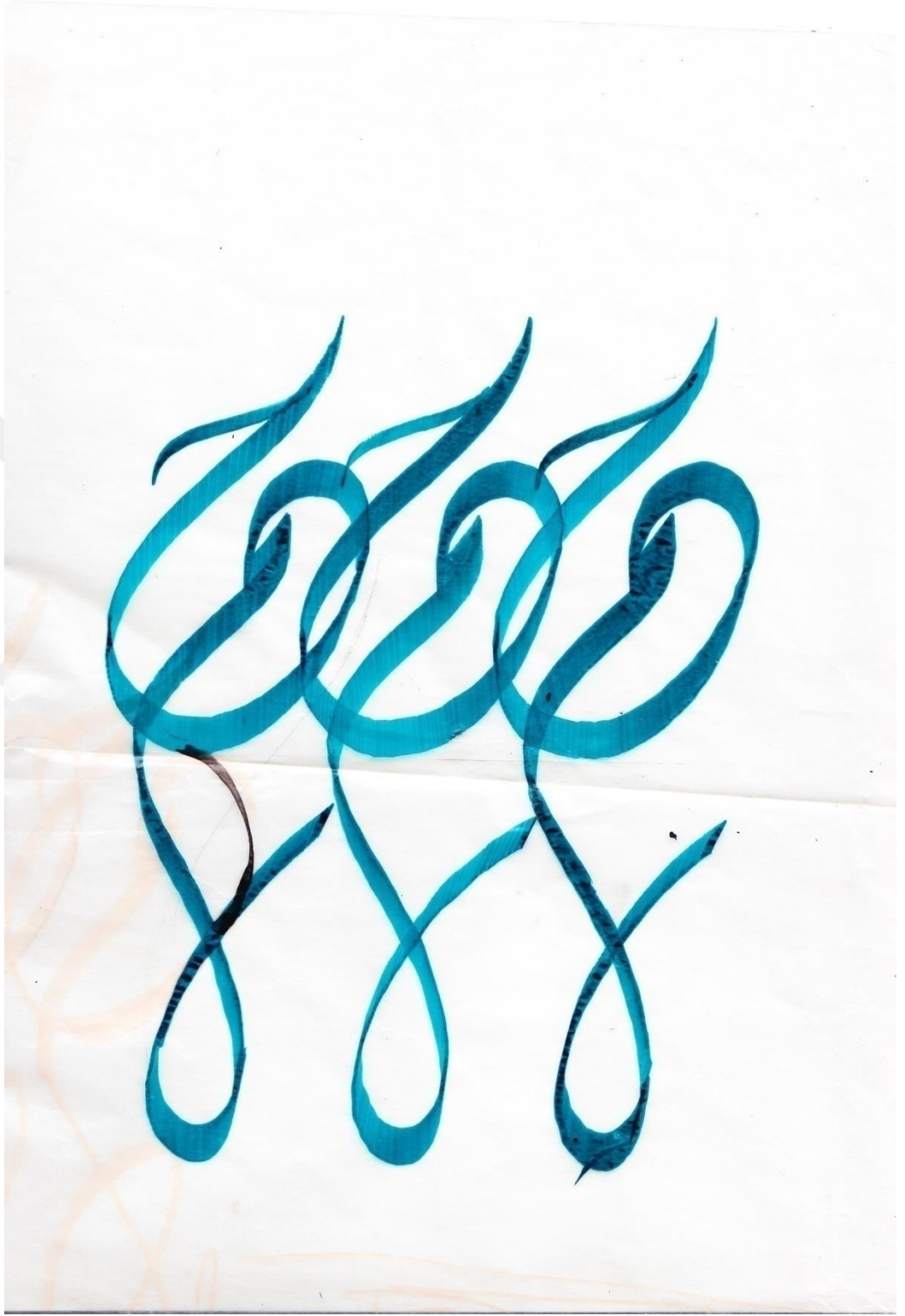
Res 47: Katalog No 5 Eskiz 2

Res 48: Katalog No 5 Eskiz 3

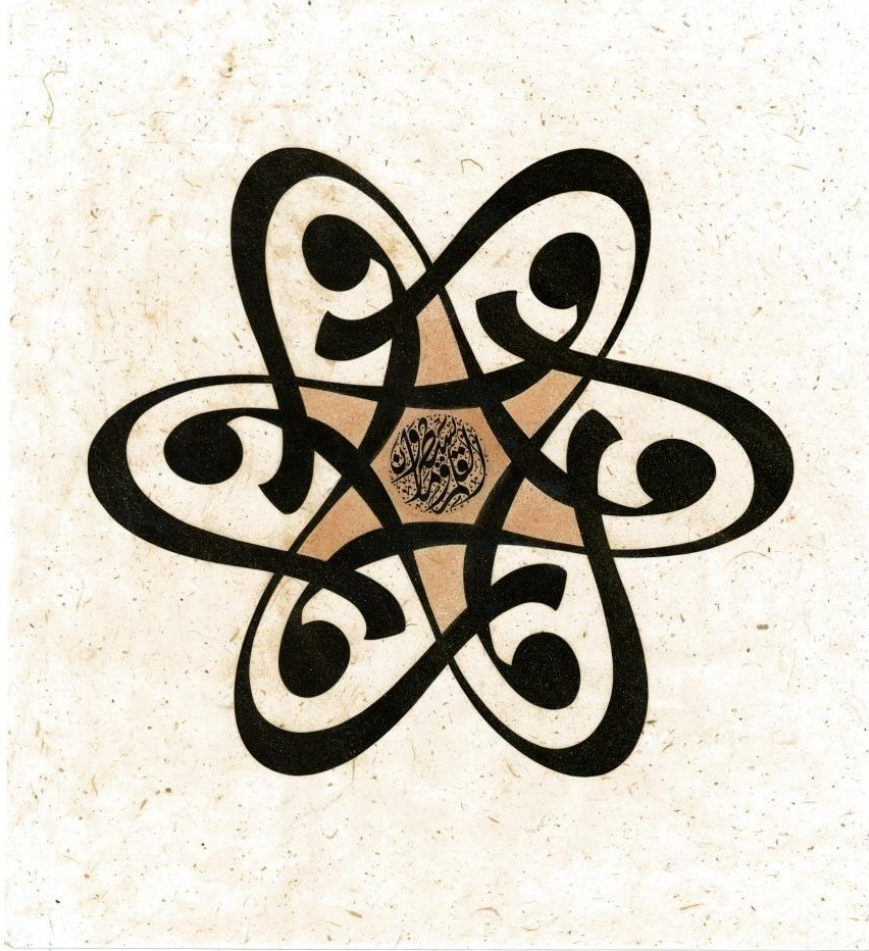

Res 49: Katalog No 5 Eskiz 4

Res 50: Katalog No 5 Eskiiz 5

3.3.6. Katalog No 6

Res 51: Katalog No 6

Katalog No:6

Hat Çeşidi: Celî Divanî

İbare ve Okunuşu: Kalem Sûresi, 68/1 Nûn velkalemi ve ma yesturûn Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun Kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin)¹⁵¹

ن والقلم وما يسطرون

Eserin Ölçüsü: 55x60 cm.

Tekniği: Aharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile yazılmış ve zerefşan tekniği ile boya serpmeye yapılmıştır.

Süreç: 2014 -2015

¹⁵¹ Bkz.(14), *Kalem Sûresi* 68/1-2: 563

“İlim noktadır. Çoğu cahiller (bunu) bilmez.” İmam Ali (as)¹⁵²
Gerek hat sanatında gerekse diğer ilimlerde noktaya çok büyük bir önem verilmiştir ki, nokta da bu önemi haizdir. Hat sanatında temel olarak kabul edilen, her ölçünün kendisi esas alınarak belirlendiği nokta bu sanatta ve ilimde çok büyük bir yer tutar. Zira bir harfin yazımı, uzunluğu, kalınlığı, kıvrımı ölçülürken, her aşamada nokta kullanılır.

Astronomiden bir örnek vermek gerekir ise üzerinde yaşadığımız Yerküre’yi ve diğer gezegenleri uyduları da dâhil olmak üzere galaksimizin bir nokta gibi güneşin etrafında döndüğünü ve bunun gibi sayısız nice galaksinin de bir eksen içerisinde varlığın başlangıcından beri döndüğü ve bu düzenin hala bozulmadan devam ettiği söylenebilir.

Benzer bir sistem yine her maddenin şu ana kadar doğruluğu ispat edilen en küçük yapı taşı olan atomun içerisinde de bulunabilir. Zira bu sistemde de bir merkez etrafında dönen nesnelere mevcuttur.

Yine bir insanın dünyaya gelme aşamasının ilk adımında her insan bir nokta kadar küçük bir nutfeden meydana gelir ve bunun gelişmesi sonucu doğuma kadar olan yolu kat eder.

Çalışmanın birinci eskiz örneğinde Fâtımî Kûfisi ile “Nûn” (ن) harfi yazılmış ve harfin noktası ” yazılmayıp Kalem Sûresi’nin ikinci ayeti “velkalemi ve ma yesturûn. (Kalem ve satır satır yazdıklarına andolsun) “والقلم وما يسطرون” noktaya benzetilmek Sûretiyle Celî Divanî hattı ile yazılarak oluşturmuştur. (Resim 52)

¹⁵² <http://tasavvufalemi.net/tag/hz-ali/>

İkinci eskiz örneğinde güneş sistemimizden esinlenilerek yola çıkılan “Nûn” (ن) ve “vav”(و) harflerinin yazımında Celî Divanî hattı seçilerek bir gezegenler sistemi resmedilmiştir. (Resim 53)

Üçüncü eskiz örneğinde eserin ortasındaki boşluk ise “elkalemi ve ma yesturûn.” Celî Divanî yazısıyla yazılarak doldurulmuş ve esinlendiğimiz güneş sistemimizdeki merkezi cisim olan güneşin varlığı temsil edilmiştir. Bu nokta şeklinde resmedilen ayetin ilk önce tok bir şekilde olmasını sağlayacak şekilde is mürekkebi ve on beş numaralı tahta kalemle yazılmıştır. Daha sonra ise farklı renklerde denemeler çizilmiştir. (Resim 53)

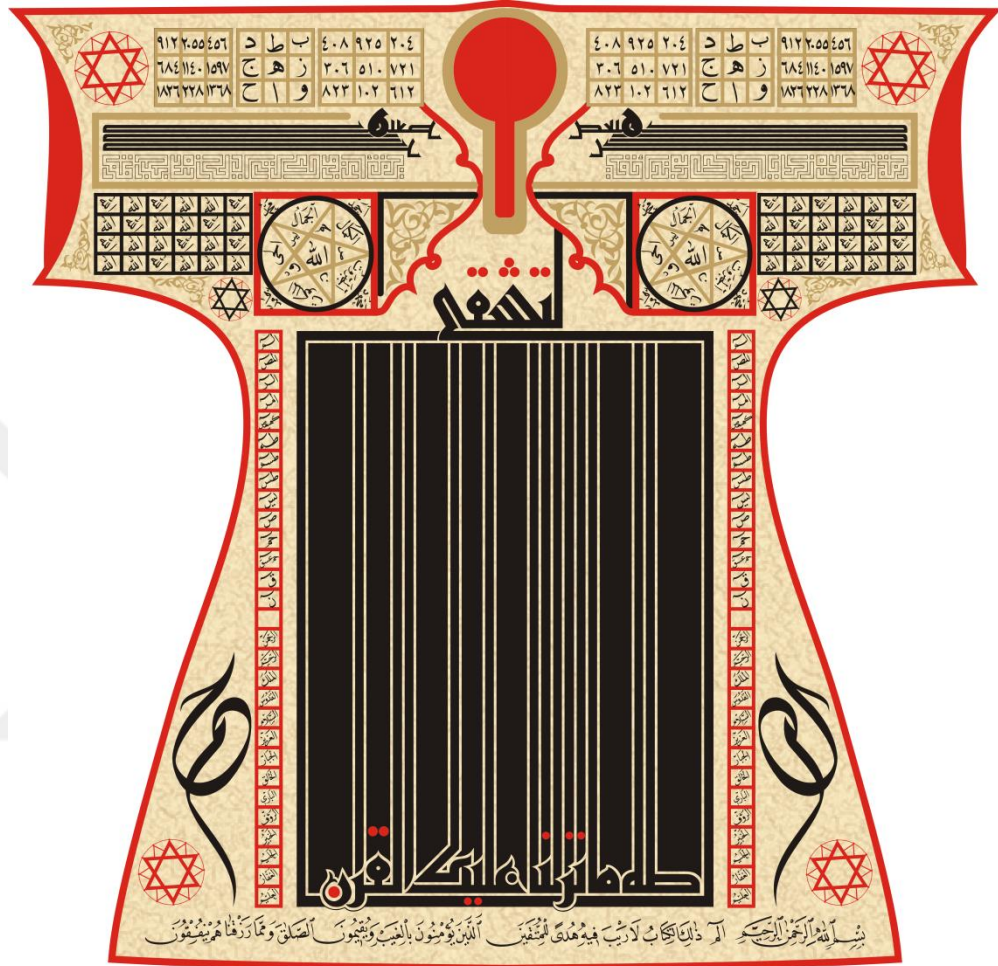

Res 52: Katalog No 6 Eskiiz 1

Res 53: Katalog No 6 Eskiz 2

3.3.7. Katalog No 7

Res 54: Katalog No 7 Eskiz 1

Katalog No:7

Hat Çeşidi: Mushafî Kûfi, Makilî Kûfi, Fatımî Kûfi, Celi Divanî, Nesih.

İbare ve Okunuşu : Meryem Sûresi, 19/1-2-3. Tâ Hâ Sûresi, 20/1-2.

Duhan Sûresi, 44/1-2. Bakara Sûresi, 2/1-2-3-4.

Eserin Ölçüsü: 75 x 70 cm.

Tekniği : Dijital baskı

Süreç: 2014 -2015

Tılsımlı gömlekler pamuk, keten ve kumaş gibi malzemelerden yapılan ve savaşlarda oklardan, felaketlerden, hastalıklardan, musibetten ve düşmanın hamlelerinden korunmak amaçlı kullanılmıştır. Osmanlı geleneğinde sanatsal değeri yadsınamaz değeri olan tılsımlı gömleklerin üzerinde genellikle besmele, Sûreler, ayetler, dualar,¹⁵³ cetveller ve Hz. Peygamber'in (sav) isimleri, Hz. Ali'nin kılıcı, Kelime-i Tevhid, **Yusuf, Fetih, Felak, Nas, Ahkaf Sûreleri** veya bunlardan bir parça bulunmaktadır. Bu gömlekler itibar sahibi kişiler (iktidar sahipleri, şeyhler, pirlar, din adamları vs.) için hazırlanırdı. Tılsımlı gömlekler üzerinde Kûfi,¹⁵⁴ Gubari, Sülüs, Celî Sülüs, Talik, gibi hat çeşitleri kullanılmıştır.¹⁵⁵

Osmanlılarda bir işe başlamadan önce o işin hayırla sonuçlanması için doğru zamanda işe başlanması gerektiği fikrine sahip insanlara müneccim denirdi. Tılsımlı gömleklerin hazırlanmasında başlangıç ve bitiş tarihleri müneccimler tarafından eşref saatine denk getirmek Sûretiyle tayin edilirdi. Tılsımlı gömleklerin üzerinde yazıların yanı sıra geometrik şekillerin oluşturduğu planlarda görülür. Bu geometrik şekillerin içleri vefk, cifr ve ayetlerle döşenmiştir. Tılsımlı gömlekler üzerinde şimdiye değin yaklaşık 55 ayete rastlanılmıştır.¹⁵⁶ Fatih Sultan Mehmed'in şehzadesi Cem Sultan'a ait olan en erken dönemli gömlek üzerinde bu örneklerin çoğuna rastlanmaktadır. Gömleğin sol kolu üzerinde Felak, Nas, **İhlas Sûreleri** ve bulunurken sol göğüs üzerinde yuvarlak yıldızlı daire içerisinde içten dışa doğru **Nisa Sûresi** yazılıdır.¹⁵⁷ Tılsımlı gömleklerde dikkati çeken bir başka husus ise kullanılan renklerdir. Genel olarak siyah ve kırmızı renklerle cetvellenen

¹⁵³ Bkz.(49), TEZCAN, 19.

¹⁵⁴ Bkz.(48), TEZCAN, 39.

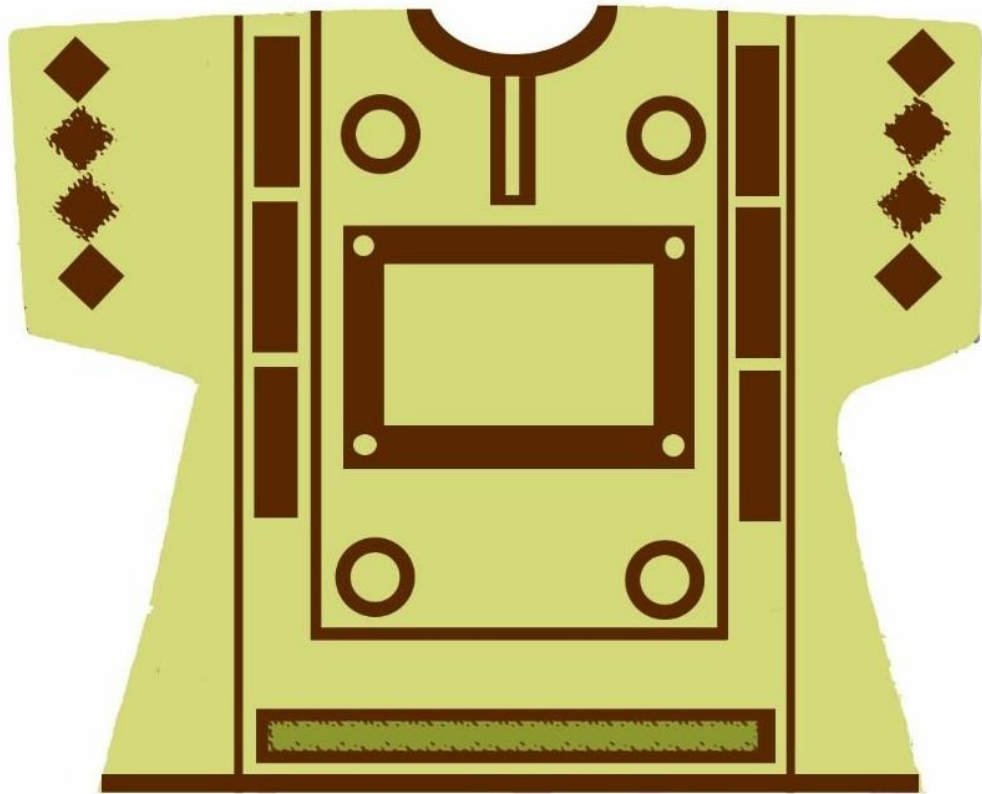
¹⁵⁵ A.g.k., 43.

¹⁵⁶ A.g.k., 39.

¹⁵⁷ A.g.k., 59.

tılsımlı gömleklerin içinde **mavi, yeşil, altın** renkleri kullanılır.¹⁵⁸ Geometrik ve hayal ürünü olan ve sonsuzluğu temsil eden çiçek motiflerinin yanı sıra gök cisimlerinin de süslemede kullanıldığına rastlanır.¹⁵⁹

Çalışmanın ilk aşaması kurşun kalemle taslağı çizilen tılsımlı gömleğin fotoshop programda oluşturulması oldu. Çalışmanın ilk aşaması tılsımlı gömlekler dört grupta toplanan kesimlerine göre hazırlanmış şematik çizim tablosu fotoshop programında çizilip corel programında vektorel hale getirmiştir.(Resim 55)

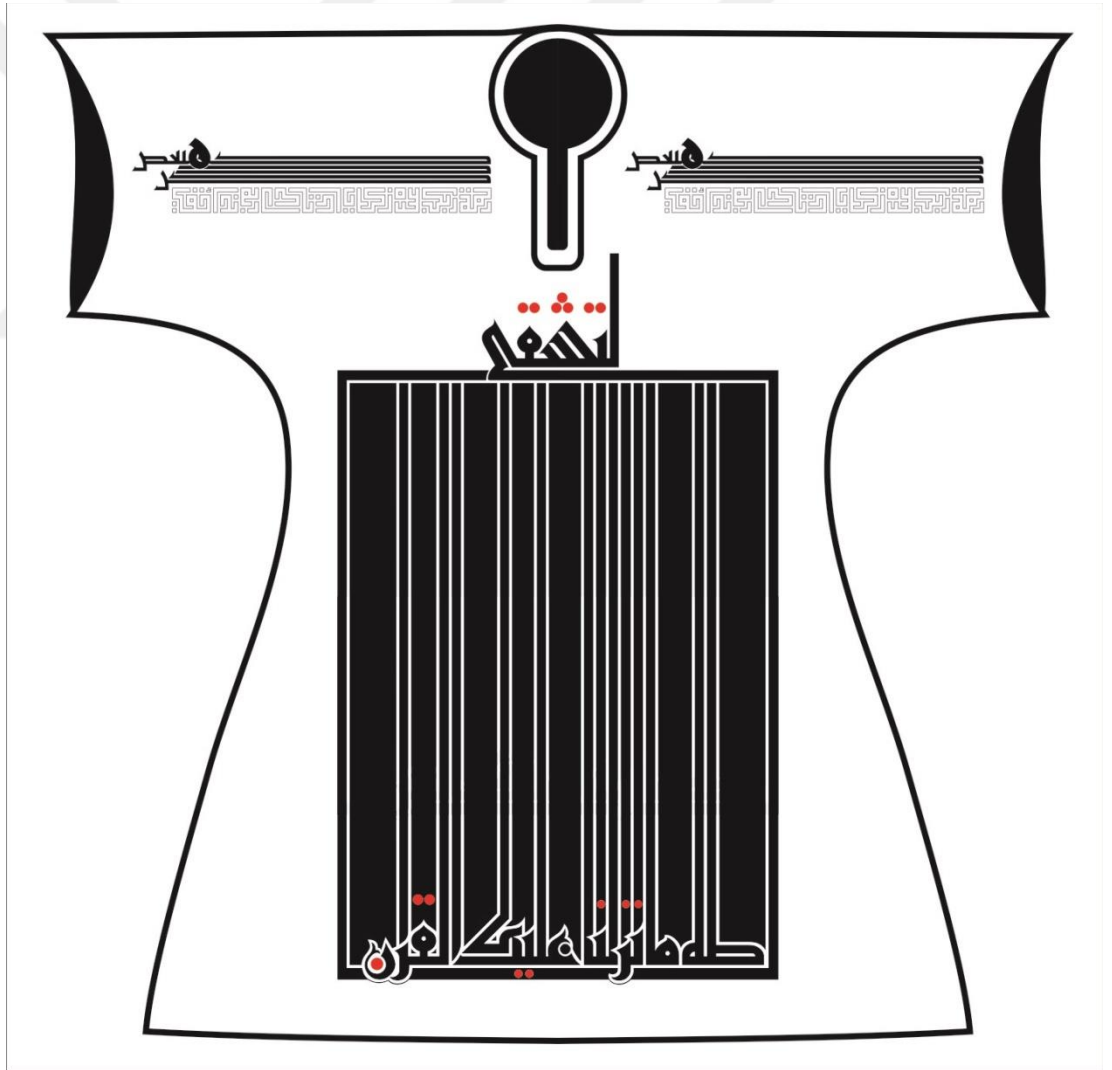

Res 55: Katalog No 7 Eskiz 1

¹⁵⁸ Bkz.(49), TEZCAN, 43.

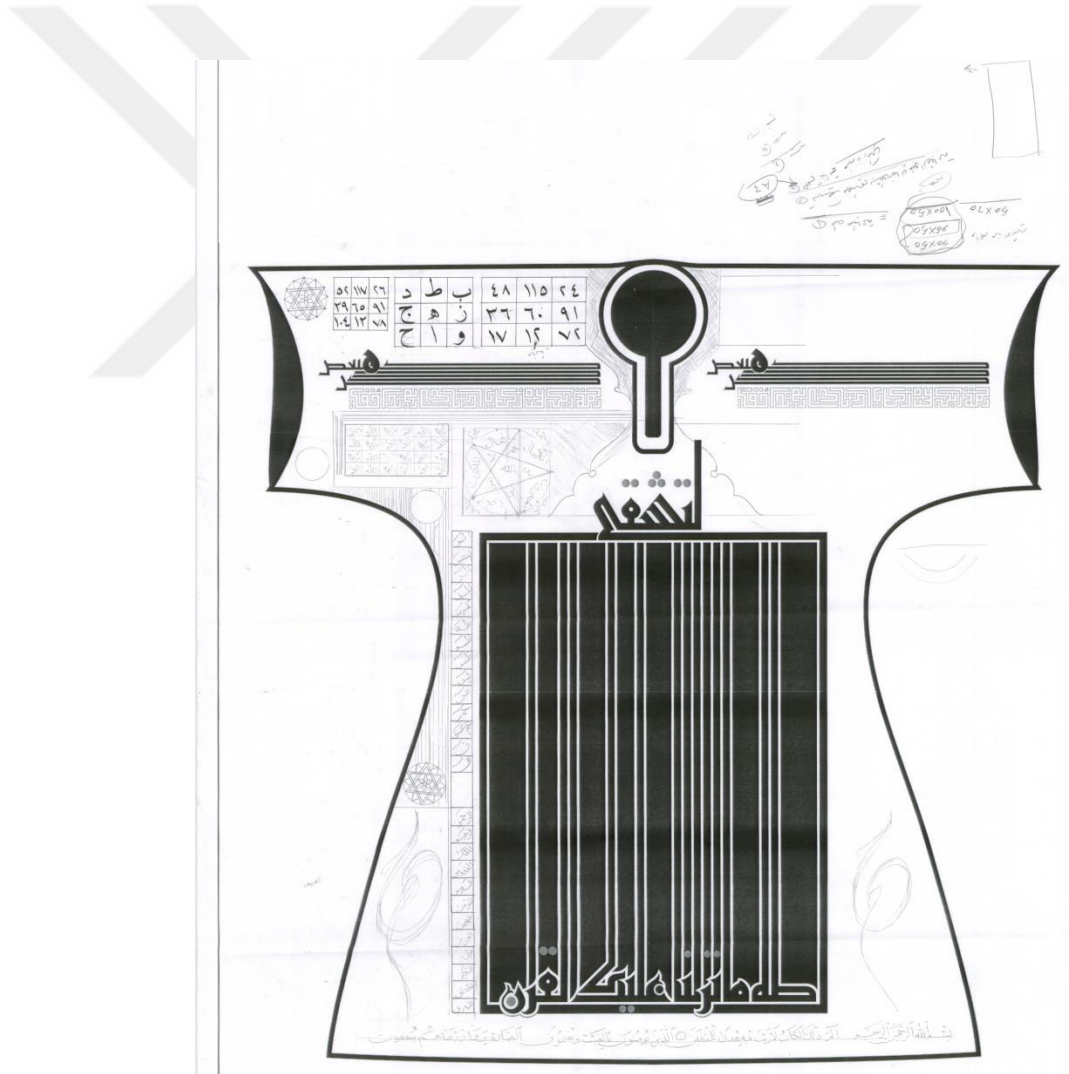
¹⁵⁹ A.g.k., 22.

İkinci adım ise, eskizde seçilen form üzerine Taha ve Meryem Sûrelerinin tasarımlarının yazıldıktan sonra taratılarak fotoshop üzerinden tılsımlı gömlek üzerine yerleştirilmesi oldu. Taha Sûresi'nin tasarımı tılsımlı gömleğin ortasına ve Meryem Sûresi'nin tasarımı ise gömleğin sol üst göğüs hizasına denk gelecek şekilde oturtuldu. (Resim 56)

Res 56: Katalog No 7 Eskiz 2

Üçüncü eskizde örneğinde Meryem Sûresinin tasarımının üzerine, Taha ve Meryem Sûreleri'nin çıkartılmış olan tılsımlarının yerleştirildi. Oluşan mevcut eskizin çıktısı alınarak üzerine geometrik şekillerin, Allah lafızları, Esmâ-ül Hüsna, Hz. Muhammed'in isimleri ve Huruf-u Mukattaa'nın yer aldığı çizimler, Ha Mim tasarımı, Bakara Sûresi'nin ilk dört ayetinin kurşun kalemle dizaynı gerçekleştirdi. (Resim57)

. Res 57: Katalog No 7 Eskiz 3

Dördüncü eskiz örneğinde tılsımlı gömleğin sol tarafına yerleştirilen Beduh'un sol tarafına Meryem Sûresi tasarımının çıkarılan tılsımı, sağ tarafına Taha Sûresinin çıkarılan tılsımı yazıldı. Bu tılsımların ikisi de siyah renkte Nesih hattı ile yazıldı. (Resim 58)

Res 58: Katalog No 7 Eskiz 4

Tılsımların altına Meryem Sûresi'nin Huruf-u Mukattaa kısmı Mushafî ayetin devamının ise Makilî Kufi ile siyah renkte yazılmış tasarımı yer aldı. Onun alt sol tarafında ise, toplamda 18 kare içerisine tek tek "Allah" lafzının yazıldığı dikdörtgen ve onun sağında da kare şekli oluşturuldu. (Resim59, 60)

Res 59: Katalog No 7 Eskiz 5 a

Res 60: Katalog No 7 Eskiz 5 b

Kare şeklin içinde olan çemberin merkezinden itibaren, “Allah” lafzını “Huruf-u Mukattaa”nın, onları ise “Esmâ-ül Hüsna”nın kuşattığı çember yer aldı. Çember ile kare şeklin kenarlarında oluşan boşluklara Hz. Muhammed’in isimleri yazıldı. Bu aşamalarda siyah renkli mürekkep ve Nesih hattı kullanıldı. (Resim 61)

Res 61: Katalog No 7 Eski 6.

Merkezde yer alan Taha Sûresi tasarımının solundaki karelere on dört Huruf-u Mukattaa'nın tümü Fatimî Kufi ile siyah renkte ve bir kare boşluktan sonra da Esmâ-ül Hüsna'nın siyah mürekkep ile Nesih Hattıyla devamı yazıldı. Tılsımlı gömleğin aşağılara indikçe açılan bel taraflarındaki açıklığa Celî Divanî ile siyah renkli "Ha Mim" tasarımı yerleştirildi. (Resim 62)

Res 62: Katalog No 7 Eskiz 7.

Tüm bunların sağ tarafa da aynalandırılmasından sonra, noktaları kırmızı renkte olmak kaydıyla siyah renk ile Fatimî Kufi ile yazılan Taha Sûresi'nin tasarımı ve onun hemen altına siyah renkte ve Nesih hattında Bakara Sûresi'nin Besmele hariç ilk dört ayeti yazıldı.

4.SONUÇ

İnsanlar, insanlık var olduğundan beri sürekli bir şeye olan bağlanma isteği ve merakı neticesinde, semavi dinlerden ve halk arasında dolaşan meşhur hikâyelerden kendi bayına bir hisse bulmak gibi farklı yollarla gerek batıl gerek gerçek bir takım neticesinde inançlar ile olan ünsiyetlerini elde etmişlerdir.

Kutsal kitaplarda kendilerinden bahsedilerek mevcudiyetleri teyit edilen melek, şeytan ve cin gibi metafizik mahlûklar, doğaüstü güçlerin yanı sıra insanların zamanla uydurulmuş oldukları varlıklar hem bu konuda insan aklını cezp etmiş hem de korkutarak korunma ve sığınma hissi uyandırmıştır. Ama bu mevzulara gerek meyyal olan, gerek uzak kalmak isteyen herkes az veya çok bunlarla iştigal etmiş ve bilgi sahibi olmuştur.

Yoruma müsait ve gerekli malumatın eksikliğinden dolayı tenkide uzak olan bu ucu açık konulardan birisi de şüphesiz Kur'an'da yirmi dokuz Sûrenin başında geçen Huruf-u Mukattaa'dır.

Hem İslâm, hem Türk medeniyetinde kendisine hacimli bir hisse bulmuş olan hat sanatında da bu bakış açılarının yansımaları olarak diğerlerine mukayese ile özellikle insanın aklını meşgul eden nihayeti belirsiz konular daha çok teveccüh görmüş ve Huruf-u Mukattaa'da kesinlikle bu konular grubuna dâhil olmuştur.

Vahyin indiği Arap toplumunun çok terakki ettiği bir konu olan edebiyatta, Allah'ın onlara hiç tanışmadıkları bir üslup ile hitap etmesi Bakara Suresinin 2/20-24,3 ayetlerin mealinden anlaşılacağı üzere “Bu indirilen Kur'an işte bu harflerden meydana geldi. Buyurun bir benzerini de siz getirin!” Allah tarafından açıkça bir meydan okuma söz konusudur. Bu değerlendirildiğinde, Hz. Muhammed'in bir okuma yazma eğitimi almaksızın harflerin bilincinde olması mantığıyla bazı müfessirler Kur'an'ın apaçık bir vahiy olduğunu, delil olarak görme fikrini ortaya atarken, bazılarının ise Huruf-u Mukattaa'nın bir takım esrara delalet ettiği ve bunların insanlar tarafından anlaşılabilir ve zmlenebilir mesaj taşıdığını söyleyen müfessirler de olmuştur.

Zira mn olarak açıkça bir Şey ifade etmeyen Huruf-u Mukattaa'nın boş yere zikredilmiş olamayacağı ve bunların zahiren bir anlamı olmasa da batınî bir anlam taşıdığı fikri sürekli tartişıla gelmiştir.

İslâm dininin kutsal kitabı olan Kur'an'da yirmi dokuz Surenin başında geçen Huruf-u Mukattaa'nın tasnifi yapılmasıyla başlanan bu çalışmanın anlam ve ibare seçiminde yol gösterici olan Huruf-u Mukattaa'yı ihtiva eden Sûrelerin incelenmesi izledi. Nitekim Seçilmiş yedi Huruf-u Mukattaa'nın içerisinde geçmekte oldukları Sûrelerin anlattığı vaka ve aktardığı mnlar bağlamında eserler oluşturulmaya çalışıldı.

Huruf-u Mukattaa'ya bitişik olarak gelen ayetlerin kullanımı için aranan anlam uyumluluğunun ve mânânın tayininden sonra ibarelerin dökümü yapıldı.

İçerisinde Huruf-u Mukattaa'nın kullanıldığı eserlerin taranması ve ulaşılan bilgi, kaynak ve örneklerde karşılaşılan melek isimleri, Ashab-ı Kehf'in isimleri gibi herkes tarafından bilinmeyen yabancı terimlerin, yöntemlerin açıklanmasının ardından eskizlerle bu çalışmada Huruf-u Mukattaa kavramıyla Mushafî, Fatimî, Makilî Kûfileri, Celî Sülûs, Celî Divanî ve Nesih yazı çeşitleri de kullanılarak her birinin bir diğerinden bağımsız ve kendine has mânâsı olan yedi eser oluşturuldu.

Bu yedi eserde ortaya konulan çalışmaların bir kısmı tılsımlı gömlek çalışmasında birleştirilmek Sûretiyle ortaya yeni bir eser çıkarıldı. Bu çalışmalarda zerefşan, lazer kesim, dijital baskı tekniklerinin yanında tahta kalemle aharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ve firuze Schminke mürekkebi kullanılarak tasarımları yapılmış yazılar uygulandı. Geleneksel sanatlarımızın vazgeçilmez rengi olan altın ise çalışmalarda yerini aldı.

Sonuç olarak; mimaride kendisine rastlanılmayan Huruf-u Mukattaa'ya geleneksel olarak tarihimizde tılsımlı gömleklere ve şifalı tasarlarda rastlanmaktadır. Osmanlı döneminden müstakil olarak kullanımına şahit olunmayan Huruf-u Mukattaa'ya genellikle bir Sûrenin tamamının yazımı söz konusu olduğunda rastlanmıştır. Günümüzde Arap hattatlarda daha çok olmakla birlikte Türk hattatların da bağımsız bir konu olarak Huruf-u Mukattaa'yı ele aldığı görülmektedir. Çalışmalarda eski geleneksel yöntem ve tekniklerin edası noktasında gösterilen kurallara uyma ehemmiyeti, hat sanatına katkı sağlamak amacıyla yeniliklerin denenmesi aşamasında da kaidelerinden taşınarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Huruf-u Mukattaa on dört asırdan beri var olan ve muhafaza, tılsım vs. gibi konularda bir yarar sağlasın veya sağlamasın, hakkındaki tartışmalarda Huruf-u Mukattaa hep diriliğini sürdürecektir.

5.KAYNAKLAR

ACAR, M. ŞİNASI (2011), **Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesneleri**, Yem Yayını, İstanbul.

AYDÜZ, Davut (2006), "*Hurûf-u Mukattaa*", **Yeni Ümit Dergisi**, Ocak-Şubat-Mart.

ALTUNTAŞ, Abdurrahman (2004), **Celaleyn Tefsiri ve Metodu**, yayınlanmamış Yüksek Lisnas tezi, Ankara Üniversitesi, Temel İslâm Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı, Ankara

ARSEVEN, Celâl Esad (1975), **Sanat Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

ALPARSLAN, Ali (1999), **Osmanlı Hat Sanatı Tarihi**, Birinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

_____ (), "Celî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 265

AYDİN, Cengiz (2014) "Cedvel", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet 7:214.

AYDÜZ, Davut (2006) "**Hurûf-u Mukattaa**", Yeni Ümit Dergisi, Sayı :71,Ocak-Şubat, İstanbul.

BERK, Süleyman (2015) “**Bir Azmin Hikâyesi Hattat Hamid Aytaç ve Gülzâr-ı Besmele**” İsmek, İstanbul.

BALTACIOĞLU, İsmâil Hakkı (1971), **Türk Plastik San’atları**, Ankara.

ÇAĞRICI, Mustafa(1992), “Gazzâlî” **TDV İslâm ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ÇELİK, Muhammed (2002), “*İşari Tefsirin Sınırları*”, **Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt: 4, sayı:2. Diyarbakır.

ÇETİN, Nihad (1989)“Aklâm-ı Sitte”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,

DERMAN, M.Uğur (2003), “Medresetü’i-Hattâtîn”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 28:341-342.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1992), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedisi Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara.

DAĞDEVİREN, Alican,“**Kur’an-ı Karim IV**”(ders kitabı),Sakarya Üniversitesi,Ünite:12.

فاضل البحراني، بشير البحراني "الحروف المقطعة في القرآن الكريم" مقالات ودراسات .
EL-BAHRANĪ- EL-BAHRANĪ.(2008), "EL-Hurûf-I El- Mukattaa Fil El-
Kur'an-ı kerim"

بدر الدين الزركشي البرهان في علوم القرآن (١٩٧٢) تحقيق محمد عبد الفاضل ابراهيم بيروت دار
المعارف.

EZ-ZERKAŞI, Bedreddin (1972), **El-Burhan fi Ulumil Kur'an**,
Thk.M.Ebul'I-Fadl İbrahim, Daru'l-Ma'rife,Beyrut.

EFENDİOĞLU, Mehmet (), "Vefk", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları.

فروخ, عمر(١٩٧٠) تاريخ العلوم عند العرب , دار الكتب العلمية , بيروت.
FERRÛH, Ömer (1970),**Târîhu-I Ulum İnde'I Arab**, Dârul Kütup El-
ilmiyeh, Beyrut.

فروخ, عمر(١٩٥٣) اخوان الصفا, دار الكتب العلمية , بيروت.
_____ (1953), **İhvân-i Safâ**, İkinici Baskı, Dârul Kütup El-
ilmiyeh, Beyrut.

الغزالي ابو حامد المنقذ من الضلال (١٩٨٧) دار الكتب العلمية , بيروت.
GAZZÂLÎ, Abu Hamid (1987), **El-Mün-kız Mine D-dalâl**, Dârul Kütup
El-ilmiyeh, Beyrut.

الغزالي ابو حامد الغزالي الكبير (٢٠٠٨) مؤسسة الاعلمي, بيروت
_____ (2008), **EL-Gazali'nin"El Kebir**, Müessesü'L EL-
âlemî, Beyrut.

GÜNDÜZ H- TAŞKALE F.(2000), **Rakseden Harfler Türk Hat Sanat'ından Seçme Eserler**, Antik A.Ş.Kültür Yayınları, İstanbul.

Gençler İçin Kur'an-Kerim Meal Bilgisi(-), "*Araf Sûresi Meal-Tefsiri*"
İmam Buhârî İlmî Araştırmalar ve Hizmet Vakfı.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1984), **İslâm İnançları Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

_____, Orhan (2000), **Dünya İnançları Sözlüğü**, Üçüncü Remzi Kitabevi, İstanbul.

Kur'an-ı Kerim Meâli (2011), Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

KARAKÖSE, Saadet.(2013), "*Klasik Edebiyatımızda Elif*", **Uluslar arası Türkçe Edebiyat Eğitim Dergisi**, 2/1.TÜRKİYE 199-228.

KARAMAN F.- KARAGÖZ İ.(2006), **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.

KESER, Nimet (2005), **Sanat Sözlüğü**, Ütopya yayınevi, Ankara.

KALLEK, Cengiz (1992), “Bedûh”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 5.336-337.

KURBAN, Nur Ahmet (2009), “*Mekke Tefsir Ekolünün Ulûm’l-Kur’an İle İlgili Görüşleri*” Kur’an İlimler ve Tefsir Usûlü.

معترضي ابو منصور محمود بن محمد بن محمود تاويلات اهل السنن مؤسست الرسالة بيروت ٢٠٠٤
MÂTURÎDÎ, Edû Mansûr Muhammed b.Muhammed b. Mahmud (2004),**Te’vîlât-u ehli’sünne, Müessestü’r-Risâle**, Beyrut I,13.

YURDAGÜR, Metin (1993), “Cefr”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,

مكي بن ابي طالب القيسي ابو محمد تفسير المشكل من غريب القران العظيم دار النور
الإسلامية بيروت

MEKKÎ b.Ebu Tâlib, Ebu Muhammed,(1988), **Tefsîru’l-Muşkil Min ğarîbi’l- Kur’ânîl-azîm**, Dâru’n-Nûru’l-İslâmî, Beyrut.

ÖZTÜRK, Mustafa (2003) **TDV İslâm ansiklopedisi**, “Zemahşerî”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

ÖZ, Mustafa (2009), “Seb’a Yedi sayısı”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1971), **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

SÜSLÜ, Mehmet Zeki (2009), **Kur'an Tefsirinde Sahabenin Görüş Farklılıkları**, yayınlanmamış Yüksek Lisnas tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İsparta.

SERİN, Muhittin (1999), **Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.

SERİN Muhittin - ZENNÜN Yusuf, "Kûfî", **İslâm Ansiklopedisi**, C.26: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

SCHİMMELE, Annemarie (1997), **Sayıların Esrarı**, Çev. Mehmed Temelli, Verka Yayınları, İstanbul.

TÖKEL, Dursun Ali.(2003), *"Divan Şiirinde Harf Simgeliği"*,Hece Yayınları, Ankara, 63-69

TEZCAN, Hülya (2011), **Tılsımlı Gömlekler**, Timaş Yayınları, İstanbul.

TAŞKALE F.- GÜNDÜZ H.(2000), **Rakseden Harfler Türk Hat Sanat'ından Seçme Eserler**, Antik A.Ş.Kültür Yayınları, İstanbul.

TEZCAN, Hülya (2006), **Şifalı Gömlekler**, Entegre Yayınları, İstanbul.

ÜLKER, Muammer (1987), **Türk Hat Sanatı**, Birinci Baskı, Türk İş Bankası Yayınları, Ankara.

İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal (1993), **Son Hattatlar**, İstanbul Maarif Basımevi, İstanbul.

ابن الندیم محمد اسحق (١٩٨٧) **الفهرست** بیروت .

İBNÜ'N-NEDİM, Muhammed İshak (1987), **EL-Fihirist**, Beyrut.

ÇELEBİ, İlyas (1994), “Tılsım”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ابن الکثیر (١٩٣٢) **البدایة والنهایة** المجلد ٧ القاهرة.

İBN-KESİR (1932), **EL-Bidâye ve EL-Nihâye**, C.VII, Kâhire.

الزمخشري محمد بن عمر (١٩٨٧) **الكشاف عن حقائق غوامض التنزيل وعيون الاقاويل في وجوه التاويل** دار الريان القاهرة .

ZEMAŞERİ, Mahmûd b. Omer,(1987), **El-Keşşâf an Hakâik Ğavâmidî tenzîl ve Uyûni'l-ekâvîli fî Vucûh-i te'avil**, Dâru'r-Reyyân, Kâhire.

ZENNÛN Yusuf - SERİN Muhittin, “Kûfî”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.26: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

5.1. İNTERNET KAYNAKLARI

http://gizliilimler.tr.gg/Huruf_i-Mukattaa.htm. 2011

<http://mushaf.diyenet.gov.tr>

<http://www.alargam.com/fawateh/12.htm>. 2009.

<http://tasavvufalemi.net/tag/hz-ali/>

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Irak'ın Musul ilinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Musul'da tamamladıktan sonra, 1997'de başladığı *Güzel Sanatlar Enstitüsü*'nden 2002 yılında mezun oldu. Aynı yıl yapılan üniversite giriş sınavında başarılı olarak, *Bağdat Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*'nde okumaya hak kazandı. 2006 yılında bölümü birincilikle bitirerek aynı fakültede asistan olarak çalışmaya başladı.

2007 yılı sonunda Türkiye'de yüksek lisans eğitimine başlamak üzere bölümünden ayrıldı. 2010 yılında başladığı Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Geleneksel El Sanatları bölümünden yaptığı yüksek lisansını 2012 tamamladı. 2013 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Yazı Programı'nda Sanatta Yeterlilik çalışmasına başladı.

Sülüs, Celî Sülüs, Nesih, Rikâ, Divânî, Celî Divânî üzerine uzmanlığı bulunmaktadır. Nebil Al Şarifi, Davud Bektaş, Doç.Dr, Mehmet Memiş, Yrd. Doç. E.Pınar Ezmen Doğu ve Yrd. Doç. Hüseyin Gündüz'den ders aldı.

TECRÜBELER

- IRCICA Yarışma Katılımı, 1998-2006
- Özgür Duvar Sergisi (İtalya), 1997
- Kur'an Yazma Yarışması (Katar), 2003
- Hat Festivali Katılımı (Dubai) ,2005
- İrlanda Başbakanı Mary McAleese tarafından açılışı gerçekleştirilen sergi tertibi (Dublin), 2010
- Esmâ'ül-Hüsna Programı (TRT 1 Ramazan Programı- 2011)
- Nâfahat-ül Sahar Programı (TRT Arap Kanalı Ramazan Programı- 2011)
- Hat sanatı festivalinde "Hattat Mahmud Celâleddin" üzerine seminer (Cezayir), 2014
- Kitap (امبراطورية فن الخط العربي في العهد العثماني /Osmanlı Döneminde Hat Sanatı İmparatorluğu (Kuveyt), 2016

Ömer Kasım